

**TÜRKİYE VE CİBUTİ ÜLKELERİNİN BANKACILIK
SEKTÖRLERİNİN SWOT ANALİZ YÖNTEMİYLE
KISMİ KARŞILAŞTIRMASI**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
FİNANS VE BANKACILIK**

Yacin Mohammed AHMED

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Mehmet İSLAMOĞLU**

**TÜRKİYE VE CİBUTİ ÜLKELERİNİN BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN SWOT
ANALİZ YÖNTEMİYLE KISMİ KARŞILAŞTIRMASI**

Yacin Mohamed AHMED

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Finans ve Bankacılık Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Tez Danışmanı
Doç.Dr.Mehmet İSLAMOĞLU**

**KARABÜK
Haziran 2021**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAYI.....	4
KISALTMALAR	5
DOĞRULUK BEYANI	6
ÖNSÖZ	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI	12
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	12
GİRİŞ	13
BİRİNCİ BÖLÜM	15
BANKACILIK SEKTÖRÜ, TÜRKİYE VE CİBUTİ'DE BANKACILIK SEKTÖRLERİ.....	15
1.1. Banka Kavramı	15
1.2. Banka Türleri.....	16
1.3. Bankaların Temel Amaçları	22
1.4. Bankaların Temel Faaliyetleri.....	23
1.4.1. Finansal Aracılık.....	24
1.4.2. Asimetrik Bilgi Problemini Çözmek	25
1.4.3. Likidite Sağlamak.....	25
1.4.4. Kaydî Para ya da Banka Parası Yaratmak.....	26
1.4.5. Sermaye Piyasalarının Gelişimine ve Yatırımların Finansmanına Katkıda Bulunmak	27
1.4.6. Gelir ve Servet Dağılımını Etkilemek	27
1.4.7. Dış Ticareti Geliştirmek	27
1.4.8. Kredi Desteği Sağlamak	28

1.4.9. Çek İşlemleri	29
1.4.10. Tahsilat ve Ödeme İşlemleri	29
1.4.11. Kaynakların Verimli Kullanılmasına Katkı Sağlamak.....	30
1.4.12. Uluslararası Mali Piyasalarda Risk Yönetimini Sağlamak	30
1.4.13. İnternet Bankacılığı Hizmeti	31
1.5. Bankaların Fonksiyonları	31
1.6. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	33
1.6.1. Osmanlı Dönemi’nde Bankacılık.....	33
1.6.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)	35
1.6.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)	36
1.6.4. Ulusal Bankaların Gelişme Dönemi (1945-1960).....	37
1.6.5. Planlı Dönem (1961-1980)	39
1.6.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1981-2001)	41
1.6.7. Yeniden Yapılanma Dönemi (2002 ve Sonrası).....	46
1.7. Türkiye’de Yabancı Sermayeli Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	47
1.7.1. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Sermayeli Bankalar.....	47
1.7.2. 1923-1980 Yılları Arasında Yabancı Sermayeli Bankalar	47
1.7.3. 1980-2000 Yılları Arasında Yabancı Sermayeli Bankalar	48
1.7.4. 2000 Yılından Sonra Yabancı Sermayeli Bankalar	50
1.8. Cibuti Ekonomisinin Temel Özellikleri	53
1.9. Cibuti’de Kamu Yatırımı, Büyüme ve Borç Sürdürülebilirliği	62
1.10. Cibuti’de Yatırım Senaryoları ve Sonuçları	65
1.11. Cibuti’de Bankacılık Sistemi ve Özellikleri.....	66
İKİNCİ BÖLÜM.....	73
TÜRKİYE VE CİBUTİ BANKACILIK VERİLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI.....	73
2.1. Türkiye ve Cibuti Banka Sayısı Karşılaştırması (Adet).....	73
2.2. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Büyüklüklerinin Karşılaştırılması.....	74
2.3. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Karlılık Oranları.....	74
2.4. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Özkaynak Karlılık Oranları	75
2.5. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Takipteki Kredi Oranları.....	75
2.6. Türkiye ve Cibuti Bankaları Atm Sayısı Karşılaştırması.....	76

2.7. SWOT Analizi	76
2.7.1. SWOT Analiz Yönteminde Amaç	77
2.7.2. Türk Bankalarının Zayıf Yönleri	78
2.7.3. Türk Bankaları Açısından Fırsatlar	78
2.7.3. Türk Bankaları Açısından Tehditler	79
2.7.5. Cibuti Bankalarının Güçlü Yönleri	80
2.7.6. Cibuti Bankalarının Zayıf Yönleri	80
2.7.7. Cibuti Bankaları Açısından Fırsatlar	81
2.7.8. Cibuti Bankaları Açısından Tehditler	82
2.8. Türk Bankacılık Sektörü İle Cibuti Bankacılık Sektörünün Karşılaştırılması ...	83
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	84
3.1. Cibuti ve Türkiye-deki islami bankalar arasında bir işbirliği	84
3.2. BANKALARIN PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	85
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	89
SONUÇ VE ÖNERİLER	89
KAYNAKLAR	91
TABLolar LİSTESİ	96
ŞEKİLLER LİSTESİ	97
ÖZGEÇMİŞ	98

TEZ ONAYI

Yacin Mohamed AHMED tarafından hazırlanan “TÜRKİYE VE CİBUTİ ÜLKELERİNİN BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN SWOT ANALİZ YÖNTEMİYLE KISMİ KARŞILAŞTIRMASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU

.....

Tez Danışmanı, Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği/Oy Çokluğu Seçinizile Finan ve Bankacılık Anabilimdalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Savunmasınavıtarihi

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU(KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. ÜyesiMEHMET APAN(KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. ÜyesiTAHİR BENLİ(MSKÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Program Seçin derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

KISALTMALAR

AŞ	:Anonim Şirketi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
EFT	:ElektronikFonTransferi
GSYİH	:Gayri Safi Yurt İçiHasıla
IMF	: International Monetary Fund
KDV	:KatmaDeğerVergisi
MB	: Merkez Bankası
SWIFT	: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TBB	:TürkiyeBanklarBirliği
T.C.	:TürkiyeCumhuriyeti
TMSF	:TasarrufMevduatıSigortaFonu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
MEFI	:Cibuti Sanayiden Sorumlu Ekonomi ve Maliye Bakanlığı

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, ahlaka ve ilmî geleneğe aykırı hiçbir yöneme başvurmadan, araştırmam sırasında ne tür atıfların intihal sayılabileceğini bildiğimi ve herhangi bir alıntıya yer vermediğimi düşünerek yazdım. intihal sayılabilecek bir bölüm olduğunu, yararlandığım eserlerin kaynakçada belirtilenlerden oluştuğunu ve bu eserlerin metne uygun olduğunu belirttim.

Tezimle ilgili olarak yapmış olduğum bu beyana aykırı bir durumun Enstitü tarafından belirlenmesi halinde ortaya çıkabilecek tüm etik ve hukuki sonuçlara, herhangi bir süreye bakılmaksızın üstleneceğimi kabul ederim.

Adı Soyadı : Yacin Mohammed AHMED

İmza :

ÖNSÖZ

Öncelikle değerli hocam, tez danışmanım benden yardımlarını, bilimsel katkılarını ve değerli zamanını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet İslamoğlu'na saygılarımı sunar, teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin oluşturulması sürecinde sabır ve anlayış göstererek, maddi ve manevi desteklerini benden hiç esirgemeyen ve beni daima cesaretlendiren kız kardeşim ve dayım omar okieh başta olmak üzere bütün sevgili aile üyelerime ve beni destekleyen bütün dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öncelikle değerli hocam, tez danışmanım başarılı olmam için beni destekleyen ve cesaretlendiren aileme şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

Yapılan bu araştırmada Türkiye ve Cibuti ülkelerinin bankacılık sektörlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda son yıllarda iki ülkenin bankacılık sektörlerinin ele alındığı yazılı kaynaklara ulaşılmış, kaynaklarda yer alan bilgiler ışığında iki ülkede bankacılık sektörünün benzer ve farklı yönleri değerlendirilmiştir. Değerlendirme öncesinde SWOT analizinin amacı ve faydaları detaylı olarak anlatılmıştır. Araştırmanın sonunda Cibuti’de 2006 yılından itibaren bankacılık sektöründe serbestleşmeye gidildiği, buna paralel olarak bankacılık sektöründe ciddi bir gelişme yaşandığı görülmüştür. Türkiye’de ise serbestleşme sürecinin 1980-2000 yılları arasında yaşandığı, 2001 krizinden sonra hem yapılan reformları hem de yabancı sermayenin gelmesi ile birlikte Türkiye’de de son yıllarda bankacılık sektörünün geliştiği belirlenmiştir. Cibuti’de diğer bölge ülkeleri ile kıyaslandığı zaman bankacılık hizmetlerine erişimin kısıtlı olması, ülkedeki ATM ve baka şubesi sayısının yetersiz olması, bankacılık işlemleri ile hesap açma ve kapama süreçlerinde işlem ücreti alınması gibi unsurların bankacılık sektörünün gelişimini yavaşlattığı tespit edilmiştir. Türkiye’de ise bu durumun tersine banka hizmetlerine erişiminin daha hızlı ve kolay olduğu, ATM sayısının ülke genelinde giderek yaygınlaştığı, bankacılık işlemleri ile hesap açma ve kapama işlemlerinde genellikle ücret alınmadığı belirlenmiştir. İki ülkede mevduatların gelişim düzeyi incelendiği zaman ise 2008 yılından itibaren Cibuti’de mevduat sayısında doğrusal bir artış meydana geldiği, Türkiye’de de döviz kurundaki dalgalanmalar başta olmak üzere finansal yapıda meydana gelen değişikliklere paralel olarak mevduat oranının her yıl yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bankacılık sistemleri, Cibuti’de bankacılık sektörü, Türkiye’de bankacılık sektörü.

ABSTRACT

In this study conducted, it is aimed to compare the banking sectors in Turkey and Djibouti. Within the scope, written sources which deal with the banking sectors of the two countries have been reached in recent years, and the similar and different aspects of the banking sectors in the two countries have been evaluated in the light of the information contained in the resources. Before evaluation, SWOT analysis's purpose and benefits was explained in detail. At the end of the study, it has been seen that the banking sector has been liberalized in Djibouti since 2006, and in parallel to this, there has been a serious development in the banking sector. It has been determined that the process of liberalization occurred in Turkey between the years 1980-2000, after the 2001 crisis, the banking sector also has developed in Turkey in recent years, both the reforms in Turkey and with the arrival of the capital pistol. It has been determined that factors such as limited access to banking services in Djibouti compared to other countries of the region, insufficient number of ATMs and bank branches in the country, transaction fees in banking transactions and account opening and closing processes, slow down the development of the banking sector. On the contrary, in Turkey, it was determined that the access of banking services is faster and easier, the number of ATMs is increasingly widespread throughout the country, no fees are usually charged for banking transactions and account opening and closing transactions. When levels of development of deposits in the two countries was examined, it has been concluded that there has been a linear increase in the number of deposits in Djibouti since 2008, deposit rates rise each year in parallel changes which occurred in financial structure, especially fluctuations in the exchange rate in Turkey.

Key words: Banking system, the banking sector in Djibouti, the banking sector in Turkey

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	TÜRKİYE VE CİBUTİ ÜLKELERİNİN BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN SWOT ANALİZ YÖNTEMİYLE KİSMİ KARŞILAŞTIRMASI
Tezin Yazarı	YACIN MOHAMED AHMED
Tezin Danışmanı	DOÇ. DR. MEHMET İSLAMOĞLU
Tezin Derecesi	YÜKSEK LİSANS
Tezin Tarihi	18/06/2021
Tezin Alanı	FİNANS VE BANKACILIK ANABİLİM DALINDA
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	98
Anahtar Kelimeler	Bankacılık sistemleri, Cibuti’de bankacılık sektörü, Türkiye’de bankacılık sektörü.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	PARTIAL COMPARISON OF THE BANKING SECTORS OF TURKEY AND DJIBOUTI COUNTRIES WITH SWOT ANALYSIS METHOD
Author of the Thesis	YACIN MOHAMED AHMED
Advisor of the Thesis	DOÇ. DR. MEHMET İSLAMOĞLU
Status of the Thesis	MASTER'S GRADUATE
Date of the Thesis	18/06/2021
Field of the Thesis	FINANCE AND BANKING DEPARTMENT
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	98
Keywords	Banking systems, banking sector in Djibouti, banking sector in Turkey.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

TÜRKİYE VE CİBUTİ ÜLKELERİNİN BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN SWOT ANALİZ YÖNTEMİYLE KISMİ KARŞILAŞTIRMASI

ARAŞTIRMANIN AMACI

Yapılan bu araştırmada Türkiye ve Cibuti bankalarının ekonomik göstergeler ışığında genel özelliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bankacılık sektörü birçok ülkede en güçlü sektörler arasında yer almaktadır. Bankacılık sektörünün daha güçlü hale getirilmesi için son yıllarda bankacılık sektöründe meydana gelen değişimler ve sorunlar üzerine birçok araştırma yapıldığı görölmektedir. Bankacılık sektörünün daha güçlü hale getirilmesi için bankacılık sektöründe güçlü ve zayıf olan ülkelerin ekonomik göstergelerinin de kıyaslanması önemli bir konudur. Bu alanda yapılacak olan çalışmalar ile özellikle bankacılık sektöründe zayıf olan ülkelere bankacılık sektörünün daha güçlü bir hale getirilmesi için yapısal düzenlemeler yapılacaktır. Buna karşılık literatürde bankacılık sektöründe güçlü ve zayıf olan ülkelerin ekonomik göstergelerinin kıyaslandığı çalışmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada “Türkiye ve Cibuti ülkelerinde bankacılık sektörleri arasındaki farklılıklar melerdir?” sorusunun yanıtlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Son yıllarda bankacılık sistemlerinin incelenmesine yönelik olarak birçok araştırma yapıldığı göze çarpmaktadır. Yapılan bu araştırmanın kapsamı ise Türkiye ve Cibuti bankalarının ekonomik göstergelerinin karşılaŐtırılmasından meydana gelmektedir.

GİRİŞ

Banka, mevduat alan, bunu en etkili şekilde farklı kredi hareketlerinde kullanma amacı taşıyan ya da çalışmalarının temel kapsamı düzenli olarak kredi almak veya kredi vermek olan ekonomik bir yapıdır. Banka, bir başka tanıma göre, sermaye, kredi ve banka konularına giren her türlü işlemleri gerçekleştiren ve düzenleyen, kamusal ya da özel bireylerle firmaların bu konudaki her türlü gereksinimlerini giderme çalışmalarında bulunan ekonomik bir birimdir. Diğer bir ifadeyle banka, mevduat kabul eden ve bunu en etkin biçimde bir takım kredi işlemlerinde kullanan ya da yapmış olduğu işlemlerinin temel konusu düzenli olarak kredi almak ya da kredi vermek olan ekonomik bir kurumu ifade etmektedir. Bir başka tanıma göre banka, sermaye, kredi ve para konularıyla ilgili her türlü işlemi gerçekleştiren ve düzenleyen, kamusal ya da özel kişilerle firmaların bu kapsamdaki tüm gereksinimlerini giderme çalışmaları yapan bir iktisadi birimdir. Kavram olarak banka, İtalyanca'da 'masa', 'tezgâh' anlamına gelen "banço" sözcüğünden türemektedir. İtalya'da önlerine yerleştirdikleri bir masa ile para ticareti yapan bireylere XII. Yüzyılda banchiero (banker) denilmiştir. Eskiden para değişimi olarak Roma'da ortaya çıkan bankerlik zamanla mevduat kabulü, poliçe ve kredi işlemleri alım-satımı ile gelişmiştir. İslam ve Hristiyanlık dinindeki faiz yasağı bankacılığın günümüzdeki formuyla faiz üzerinde gelişimini engellemiş, bu dinlerde mevcut faiz yasağı dolayısıyla bankacılığa Museviler egemen olmuştur (Akhan, 2010: 11).

Banka denilince neredeyse her bireyin zihninde canlanan ilk şey para olmaktadır. Zira bankaların asıl çalışma alanı paranın (mevduatın) elde edilmesi ve paranın (kredinin) kullanılabilmesiyle alakalıdır. Dolayısıyla bankacılık sektörünün tarihi seyri ile paranın kavramsal olarak gelişimi arasında yakın bir bağ vardır. Paranın bulunması ile beraber güvenli şekilde muhafaza edilmesi gereksinimi de doğmuştur. Zaman içinde bu gereksinimin basit çözüm yöntemleri ile giderilememesi, bankacılığın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yaşadığımız dönemde bilindiği üzere bankalar yalnızca paranın güvenli şekilde muhafaza edilebileceği yerler değildir. Bankacılık çalışmaları para toplama ile başlayarak, akreditif açma, belgeler karşılığında ödeme yapma, teminat

mektupları verme gibi farklı kredilendirme ve ödeme tekniklerinden faydalanmaya kadar gitmektedir. Mevduattan değişim kaynağı olarak faydalanılmaya başlanmadan önce, tüccar senetleri ve mal karşılığı kredi olarak en basit banka faaliyetlerinin yapımına adım atılmıştır. Dünya ticaret ve politikasının en dikkat çeken noktalarından biri olan Roma’da ilk başlarda para değişimi olarak ortaya çıkan bankerlik, zamanla para kabulü, kredi faaliyetleri, bono ve poliçe alım satımı ile gelişme kaydetmiştir. Bankalar, bugünkü formlarına endüstri ve ticaretin geliştiği son zamanlarda erişmişlerdir (Ayanoglu, 2013: 3; İmren, 2018: 1). Yaşadığımız dönemde bankacılık sektörü dünyanın en aktif parasal kurumlarının başında yer almaktadır. Bankaların hizmet alanları gün geçtikçe çeşitlilik göstermekte bireysel ve kurumsal yatırımcılar tarafından da titizlikle takip edilmektedir (Sarıkale ve Kayahan, 2019: 210). Bulut (2015:1)’a göre, bankacılık ve finans çağımız iktisadi yapılarının en dikkat çeken yapı taşıdır. Dolayısıyla ülke ekonomilerinde de son derece önem teşkil etmektedir. Bankacılık ve parasal yapının güçlenmesi, devletlerin iktisadi yapılarının da güçlenmesine olanak tanıyacaktır. Bankacılığın büyüme ve gelişimine paralel olarak ülke ekonomisi de büyüyecektir. Dolayısıyla ülke ekonomilerine etki eden en önemli unsurlarından birinin bankacılık olduğu bilinmektedir.

Bankacılık sektörü her ülkede ekonomik büyüme ve gelişmenin sağlanmasında önemli bir yere sahip olmakla beraber, ekonomik koşulların bölgesel farklılıklar göstermesi nedeniyle dünyanın her ülkesinde bankacılık sektörleri benzer düzeyde gelişmemiştir. Bankacılık sektörünün gelişmesi için de öncelikli olarak bölgesel bazda bankacılık sektörlerindeki gelişim farklılıklarının incelenmesi önemli bir konudur. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada Türkiye ve Cibuti ülkelerinin bankacılık sistemlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜ, TÜRKİYE VE CİBUTİ'DE BANKACILIK SEKTÖRLERİ

1.1. Banka Kavramı

Geçmiş M.Ö. 5.- 6. Yüzyıllara dek giden ve pek çok değişim ve gelişme sergileyerek bugün en son formunu alan bankaların, alan yazında çeşitli tanımları yer almaktadır. Ancak söz konusu tanımlara yer vermeden önce banka sözcüğünün Türkçe'ye nereden geldiği ve ne ifade ettiğini bilmek gerekmektedir. İtalyanca “banço” sözcüğünden dilimize geçen banka kelimesi, İtalyanca'da tezgah, sıra veya masa anlamlarına karşılık gelmektedir. 12. yüzyılda İtalya da önlerine koydukları bir masa ile para ticareti yapan bu insanlara “banchiero” (banker) olarak hitap edilmektedir (Ayanoğlu, 2013: 3).

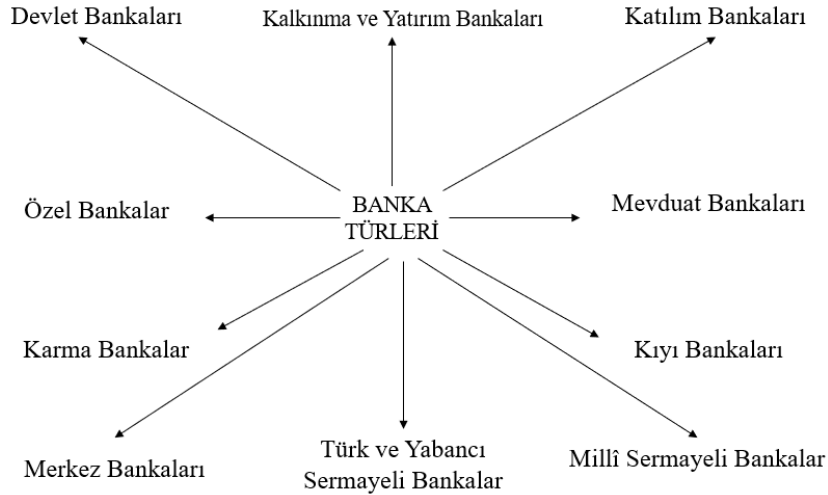
Bankaların çalışmalarını dikkate alarak şu şekilde bir ifadede bulunulabilir: “Bankalar, faiz karşılığında para alışverişinde bulunan, kredi, kambiyo kredi işlemleri yapan, kasalarında değerli eşya, belge, para olan ve bunun haricindeki diğer ekonomik işlemler yapan kurumlardır.” Farklı bir tanıma göre; “Banka, sermaye, kredi ve para kapsamındaki tüm faaliyetleri gerçekleştiren ve planlayan, kamusal ya da özel kimselerle kurumların bu kapsamdaki her çeşit ihtiyaçlarını giderme çalışmaları yapan bir iktisadi birimdir.” Banka, para alan, bu parayı en verimli şekilde farklı kredi faaliyetlerinde kullanan ya da çalışmalarının temel konusu düzenli olarak kredi vermek veya almak olan finansal yapılardır. Banka, karşılığında kar payı veya faiz vermek için halktan ya da özel kaynaklardan sağladığı veya kendi mevcut mevduatını, faizli olarak ya da kar/zarara dahil olmalı metotlarla kredi şeklinde kullandıran ve böylelikle para aktarımına aracılık sağlayan ekonomik kurumun ve bu kurumun sahibi konumunda olan anonim şirkettir (Ayanoğlu, 2013: 3). Yetiz (2016: 107)'e göre bankalar, fon fazlalığı bulunanlardan fon açığı bulunanlara aktarımını gerçekleştirerek kâr kaygısı taşıyan çalışmalar yapan ekonomik kuruluşlardır.

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi bankalar para piyasaları içinde son derece önemli bir konuma sahiptir. Bankalar, fon fazlalığı bulunanlardan elde edilen kaynakların fon talebi olanlara kredi şeklinde verilmesine aracılık sağlayan parasal kurumlardır. Böylelikle bankalar tasarruflar ve yatırımlar arasında en uygun biçimde değişimin yaşanmasını sağlayan kurumlar olarak önemli bir yükümlülüğü gerçekleştirmektedirler. Ekonomik açıdan fon aktarımını yürütme dışında bankalar, gelir ve servet dağılımına etkide bulunmak, maliye ve para politikalarının devam ettirilmesine katkı sağlamak, kaydi para yaratmak gibi ekonomi yönünden öneme sahip farklı işlevleri de bulunmaktadır. Bankacılık alanının güçlü olması, ülke ekonomilerinin de güçlenmesine yardımcı olacaktır (Yetiz, 2016: 108).

1.2. Banka Türleri

Bankalar işleyiş biçimlerine ve yapılarına göre bazı sınıflara ayrılmaktadır. Türkiye’de ve diğer ülkelerde faaliyet gösteren bankalar aşağıdaki türlere ayrılmaktadır. Aşağıdaki şekilde banka türleri gösterilmiştir.

Şekil 1. Banka Türleri.

Millî Sermayeli Bankalar: Türkiye’deki yasalar çerçevesinde kurulan, Türk Lirası olarak sermayesi konulan, sermayesinin önemli bir kısmını denetimi ve yönetimi Türklere

ait olan bankalar bu kapsamda bulunur. Bu bankalar, sermaye sahiplerinin özel sektör veya devlet girişimcileri olmasına göre kendi bünyesinde devlet bankaları ve özel bankalar şeklinde iki gruba ayrılmaktadır (Ayanoglu, 2013: 6).

Devlet Bankaları: Kaynaklarının tamamı kamuya, yani kamu yararına hazineye veya diğer kamu tüzel kişilerine ait olan bankalardır. Sermayesi devlet tarafından sağlanan bankalara örnek olarak T.C. Ziraat Bankası, İller Bankası ve Türk Kalkınma Bankası gösterilebilir (Ayanoglu, 2013: 6; Coşkun, 2008: 6). Dünya genelinde kamu kurumlarının ekonomideki etkisi benimsenen ekonomik yaklaşım kapsamında dönemler itibariyle ve ülkeler arasında çeşitlilik göstermekle beraber, bu kurumların çalışmaları pek çok ülkenin ekonomik çalışmalarının bir unsurunu meydana getirmiş ve ekonomi politikaların gündeminde yer edinmiştir. Özellikle 1929 ekonomik krizinden sonra benimsenmeyen başlayan Keynesyen iktisadi anlayışının etkisi ile dünya ülkelerinde devletin ekonomideki yoğunluğu ve etkisinin artırılması, devlet tarafından oluşturulan kamu kuruluşları vasıtası ile endüstrileşmenin hızlandırılması hedeflenmiştir. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında bu tür bir politika izlenmesinin sebepleri arasında sermaye birikimi eksikliği, geleneksel anlamda sermayenin genel olarak tarım ve ticaret kapsamında kullanılması ve endüstri sektöründeki girişimcilere parasal destek sağlayacak finansal altyapı ve kurumların henüz kurulmamış ya da yeteri kadar gelişmemiş olması yer almaktadır. 1980'li yıllardan sonra kamu kurumlarının toplum için sosyal ve ekonomik yönden maliyetli olduğu düşüncesinin yayılmasına bağlı olarak dünyada yayılan kapitalizm dalgası ve özelleştirmelere karşın, hala kamu bankalarının pek çok ülkede ekonomik yaşamda varlığından ve ağırlığından bahsetmek mümkündür (Uçarkaya, 2006: 1).

Özel Bankalar: Kamu sermayesi olmayan, özel kişi ve kurumların bankalarıdır. Genel olarak özel sermayeli bankalar, çoğunlukla yatırım, mevduat veya ticaret bankası olarak kurulurlar. Özel sermayeli bankalara Akbank T.A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Türkiye İş Bankası A.Ş. örnek gösterilebilir (Ayanoglu, 2013: 6; Coşkun, 2008: 6).

Karma Bankalar: Hem özel hem de kamu sektörünün sermayesinde payı bulunan bankalardır. Söz gelimi Halk Bankası ve Vakıflar Bankası gibi bankalar anaparalarının bir

bölümünü (yaklaşık %25'ni) halka sunarak, karma özellikteki bankalara örnek teşkil etmektedir. Ancak bu bankaların anaparasının önemli bir kısmı devlete ait olduğu için çalışmalar kapsamında çoğu zaman kamu bankası olarak kategorize edilmektedirler (Ayanoglu, 2013: 6; Coşkun, 2008: 6).

Yabancı Sermayeli Bankalar: Sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kurum veya kişiler olan bankalardır. Bu bankaların merkezleri ve yönetim birimleri çoğu zaman Türkiye sınırları içinde değildir. ING Bank, HSBC Bank ve Citibank gibi bankalar buna örnek teşkil etmektedir (Ayanoglu, 2013: 6; Coşkun, 2008: 6).

Türk ve Yabancı Sermayeli Bankalar: Türkiye'de özellikle son yıllarda yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler kapsamında sermayesi iki ya da daha çok ülkeye ait olan bankalar açılmaktadır (Ayanoglu, 2013: 7).

Mevduat Bankaları: Kendi adına ve hesabına para kabul etmek ve kredi sağlamak temel olmak üzere çalışmalarda bulunan bankalardır (Ayanoglu, 2013: 7). Bunlar ticaret bankaları olarak da adlandırılır. Bunun nedeni ise hizmetlerini sağlayabilmeleri için müşterilerinden fon sağlar ve gereksinimi olan diğer müşterilere belirli ücretlendirmelerle finansal kaynak temininde bulunur. Bu teminlerini ise çoğu zaman kısa ve orta vadeli olarak gerçekleştirir (Ünalın, 2016: 1).Mevduat bankaları; bireysel emeklilik ve sigorta aracılığı, bankalar arası para alım ve satım faaliyetleri, forfaiting ve factoring işlemleri, portföy yöneticiliği, yatırım danışmanlığı, muhabir bankacılık işlemleri, saklama hizmeti, çek ve diğer kambiyo senedi işlemleri, fon aktarımları, ödeme, gayri ve nakdi kedi sağlama, mevduat kabul etme gibi pek çok konuda hizmet sağlamaktadır (İmren, 2018: 1).

Katılım Bankaları: Türkiye'de 2005 yılında yapılan mevzuat değişikliğine paralel olarak özel finans kuruluşları katılım bankası adını almıştır. Bilindiği gibi bankalar kuruldukları zamandan bu yana toplum içinde giderek ağırlıklarını korumuş ve bugün ekonominin ayrılmaz bir unsuru haline gelmişlerdir. Kapitalizmin dünya ekonomisinde etkisini göstermeye başlaması ile söz konusu kurumlar, İslam ülkelerinde de kendine yer edinmeye başlamış ve zaman içinde köklü bir yapıya kavuşmuştur. Ancak bu kurumlar,

Batıda gerçekleştirdikleri işlevleri İslam ülkelerinde beklenildiği şekilde gerçekleştirememişlerdir. Müslüman toplumlar faizin haram kabul edildiği hakikatini aşamamış ve genel olarak bankalara karşı uzak durmuşlardır. Böylelikle toplumun mevcut birikimlerini, Türkiye örneğinde olduğu üzere ya altın ve yabancı paraya ya da gayrimenkule çevirerek ekonomiden uzak alanlarda kalmış, ülke ekonomisi kalkınmak için gereksinimi olan anaparadan faydalanamamıştır. Neticede İslam ülkeleri gelişememiş anapara gereksinimlerini dış borç yöntemiyle gidermek durumunda kalmışlardır. Oysa pek çok İslam devletinin anapara gereksinimini yanıtlayacak güç, halkta bulunmasına karşın talep edilen dış borç, bu ülkeleri ekonomik ve politik yönden dışa bağımlı duruma getirmiştir. İlgi çekici olan, Müslüman ülkeler arasında zengin olanlar fon problemi yaşayanlara direkt olarak borç vermek yerine, kaynaklarını yabancı ülke bankalarına yatırmışlar, sermaye gereksinimi duyanlar da bu ülkelere borç talep ederek, daha yüksek maliyetlere katlanmak durumunda kalmışlardır. Bu gelişmeler katılım bankacılığının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Akhan, 2010: 14).

Ünalın (2016: 1)'a göre, katılım bankaları çalışmalarında faiz uygulamalarını kullanmadıklarından birtakım riskleri de içermezler. Öncelikle faiz değişim düzeylerinin kapsadığı riskler bu bankalarda geçersizdir. Ayrıca yabancı para ile de farklı hizmetler sunulabilmektedirler. Bu noktada da bazı riskleri engellemişlerdir. Şöyle ki döviz ile yapılan çalışmalarda aynı para birimlerini kullandıklarından kur farkı gibi riskler yaşanmaz. Sunduğu hizmetlerde pek çok riskin üstesinden geldiklerinden yalnızca faiz konusunda titiz olan müşterilerini değil, diğerlerinin de ilgisini çekmektedir. Hizmet genişliği değerlendirildiğinde diğer bankaların yaptığı; para aktarımı, yabancı para alım - satım, fatura, vergi ödemeleri gibi pek çok işlem gerçekleştirilmektedir. Ayrıca sağladığı ATM, telefon bankacılığı, internet bankacılığı gibi hizmetlerle de çalışmaların kolayca gerçekleşmesini sağlamaktadırlar.

Özel cari ve katılım hesapları aracılığıyla fon sağlamak ve kredi kullanırmak olmak üzere çalışmalar yapan bankalardır (Ayanoğlu, 2013: 7). Katılım bankacılığı Türkiye'de oldukça sayıca çok olmasa da son derece önemli bir yer edinmektedir. Üstelik yalnızca Türkiye'de değil, pek çok İslam ülkesinde de öneme sahiptir. Bunun nedeni ise

İslam dininin faiz konusundaki hassas yaklaşımıdır. Dolayısıyla faiz konusuna daha titiz yaklaşan yatırımcı ve müşteriler için bir parasal piyasaya ihtiyaç duyulmaktadır. Neticede ise ilk örneği 1963 yılında Mısır'da açılan Mit Ghamr Tasarruf Bankası'dır. Bu banka ile beraber faiz konusuna daha titiz yaklaşan bütün ülkelere yayılmıştır (Ünalın, 2016: 1). Faizin yer almadığı bu modelde bankaların geliri, fon kaynağı olan projenin sağladığı kar veya zarardan pay sağlaması ile olanaklıdır. Bu işlemleri ise mevcut birikimleri ile tasarruf sağlamak isteyen müşterilerinden mevduat şeklinde almaktadır. Mevduatlar da projeye katkıda bulunarak para kaynağı sunmaktadır. Gelirlerini de projelerden sağladığı katılım paylarıyla sağlamaktadır. Bununla beraber elde edilen katılım payının yüzde 80'ini tasarruf sahiplerine verirken 20'si ise kendilerine kalmaktadır (İmren, 2018: 3).

Türkiye'de faizsiz bankacılık modeli, literatür kapsamına katılım bankacılığı şeklinde geçmiştir. Türkiye'nin söz konusu bankacılık modeliyle tanışması 1980'li yıllara rastlamaktadır. Katılım bankacılığı kapsamında hizmet vermeye başlayan ilk kurum 1985 yılında kurulan Albaraka Türk'tür. Türkiye'de bugün katılım bankacılığı modeliyle hizmet sağlayan finansal kuruluşlar; Vakıf Katılım, Ziraat Katılım, Türkiye Finans, Kuveyt Türk Katılım ve Albaraka Türk Katılım'dır. Bankacılık faaliyetleri fonksiyonel açıdan iki ana işlev üzerinde işlemlerini sağlamaktadır. Bunlardan ilki fon sağlama, ikincisi ise fon kullandırma metodu şeklindedir. İşleyiş yönünden faizsiz bankacılık modelleri de aynı mantığa sahiptir. Faizsiz bankacılık ve konvansiyonel bankacılık çalışmaları arasındaki fark yalnızca faizsiz bankacılık modelinde İslami hassasiyetlere özen gösterilmesidir (Arslan, 2017: 2).

Kalkınma ve Yatırım Bankaları: Mevduat ya da katılım fonu alma haricinde; temelde krediden faydalandırmak üzere çalışmalar yapan ve/veya özel yasalar çerçevesinde kendilerine atfedilen yükümlülükleri gerçekleştiren, kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu özellikteki kurumların Türkiye'deki şubeleridir (Ayanoglu, 2013: 7).Dünya genelinde her ülkenin kalkınma süreçleri bulunmaktadır. Her ne kadar gelişmekte olan ekonomik sistemlerde kalkınma bankacılığı öneme sahip olsa bile, gelişen ekonomilerde de önemli oranda kullanılır. Zira ülkenin kalkınma sürecinde önemli bir etkisi vardır. Kalkınma bankaları; büyük-küçük ölçekli bütün şirketlerin girişimcilik

yaptığı alanlarda başından sonuna dek katkıda bulunurlar. Katkıda bulunurlarken de önceliği sanayi sektöre verirler ve gelişiminde pek çok fayda sağlar. Öncelikli amacı ise endüstriyel ticaretin bünyesinde yer alan küçük ve büyük tüm firmalara uzun süreli kaynak aktarımında bulunmaktır. Kalkınma bankaları yükledikleri görevleri gerçekleştirirken özen gösterdiği noktalardan biri, kaynakların etkili kullanımının sağlanmayacağı piyasalardan endüstri geçişini sağlamaktır. Buradaki amaç endüstriyel gelişime katkı sağlamaktır. Ayrıca kalkınma bankaları da sermaye piyasalarında son derece etkilidir. Zira fonlarında menkul kıymetlerin ihracını da kullanırlar (Ünalın, 2016: 2; İmren, 2018: 3).

Yatırım bankacılığı çeşidinin ilk amacı kamu ve özel sektöre ilişkin uzun süreli fon sağlamaktır. Bu nedenle ticari faaliyette bulunan firmalar tarafından tercih oranları yüksektir. Uzun süreli kredinin gerekli mevduatının sağlanması adına çeşitli yöntemleri vardır. Bunlardan biri, uzun vadeli tahvil çıkartıp neticesinde uzun süreli mevduat sağlayarak veya özkaynak sermayelerini kullanmak şeklindedir. Anonim ve kurumsal şirketlere kredi sunarken, şirketlerin kendilerine ilişkin hisse senetleri ve tahvilleri yatırımcıların almasını sağlarlar. Böylece aracı firma pozisyonu gibi faaliyetlerini gerçekleştirirler. Bu noktada kurulumunda öncelikli dikkat çekilen durum sermaye piyasalarının oluşturulmasıdır. Böylelikle kendilerine mevduat yaratmak için bir takım firmaların tahvil ve hisse gibi menkul değerlerinin pazarlamasını sağlayabilirler. Oluşturulan mevduatları da yatırımda bulunmak isteyen müşterilerine kredi şeklinde farklı hizmetlerle beraber uzun vadede sunarlar. Bu tür girişimlerde de ikincil amaçları bulunan kar sağlama işini farklı ücret ve komisyonlara aktararak yaparlar. İşlemlerini yaparlarken şirketlerin itibari bakımından özen gösterdiği değerler ise güven ve teminattır (Ünalın, 2016: 1). Bu tür bankalar çalışmalarını kredi gereksinimi olan kuruma sunacakları hizmet adına fon hazırlama işini, özkaynak anaparalarından veya dış fonlardan uzun süreli mevduat ve tahvil çıkararak gerçekleştirirler. Diğer taraftan da bankanın müşterisi durumunda olan şirketlerin tahvil ve hisse senetlerini, yatırımcılara ulaştırarak da kar sağlamaya çalışırlar (İmren, 2018: 1).

Merkez Bankaları: “Reeskont”, “İhraç” ve “Emisyon” bankaları olarak da adlandırılmaktadır. Ülkenin kredi ve para politikalarını yöneten merkez konumunda oldukları için çoğu zaman “Merkez Bankası” ismini alırlar. Bu grup kapsamındaki bankaların asıl yetki ve görevleri; kâğıt para ve banknot basmak, para piyasasını ve geneli kredi hacmini planlamak, faiz sınırlarını ayarlamak, yabancı para alım-satımını düzenlemek, Hazine için devlet iç borçlanma senedi ihalelerini fiilen yapmak, Hazineye veznedarlık yapmak, Hazineye avans vermek, diğer bankaların geçici nakit sorunlarını, bunları farklı şekilde finanse ederek ortadan kaldırmaktadır. Bu görevi yerine getiren bankalar her ülkede çoğu zaman yalnızca bir bankadır. Ülkemizde bu yetki ve görevler T.C. Merkez Bankası’na gerçekleştirilir (Ayanoglu, 2013: 8; Ünalın, 2016: 1).

Kıyı Bankaları: Off – shore bankacılık olarak da isimlendirilen kıyı bankacılığının pek çok avantajı bulunmaktadır. Türkiye’de bulunmayan bu bankacılık modelinden faydalanan pek çok kişi vardır. Özellikle ticari işletmelerin faaliyetlerini yaparken kullandığı kıyı bankacılığı, diğer bankalarda bulunmayan pek çok alternatifini sunmaktadır. Kıyı bankaları; hukuki, yasal ve vergi düzenlemeler gibi kuralların sıkı olmadığı yerlerde kurulan banka çeşitleridir. Çoğu zaman kurulan merkezler; Uruguay, Singapur, Malta, Dublin, Aruba, Cayman Adaları, Bahama Adaları ve Bahreyn şeklinde karşımıza çıkmaktadırlar (İmren, 2018: 4; Ünalın, 2016: 1).

Serbest Bölge Bankaları: Bankacılık çalışmalarını serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmaların gereksinimlerine uygun şekilde, serbest bölgelere sunulan vergi ve gümrük muafiyetinden yararlanarak herhangi bir kambiyo sınırlamalarına tabii olmadan gerçekleştiren bankalardır (Coşkun, 2008: 8).

1.3. Bankaların Temel Amaçları

Tarihi gelişimine bakıldığında bankacılık çalışmalarında oldukça önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişme parasal sistem var olduğu müddetçe sürecektir. Özellikle zamanla ekonomik birimlerin gereksinimleri, yeni parasal işlemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bankalar parasal sistemin en önemli aktörlerindedir.

Bankalar yalnızca aracılık faaliyetlerinde bulunmaz, beraberinde fon arz eden ve talep eden pozisyonundadırlar. Bu da bankaların dönemin gereksinimine paralel şekilde yeni ürünler ortaya çıkarmalarına ve yeni etkinlik alanları oluşturmasını gerekli kılar. Öte yandan teknoloji alanında kaydedilen ilerlemeler ve tüketici tutumlarındaki değişiklikler de bankacılık çalışmalarının çeşitlilik göstermesine yol açmaktadır. Teknoloji alanındaki ilerlemeler bankaların bilgi teknolojileri altyapılarını geliştirmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu durum ise bankaların faaliyetlerini gerek hız gerekse faaliyet bakımından daha istenebilir duruma getirmektedir. Ayrıca teknolojik gelişmeler yeni parasal ürünlerin de gelişmesine ortam hazırlamaktadır (Karapınar, 2013: 35).

1.4. Bankaların Temel Faaliyetleri

Tarihsel süreç içerisinde bankacılık hizmetlerinde ciddi değişim ve gelişmeler meydana gelmiş, buna paralel olarak bankaların temel faaliyet alanları da gelişmiştir. Günümüz modern bankacılık sistemleri dikkate alındığı zaman bankaların temel faaliyet alanları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Finansal aracılık
- Asimetrik bilgi problemini çözmek
- Likidite sağlamak
- Kaydî para ya da banka parası yaratmak
- Para politikasının etkinliğini artırmak
- Sermaye piyasalarının gelişimine ve yatırımların finansmanına katkıda bulunmak
- Gelir ve servet dağılımını etkilemek
- Dış ticareti geliştirmek
- Kredi desteği sağlamak
- Çek işlemlerini gerçekleştirmek
- Tahsilat ve ödeme işlemleri
- Kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlamak

- Uluslararası mali piyasalarda risk yönetimini sağlamak
- İnternet bankacılığı hizmeti sunmak

Yukarıda yer alan maddelerden de anlaşılacağı gibi modern bankacılık işlemlerinin sayısı oldukça fazladır. Yukarıda maddeler halinde sıralanmış olan temel bankacılık faaliyetleri aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.4.1. Finansal Aracılık

Ekonomik birimler, kazandıklarının hepsini kullanmayarak bir bölümünün tasarrufunu sağlayabilirler, tümünü harcayabilirler ya da borçlanarak elde ettikleri gelirlerden daha çoğunu harcayabilirler. Ekonomik birimler, birikimlerini, kendi kasalarında muhafaza etmeleri durumunda ek bir değer elde edemezler. Birikim sahibi ekonomik birimlerini çalışma, kaybolma vb. tehlikelere karşı korumak ve aynı zamanda ek bir gelir sağlamak için bankaya yatırırlar. Böylece bankalar yönünden mevduat oluşturarak, kredi sunabilecekleri bir kaynak ortaya çıkmaktadır (Coşkun, 2008: 11). Bu noktada bankalar, kaynak fazlası bulunan ekonomik birimlerle fon gereksinimi bulunan ekonomik birimler arasında aracılık hizmetlerini sağlarlar. Böylelikle bankalar kurum veya kişilerin tasarruf fazlalarını toplayıp, bunları kredi şeklinde, fon gereksinimi bulunan kurum ya da kişilere kullandırır. Yani fon fazlalığı bulunanlarla fon gereksinimi olanlar arasında köprü pozisyonundadır. Aracılık fonksiyonu ile yurt içinde veya yurtdışında olmaları fark etmeksizin, tasarruf sahipleri ile fon gereksinimi bulunanlar arasında ilişki kurulur, böylelikle zaman ve mekân farkı ortadan kaldırılarak taraflar arasında kaynak aktarımı sağlanır. Ayrıca küçük ölçekli ve/veya kısa süreli fonların toplanarak, büyük ölçekli ve uzun süreli fonlara çevrilebilmesi sağlanır, böylelikle ekonomide finansman gereksiniminin karşılanmasında önemli bir açık kapatılır (Ayanoğlu, 2013: 4; Gülhan, 2019: 10).

Görüldüğü üzere bankalar, birikimlerinin toplanmasını, değerlendirilmesini ve kredi şeklinde yeniden ekonomiye yön verilmesini sağlarlar. Bankalar, bu görevlerini başarıyla yerine getirdikleri oranda ülke bazında tasarruf işlevini gerçekleştirebilirler. Bankalarda toplanan fonlar yine kişilere, şirketlere ve devlete belli bir faiz karşılığında

belli bir süre için kullanılır. Söz konusu fonlar kredi kullananlarca yatırım veya tüketim, şirketler içinse kurum sermayesi, sabit sermaye şeklinde veya borçlarını kapatmak adına değerlendirilir. Devlet ise vergi gelirleri ve giderleri arasındaki farkı bu kaynaklarla karşılar (Coşkun, 2008: 12).

1.4.2. Asimetrik Bilgi Problemini Çözmek

Bankalara finanse edilmek için sunulan projelerle ilgili veriye ulaşmak masraflı veya mümkün olmayabilir. Proje veya tasarruf sahibinin mevcut bilgisine bankanın sahip olmaması, finansal piyasalarda doğru kararlar alınmasını engelleyebilmekte, iyi projelerden çok kötü olanların finanse edilmesine neden olabilmektedir. Bilgiye ilişkin bu problem finansal piyasalarda “asimetrik bilgi” şeklinde açıklanmaktadır. Fonların verimli ve etkili kullanılabilmesi, asimetrik bilgiyi önleyebilmek için aracılık çalışmalarıyla beraber filtre yükümlülüğünün de gerçekleştirilmesi gerekir. Bankalar, kredi isteyenlerin ayrıntılı parasal verilerini araştırıp güvenilirliğini, kredibilitesini ve risk durumunu ölçek ekonomisi ile daha düşük maliyetle analiz edebilecek çalışan ve kaynaklara sahip oldukları için, filtre görevini daha düşük masrafla sağlayabilirler. Böylelikle parasal piyasalarda ahlaki zafiyeti (alınan kredinin ahlaki olmayan bir şekilde, amacına uygun olmayacak şekilde kullanılarak bankanın zarara uğratılmasını) ve ters seçimi (yeterli bilgiye sahip olunmadığından ihtiyaç duyulan donanımına sahip olmadığı anlaşılamayan müşteri ile işlem yapılmasını) önleyebilir, kredi verenlerin haklarını koruyabilirler (Ayanoğlu, 2013: 4).

1.4.3. Likidite Sağlamak

En genel ifadeyle mevduat; belirli bir zaman sonunda ya da talep durumunda çekilmek için bankalara faizle yatırılan para anlamına gelmektedir. Faiz mevduatın getirisini ifade etmektedir. Mevduat fon fazlalığı bulunan ekonomik birimlerin bu fonu banka ya da finans kurumların kullandırması neticesinde getiri sağlama amacı ile hazırlanmış bir bankacılık ürünüdür. Bankacılık Kanunu’na göre; kredi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar haricinde hiçbir gerçek ya da tüzel kişi mevduat kabul

edemez, bahsedilen işletmeler ticaret unvanları ve kamuya sağlayacakları açıklamalar ile ilân ve reklamlarında mevduat toplama algısı yaratacak ifade ve deyimleri kullanamaz. Bankacılık alanında pek çok banka yer almasına rağmen mevduat toplama yetkisi olan bankalar haricinde diğer bankalar bu işlemi gerçekleştiremeyecektir (Karapınar, 2013: 37). Bu kapsamda bankalar vadesiz mevduat hizmeti ile kişi ve kurumlara diledikleri zaman harcama yapma; kredi vererek de likiditenin ekonominin geneline yayılması fırsatı yaratırlar. Toplumun; reel, finansal ve parasal aktiflerinden oluşan mal varlıklarının tasarruf şekli üzerinde, bankacılık kesiminin hazırladığı faiz seçenekleri, gelir olanakları, vade farkları ve nakit akışı kolaylıklarının önemli bir etkisi vardır. Bankalar, bu konuyla ilgili toplumu bilgilendirdiği gibi ekonomideki para akışının daha sağlıklı dolaşımını sağlar (Ayanoglu, 2013: 4).

1.4.4. Kaydî Para ya da Banka Parası Yaratmak

Ekonomide üretilen paranın kaydi ve asli para olarak iki çeşidi bulunmaktadır. Asli para, Merkez Bankası tarafından üretilir. Kaydi para, asli paranın gerçekleştirdiği bütün işlevlerini yerini getirebilir (Coşkun, 2008: 15). Bankalar ve finansal kuruluşlarca çek ve kredi kartı vasıtasıyla üretilen, maddi varlığı bulunmayan, hesaba alacak veya borç kaydederek takip edilen kaydî para, ödeme kolaylığı sunan ve para akışını kolaylaştıran bir vasıta olması açısından önemlidir. Kaydî para (banka parası), maddi varlığa sahip olmayan, sadece bankaların hesaplarına alacak veya borç kaydı düşülerek oluşturulan bir değişim, bir ödeme kaynağı şeklinde ifade edilebilir. Bankaların müşteri kitlesine kredi açması ve bu kredi limitleri içinde çek kullanma şansı tanınması ya da kredi kartı uygulamaları, kaydî para yaratabilmektedir. Çağımızda kullanılan elektronik bankacılığın gelişimiyle ekonomide çek ve banknotların daha az dolaşıma girdiği, ödemelerin çoğunlukla banka hesapları arasında virman, EFT, havale gibi transfer yöntemiyle gerçekleştirildiği ekonomik sistem yaşanmaktadır (Ayanoglu, 2013: 5).

1.4.5. Sermaye Piyasalarının Gelişimine ve Yatırımların Finansmanına Katkıda Bulunmak

Bankalar; menkul kıymet ihraç etme, yönetme ve saklama faaliyetlerini doğrudan ve/veya dolaylı şekilde gerçekleştirirken, sermaye piyasalarının gelişimine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca bireylerin kısa vadeli ve mevcut olan küçük oranlardaki kaynakları toplayan bankalar, söz konusu kaynakları ekonomide uzun vadeli fon şekline dönüştürmekte ve böylece yatırımlara kaynak sağlamaktadır (Ayanoglu, 2013: 5).

1.4.6. Gelir ve Servet Dağılımını Etkilemek

İktisadi açıdan bankaların kalkınmaya destek olabilmesi adına yeni bir değer ve servet ortaya çıkarmakla birlikte, elde ettikleri kaynakların belli alanlara, kişilere ve bölgelere aktarılması ile ülke kaynaklarının dağılımına da yön verebilmektedir (Ayanoglu, 2013: 5). Coşkun'a (2008: 13) göre, ekonomi politikalarının hedeflerinden birisi de adaletli şekilde gelir dağılımının gerçekleştirilmesidir. Servet ile tasarruf, tasarruf ile gelir düzeyi arasında doğrusal bir bağ vardır. Toplumda gelir dağılımındaki yaşanan eşitsizlik arasındaki uçurum açıldıkça, gelir seviyesi düşük olan kesim için birikim sağlamak zorlaşır. Birikimin olmaması demek de servet geliştirme olanağına da imkan vermez. Böylelikle gelir dağılımındaki adaletsiz tekrar adaletsiz bir servet dağılımına neden olur. Düşük gelir seviyesine sahip olan kesim birikimlerini, yatırıma yönlendiremediklerinden, bankalara başvurarak faiz kazancı sağlamaya ve refah düzeylerini yükseltmeye çalışırlar. Faiz kazanımları, bankalara yatırılan birikimlere bağlı olarak belirleneceği için, yüksek faiz düzeyleri gelir dağılımını ve refah düzeyini sarsıcı etkide bulunur.

1.4.7. Dış Ticareti Geliştirmek

Bankalar; forfaiting, akreditif, alıcı firma prefinansmanı, banka teminatı, belge karşılığı ödeme, peşin ödeme gibi işlemlerle dış ticareti geliştirerek, işletmelerin dışalım ve dışsatım faaliyetlerinin daha güvenilir, hızlı ve kolay yapılmasını sağlar. Bu ödeme ve kredilendirme teknikleri ile ulusal ve uluslararası ölçekli ticarete artış yaşanmasına destek olmaktadır. Bankalar dış ticareti geliştirmek için Factoring işlemleri yapmaktadır.

Factoring, bir firmanın ticari alacaklarını satarak fon elde etmesi; forfaiting, alacak hakkının koşulsuz ve kayıtsız şekilde teslim edilmesi; akreditif, belirli bir özellikteki para için bir bankanın ya da bir finansal kuruluşun sorumluluğu kapsamında, üçüncü bir kişi adına farklı bir bankada ya da şubesinde açtırılan kredi şeklinde ifade edilebilir (Ayanoğlu, 2013: 5).Factoringte banka uzlaşmaya vardığı firmaların alacaklarını devralmakta ve bunları tahsil etmektedir. Firmalar bankalara ödeme sağlayacağı belli bir masrafla alacaklarını daha kısa zamanda elde etmekte ve alacaklarının tahsil edilmeme gibi bir olasılığını üzerlerinden atmaktadır. Bankalar firmalardan bu alacaklar için farklı teminatlar talep edebilirler. Bankalar factoring işlemi yaparken firmanın alacaklarıyla ilgili detaylı bir araştırmada bulunur. Bilhassa bu alacakların gerçek bir ürün ya da hizmet satışına dayalı olup olmadığı kontrol edilir. Daha sonra bu alacakların toplanabilmesi durumu dikkate alınır. Bu durumları göz önünde bulundurarak factoring işlemini gerçekleştirebilir gören banka bu alacaklara indirim uygulama ya da hizmet bedeli olarak nitelendirilen uygun bir maliyet bedeli karşılığında finansman görevini gerçekleştirir (Karapınar, 2013: 58).

Bankaların ticari faaliyetleri geliştirmek adına sürdürdüğü bir başka faaliyet çeşidi forfaitingdir. Forfaiting; bilhassa ürün ve hizmet dış satımından ortaya çıkan ve belli bir ödeme planına bağlı olarak tahsil edilebilecek olan alacakların bir banka veya bu konuda ihtisas sahibi bir finansal kuruluşça satın alınmasıdır. Uzun süreli ve kredili ihracat-ithalat faaliyetlerine ilişkin bir para kaynağı olup, çoğu zaman yatırım malları adına kullanılmaktadır. Forfaiting, factoringin yurtdışı satışlar için gelişmiş şekli gibi değerlendirilebilir (Karapınar, 2013: 58; www.muhasabedersleri.com).

1.4.8. Kredi Desteği Sağlamak

Kredinin; sözcük anlamı itibar, saygınlıktır. Ekonomik açıdan kredi; fon fazlası bulunan bir ekonomik yapıdaki belirli orandaki birikimin geri verilmek için faiz karşılığında bir diğer ekonomik birime verilmesidir. Ekonomik yapıda kaynak fazlalığı bulunan bunu diğerlerinin tasarrufuna sunmak isteyenlerle fon gereksinimi olanları bir araya getirme sorumluluğu finans ve banka kurumlarına aittir. Bankaların elde ettikleri

mevduatlarla ya da kendi özkaynaklarını kullanarak kaynak gereksinimi olanlara kredi kullandırılması tıpkı bir mevduat elde etmek gibi temel yükümlülüklerdendir. Zira dana önce de söz edildiği üzere bankacılık sistemi mevduat toplayıp kredi plase etme (sunma) temeline dayanır (Karapınar, 2013: 44).

Bankalar sundukları krediler karşılık olarak faiz alırlar. Krediyi kullandırma sürecinde bankalar tarafından bazı güvence kararları ve sistemleri oluşturulabilir. Bankalar kredi sunarken fon gereksinimi olanlara itibar düzeyi anlamında kredibilite hazırlar. Kredi talebinde bulunanların banka tarafından kredibilitelerini gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda tespit edilir. Yapılan çalışmalar; kredi başvurusunda bulunanların ekonomik yapıdaki prestijinin yanında bu kişi ya da kurumları mevcut finansal yapısının analiz edilmesi şeklindedir. Bankalar kredibilitesi yüksek olmayan müşterilerinin kredi isteklerini onaylamayabilir ya da oldukça ağır koşullarla bir teminat modeli kapsamında kredi kullandırabilir (Karapınar, 2013: 44; www.muhasabedersleri.com).

1.4.9. Çek İşlemleri

Çoğunlukla bankaların oluşturduğu bir ödeme kanalı olan çek, nakit yerine kullanılan bir değerli evraktır. Bankada açılan bir çek hesabı belirli koşulları bulunan çek defterinin, hesabı açan kişiye verilmesiyle ticari yaşamda kullanılabilir. Çek hesabı açtırarak çek defteri alan kişi ticari işlemlerinde nakit yerine kullanılan söz konusu değerli evrakı hazırlayarak banka vasıtası ile ödemelerini yapar. Çek bir kredi işlemi değildir. Ödeme, adına çek hesabı tahsis edilen bireyin mevduatında para bulunması halinde sağlanır. Aksi halde ödeme gerçekleştirilememektedir (Karapınar, 2013: 44).

1.4.10. Tahsilat ve Ödeme İşlemleri

Günlük olarak bankalar tarafından sağlanan bireysel hizmetler kapsamında son derece önemli bir yere sahip olan ödeme ve tahsilat işlemleri, bankaların doğrudan kendileri adına gerçekleştirilen ödeme ve tahsilatların yanı sıra başkaları (müşteriler vd.) için de gerçekleştirilebilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bankaların

gerçekleştirdiği tahsilat ve ödeme işlemlerinin önemli bir bölümü hizmet sağlama şeklinde başkaları için yapılmaktadır. Söz gelimi; fatura tahsilatı başkaları için gerçekleştirilen bir ödeme şeklidir. Yine aynı fatura neticesinde sağlanan tutarların, adına tahsilat gerçekleştirilen kişi ya da kurumlara aktarılması ise ödeme işlemine bir örnektir (Karapınar, 2013: 59).

Bankalar diğer kişi ve kurumlara fatura tahsilat hizmeti sağlamak için hesaplar açar. Buralarda farklı yöntemlerle gerçekleştirilen tahsilatlar kayıt altına alınır. Tahsilat işlemi, şubelerden sağlanan para olarak elde edilen tahsilatların EFT, telefon ve internet bankacılığı gibi yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Özellikle; doğalgaz, su ve elektrik faturası gibi aboneliğe dayanan ödemelerde bu fatura tahsilatları adına tanımlı olan hesaplarda her bir abone için o ay tahsil edilmesi gereken tutar daha öncesinde tanımlanmıştır. Bu tip işlemlerde bireyin mevcut elinde faturası belgesi bulunmasa bile abone numarası üzerinden ödeme yapılması gereken tutar öğrenilebilmektedir (Karapınar, 2013: 59).

1.4.11. Kaynakların Verimli Kullanılmasına Katkı Sağlamak

Bir ekonomide var olan kaynakların kullanılarak en yüksek hasılanın sağlanması ekonomik faaliyet olarak açıklanmaktadır. Fonların etkili kullanılmaması fon gereksinimi bulunan ekonomik birimlerin bu nedenle de ekonominin gelişimine engel oluşturmaktadır. Bankalar, sağladıkları fonları kredi şeklinde kullanırken, kredi isteyenler arasında titizlikle seçim yaparak kaynakların etkili kullanımını sağlarlar. Hükümetlerin uyguladığı maliye ve para politikaları da kaynakların etkili kullanılmasında belirleyicidir. Bu politikaların uygulanmasında bankalar köprü vazifesi görerek gelir ve servet dağılımı üzerinde de etkilidirler (Coşkun, 2008: 13).

1.4.12. Uluslararası Mali Piyasalarda Risk Yönetimini Sağlamak

1970'lerin başında Bretton-Woods sözleşmesinin yürürlükten kaldırılmasıyla sabit kur sistemi sonlandırılarak dalgalı kur modeline geçilmiştir. Bu dönemlerde döviz kurlarının ciddi seviyelerde iniş-çıkışları, gelişmekte olan ekonomilerin dış alımını

düşürdüğünden ülkelerin döviz kuru risklerinin yönetilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu problemlerin önlenmesi için gelişmekte olan ekonomilerin uluslararası ticarete etkili katılımını sağlayacak parasal yöntemler ortaya atılmıştır. Risk yönetim kaynağı olarak ortaya atılan bu yöntemler future ve forward sözleşmeleri, opsiyonlar, swaplar ve bunların çeşitleridir. Bankalar geliştirilen bu ürünlerin tasarrufunda hem taraf hem de aracı olarak bu işlevini gerçekleştirirler (Coşkun, 2018: 16).

1.4.13. İnternet Bankacılığı Hizmeti

İnternet bankacılığı, teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle bankaların müşterilerine bir şubeye bağlı olmadan internet ve bilgisayar vasıtası ile hesaplarını kullanabilmeleri, yatırım faaliyetlerini ve fatura tahsilat işlemlerini gerçekleştirmeleri için sağladıkları hizmettir. Banka müşterisi olan kişiye verilen kullanıcı adı ve şifre ya da hesaplardan faydalanarak internet bankacılığına erişim sağlamaktadır. Uygulamaya giriş yapıldıktan sonra internet bankacılığıyla gerçekleştirilebilecek işlemler liste halinde sunulur. Müşteri ihtiyacı olan bankacılık işlemini bu menülerin yönlendirmesiyle yapabilmektedir. İnternet bankacılığı hizmetinden faydalanan müşteriler ödemeler başta olmak üzere kendilerine sağlanan tüm bankacılık faaliyetlerini bu uygulama içerisinde gerçekleştirebilecektir. Bankalar, internet bankacılığı sisteminin güvenliği konusunda adına dış etkenlere yönelik sanal platformda güvenlik duvarları (firewall) kullanmaktadır (Karapınar, 2013: 61).

1.5. Bankaların Fonksiyonları

Bankaların temel işlevi, bir ekonomide kaynak fazlası bulunan birey ve kuruluşlarla fon gereksinimi olanlar arasında köprü pozisyonuna sahiptir. Ekonomide kredi ve para politikalarının dikkat çeken unsurlarından bir tanesi olan bankalar, finansman kapasitesi bir birim ile finansman açığı bulunan farklı birimlere doğru fon aktarma işlevini yaparken kar maksimizasyonunu amaçlar (Gülhan, 2009: 1). Bankaların diğer fonksiyonları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Mevduat kabul etmek,

- Katılım fonu kabul etmek,
- Gayrinakdi, nakdi her türlü şekilde kredi sunma faaliyetleri,
- Kaydi ve nakdi ödemenin yanı sıra fon aktarım faaliyetleri, muhabir bankacılık veya çek defterlerinin kullanımı dahil bütün tahsilat ve ödeme işlemleri,
- Diğer kambiyo senetleri ve çeklerin satış işlemleri,
- Saklama hizmeti sunmak,
- Seyahat çekleri, banka ve kredi kartları vs. ödeme araçlarının ihracı ve bunlarla alakalı çalışmaların gerçekleştirilmesi,
- Yabancı paralar dahil kambiyo işlemleri; para piyasa kaynaklarının satış ve alışı, değerli taş ve madenlerin satışı ve alışı veya emanet olarak alınma işlemleri,
- Sermaye piyasası kaynaklarına, finansal ve ekonomik göstergelere, değerli taş ve madenlere, ürüne ve yabancı paraya dayalı, vadeli işlem anlaşmalarının opsiyonlu sözleşmeler ve pek çok türev aracı kapsayan basit veya karmaşık özellikteki parasal kaynakların satışı, alışı ve aracılık faaliyetleri,
- Sermaye piyasası kaynaklarının satışı, alışıyla birlikte geriye alm ya da yeniden atma taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası kaynaklarının halka arz veya ihraç edilen satılmasına aracılık işlemleri,
- Önceden ihraç edilmiş olan sermaye piyasası kaynaklarının aracılık için satışı ve alışının sürdürülmesi,
- Başkalarının çıkarına garanti, teminat vs. sorumluluklarının üstlenilmesi gibi teminat işleri,
- Portföy işletmeciliği yanı sıra yönetmeliği ve yatırım danışmanlığı faaliyetleri,
- TCMB ya da Hazine Müsteşarlığı ve kuruluş birlikleri karşısında oluşturulmuş olan bir sözleşme kapsamında alınan sorumluluklar bağlamında satış ve alış faaliyetlerine dair piyasa yapıcılığı,
- Forfaiting ve faktöring işlemleri,
- Bankaların arasındaki piyasada para satışı ya da para alışı faaliyetlerine aracılık,
- Leasing (finansal kiralama) faaliyetleri,

- Bireysel emeklilik ve sigorta acenteliği aracılık işlemleri,
- BDDK'nın belirlemiş olduğu diğer çalışmaları sürdürmek (Karapınar, 2013: 36).

1.6. Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de bankacılık alanının tarihinde yer verilen çalışmalarda, Türk bankacılığının gelişimi altı döneme ayrılmıştır.

- a. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi (1847-1923),
- b. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1933),
- c. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1945),
- d. Özel Bankalar Dönemi (1945-1960),
- e. Planlı Dönem (1960-1980),
- f. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1980 ve 2004) (Yetiz, 2016: 110).

Yukarıda yer alan bilgilerden de anlaşılacağı gibi Türkiye'de bankacılık sistemi Osmanlı İmparatorluğu döneminde yürütölen faaliyetler de göz önünde bulundurulduğu zaman altı dönemden meydana gelmektedir. Söz konusu dönemlerde Türk bankacılık sisteminde gerçekleşen önemli olaylar ve bankacılık sistemlerinin gelişim süreçleri aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.6.1. Osmanlı Dönemi'nde Bankacılık

Türkler, Osmanlı Devleti zamanında şerefli kabul ettikleri yöneticilik, askerlik, gibi işlerle ilgilenmişler, bunun haricindeki faizcilik, ticaret ve para verme işlemi gibi çalışmalar İslamiyet'in faizi yasaklaması ile Rum, Ermeni ve Yahudi grupları tarafından gerçekleştirilmiştir (Gülhan, 2009: 12). İstanbul Bankası adı altında 1847 yılında Galata Bankerleri tarafından Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait ilk banka açılmıştır. Fakat söz konusu banka uzun bir müddet çalışmalarını gerçekleştirememiş, 1852 yılında çalışmalarını sonlandırarak, tasfiye kararı almıştır. 1856'da Osmanlı İmparatorluğu'nda açılan Osmanlı Bankası bankacılığın miladı olarak nitelendirilir. Özellikle 1839'da ilan

edilen Tanzimat Fermanı sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin gelir gider dengesinin olumsuz açıdan değiştiği bir sürece girilmiştir. İstanbul'da yer alan kuyumcu ve bankerlerden borç alınarak devletin fon gereksinimi giderilmiştir. İlk olarak kaimelerin ihracı, daha sonra da alınacak olan vergiler karşılık olarak gösterilmiştir. Kırım Savaşı'nın 1856 yılında bitmesi sonucu Paris Barış Antlaşması imzalanarak imparatorluğun dış borç alma şansı artmıştır. Bu, Osmanlı Bankası'nın aılmasındaki en dikkat çeken faktördür. Banka, Osmanlı hükümeti ile yabancı kaynaklı sermayedarlar arasında dış borçların alınmasında aracılık sağlamak için İngiliz sermayesiyle kurulmuştur (Yetiz, 2016: 110; Bulut, 2015: 6).

Çiftçilere tarımsal kredi sunmak için 1863 yılında daha uygun koşullarda Memleket Sandıkları oluşturulmuştur. Memleket sandıklarının finans kaynağı öncelikle imece yöntemiyle, ardından da köylünün mal varlığıyla bağlantılı şekilde sandığa verdikleri buğdaylarla desteklenmeye çalışılmıştır. Anaparanın sağlanmasında gelecekte güçlüklerle karşılaşılması ve kredinin sunulmasında farklı yolsuzluklara başvurulması nedeniyle bu kuruluşun Menafi ismiyle tekrar düzenlenmesine kararlaştırılmıştır. Menafi Sandıkları'nın fonu, açar vergisine menafi hissesi olarak adlandırılan bir artış yapılarak sağlanmıştır. Bir müddet sonra buradan elde edilen fonların kullanımına ilişkin kuşkular belirmeye başlamıştır. Bunun üzerine Ziraat Bankası 1888 yılında ilk devlet bankası olarak açılmıştır. Tarımsal kredilendirme Ziraat Bankası ile devlet kontrolüne alınması hedeflenmiştir. Menafi Sandıkları'nın alacakları Ziraat Bankası'na aktararak bankanın anaparası oluşturulmuştur (Yetiz, 2016: 110; TBB, 2008: 2).

1865 yılında İngilizlerin kurduğu şirketi Maliye-i Osmaniye Bankası ise Amerika'da yaşanan iç savaş sebebiyle hammadde sorunu olan İngiliz tekstil endüstrisine hammadde sağlamayı, bu nedenle de Anadolu'da pamuk üretimini artırmayı hedeflemekteydi. Bu banka kurulduktan birkaç yıl sonra kapanarak ve faaliyetlerini Osmanlı Bankasına devretmiştir (Gülhan, 2019: 16). Osmanlı Bankası, para sistemine düzenlemiş; pek çok dış borçta aracı görev yapmış ve devletin banka fonksiyonunu yerine getirmiştir. Ancak “devlet bankası” kimliğine sahip olmasına rağmen, önemli bir kısmı yabancılardan oluşan hak sahiplerinin menfaatini dikkate almak zorundaydı. Zaman içinde

yabancı kaynaklı Babıali'nin menfaatleri ters düştü. Osmanlı Bankası'nda gerçek bir emisyon bankası işlevi beklenmekteydi fakat, banka söz konusu fonksiyonunu gerçekleştirememiştir (Toprak, 2010: 36).

1.6.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyet'in kurulduğu döneme bakıldığında, Türkiye ekonomisi, Osmanlı Devleti döneminde açılan birkaç askeri fabrika, madencilik sektöründe gerçekleştirilen yatırımlar, İzmir ve İstanbul gibi büyük kentlerde yaşayan halkın telefon, havagazı, elektrik, su, taşıt gereksinimini karşılamak için açılan işletmeler bir yana bırakılacak olursa, önemli oranda idame ekonomilerden oluşmaktadır. Özellikle tarım alanında pamuk, fındık, kuru incir, kuru üzüm ihraç ürünleri yetiştiren firmalar dışında, temel anlamda kendi gereksinimi için üretim sağlayan, ancak kendisi tarafından üretimi gerçekleştirilmeyen sınırlı ürünleri piyasada satın alabilmek, cep harçlığı sağlamak için yetiştirdiği ürünün bir bölümünü piyasaya sunmak ya da kısmen piyasa için ürün yetiştiren köylü firmaları egemendir. Bu firmalarda üretim metodu zayıftır, anapara gereksinimi en düşük düzeydedir (Bulut, 2015: 8). Bu dönemde Türk bankacılığındaki gelişmeler değerlendirildiğinde, Türkiye'de 1923 yılında, faaliyet gösteren 22'si ulusal, 13'ü yabancı olmak üzere toplam 35 banka yer akmakta idi (Yetiz, 2016: 110).

Bu dönemde Türkiye'de yerel bankacılık 1929 ekonomik buhranının etkisinde kalmıştır. Bütün dünyada olduğu üzere Türkiye'de de bunalım kısa zamanda para piyasalarını etkisinde bırakmıştır. Devletin, ekonomik buhranla beraber her geçen gün devletçiliğe eğilim göstermesine ve yatırım ağırlıklı kamu bankalarını oluşturmasına, para ve kredi politikalarında köklü değişikliklerde bulunmasına sebep olmuştur. Türk parasının değerini kuruma yönetmelik gereğince sert kambiyo denetimi uygulanmaya başlamıştır. Osmanlı Bankası'nın fonksiyonlarını üstlenen Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) bu süreçte açılmıştır. Dünya konjonktürünün de uygun olmaması sebebiyle özel bankacılık ölü bir sürece girmiştir (Toprak, 2010: 38).

17 Şubat 1923’de gerçekleştirilen Türkiye İktisat Kongresi’nde kongreye dahil olan tüccarlar tarafından bir ana ticaret bankasının açılmasını tavsiye edilmiş ve 1924 yılında Türkiye İş Bankası özel sektör bankası olarak bu tavsiyeler ışığında açılmıştır. İktisat Kongresi’ne dahil olan sanayicilerin tavsiyeleri dahilinde bir sanayi bankasının açılması da gündeme getirilmiştir. Buradan hareketle Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası 1925 yılında açılmıştır. Bu Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Türkiye’de açılan ilk kalkınma bankası özelliğine sahiptir. Bankanın açılması ile özel endüstri kuruluşlarına orta ve uzun süreli kredi sunulması finansal, teknik ve iktisadi konularda bilgi sunulması hedeflenmiştir (Bulut, 2015: 8). Türkiye Sanayii ve Maadin Bankası’nın açılma gerekçesi özel endüstri kuruluşlarına kredi sunulmasının sağlanması olmasına karşın, banka aygıtlarının önemli bir bölümünü paydaşlarına bağlaması dolayısıyla amacını yerine getirememiş; 1933 yılında Sümerbank’a aktarılmıştır. Bunun yanı sıra, kongreye dahil olan tarım kitlesinin öncülerinin tavsiyesi ile tarım alanına daha uygun koşullarda çok kredi sunabilmesi için, Ziraat Bankası’nın anaparası konut kredisi 1924-1927 yılında konut kredisi sağlamak adına açılan Emlak ve Eytam Bankası, 1946 yılında Emlak ve Kredi Bankası’na çevrilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ise 1930 yılında hizmet vermeye başlamıştır. 1920’li yıllarda adım atılan faaliyetlerin sonucu, farklı finansal sebeplerle ancak 1930 da alınabilmiştir (Yetiz, 2016: 111). Bu gelişmeler, bankacılık alanında, Cumhuriyet döneminde atılan en önemli gelişmeler kapsamındadır (Bulut, 2015: 8).

1.6.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944)

Türkiye 1930’lu yıllara bakıldığında tarımsal üretimin hakim olduğu bir devlet görünümüne sahiptir. 1920’li yıllarda uygulanan özel sektörün özendirilmesi ile endüstrileşme stratejisi, anapara birikiminin eksikliği sebebiyle dikkat çeken bir sonuç getirmemiştir. Bu durum, iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi adına devletin sınai yatırımlarda bulunmasında daha faal bir görev alması gerektiği noktasındaki fikirlerin tartışmaya açılmasına yol açmıştır. Tam olarak bu süreçte ortaya çıkan “Dünya Ekonomik Krizi”nin, dış ticaret açığına neden olması ve tarımsal ürünlerin ücretlerindeki azalma, çiftçilerin gelir düzeylerinde ortaya çıkan ciddi düşüş, endüstrileşme için yeni teknikler

bulunması çalışmalarına hız kazandırmıştır (TBB, 2008: 4).Altında yatan düşünce, o dönem Türkiye'nin mevcut şartları dolayısıyla, ciddi anapara ihtiyacı duyulan ve ileri düzey teknik alanda bilgiye gereksinim duyulan yatırımların sağlanmasında, devletin özel sektöre kıyasla çok daha fazla imkana sahip olmasıdır. İktisadi devletçilik stratejisi yaratılırken, o dönemlerde Sovyetler Birliği ve Almanya'da uygulanan devletçilik politikası tecrübelerinden faydalanılmıştır. Devlet tarafından kurulması kararlaştırılan endüstri kuruluşları ile alakalı yatırım projeleri Birinci ve İkinci Sanayi Planları'nda belirtilmiştir.

Dünya Ekonomik Krizi neticesinde tarımsal alanda gelirlerin azalması ve ticari etkinliklerde yaşanan düşüş, 1930'lu yılların başında, tek şubesi bulunan yerel bankaların önemli bir kısmının kapanmasına sebep olmuştur. İlerleyen süreçlerde Türkiye'nin özel sektör kapsamında dikkat çeken bankalarından biri olacak olan 1930 yılında, Adapazarı İslam Ticaret Bankasının yerine Türk Ticaret Bankası, Hazine'nin girişimleri sonucunda açılmıştır. Türkiye İş Bankası da bu süreçte ciddi bir gelişme kaydetmiştir (TBB, 2008: 5). İller Bankası ve Sümerbank 1933 yılında, Etibank 1935 yılında, Denizbank 1937 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Sanayiye kalkındırmak için Sümerbank; kanalizasyon, su, havagazı-elektrik gibi temel altyapı hizmetlerinin verilmesinin uzun ve orta vadeli sağlanacak olan kredilerle desteklemek, şehir imar planları hazırlamak, yerel yönetimleri kalkındırmak adına İller Bankası; yabancı ve Türk limanları arasında düzenli şekilde posta seferleri sunmak, çeşitli liman faaliyetlerini sürdürmek adına Denizbank açılmıştır. Halk Bankası ise 1938 yılında küçük işletme ve zanaatkarlara kredi sağlamak için hizmet vermeye başlamıştır (Yetiz, 2016: 111).

1.6.4. Ulusal Bankaların Gelişme Dönemi (1945-1960)

II. Dünya Savaşı zamanında ve daha sonra (1939-1950) Türkiye savaşa katılmamasına karşın, bilhassa çoğalan artış gösteren savunma masraflarını karşılamak için, banka sistemi vasıtası ile iç ve dış borçlanmaların arttığı dikkati çekmektedir. Özellikle Merkez Bankası'na devletin borçlanmasının artması neticesinde emisyon artmış ve bu durum, mevduat artışının yanında kredilerin de artmasına sebep olmuştur. Yine bu

süreçte 10'a yakın yerel banka ile 2 yabancı banka kapanırken, 5 ayrı özel sektör bankası (1944'te Yapı ve Kredi Bankası, 1946'da T. Garanti Bankası, 1948'de Akbank, Türkiye Kredi Bankası ve Tutum Bankası) kurulmuştur. Açılan bu özel bankalardan Tutum Bankası ve Türkiye Kredi Bankası 1960 yılından sonra tasfiye edilirken diğer üçü, konut kredisi sağlamak adına açılan ancak 1946 yılında Emlak ve Kredi Bankası'nın açılmasıyla bu durumdan vazgeçerek bir ticaret bankası haline dönüşen Yapı ve Kredi Bankası, Adana ve Kayserili tüccar ve toprak sahipleri tarafından açıldığından esas ismi Adana-Kayseri Bankası olan Akbank ve Garanti Bankası, İş Bankası'ndan sonra Türkiye'deki özel sektör bankacılığının alt yapısını meydana getirmişlerdir. Bu nedenle 1940'lı yıllar, günümüz özel sektör bankacılığının temelini atıldığı dönemler olarak nitelendirilebilir (Gülhan, 2009: 32).

1945-1959 döneminin en dikkat çeken niteliği endüstrileşme yöntemi olarak iktisadi devletçilik anlayışının yerini özel sektörün desteklenmesi ile iktisadi refahın hız kazanması anlayışının kazanmasıdır. Bu algı değişiminin öncelikli sebebi savaş dönemlerinde görülen yüksek enflasyon ve spekülasyon koşullarında tarım ve ticaret alanlarında zengin bir kitlenin doğması ve 1950'de iktidara ekonomik liberalizm anlayışını ilke edinmiş Demokrat Parti'nin gelmesidir. Bu süreçte özel anapara tasarrufu, bilhassa 1950'lerden sonra tarımsal faaliyetlerde makine kullanımının çoğalması ve giderek büyüyen tarımsal araziler ile art arda iyi ekim dönemlerinin gerçekleşmesinin de etkisi ile, ciddi düzeyde artmıştır. Özel sektörün güç kazanması ve endüstrileşme politikasında yaşanan değişimler, bankacılık alanı üzerinde de etkisini göstermiştir (TBB, 2008: 6; Toprak, 2010: 40).

1945-1959 arası dönemde yatırımların, çağdaş firmaların, ulusal gelir ve giderek artan nüfus, kentlerin büyümesi, milli gelirden daha fazla pay sağlaması ve piyasa içi üretimin artması, ekonomide nakit ve kredi gereksinimlerinin de çoğalmasına yol açmıştır. Bankacılık sektöründe gerçekleştirilen yatırımların kazancı artmış ve özel bankacılık giderek hız kazanmıştır. Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) bu süreçte faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu süreçte, faiz oranları ve bankacılık faaliyetlerinden elde

edilecek komisyon düzeylerinin hükümet tarafından tespit edilmesi ve dövize bazlı işlem yapma sorumluluğunun yalnızca Merkez Bankasında olmasının da sonucu olarak, şube bankacılığına ve mevduat sağlamaya dayanan bir rekabet algısı değer kazanmıştır. Şube bankacılığının yaygın hale gelmesi, bölgesel özellikteki yerel bankaların tasfiye sürecine hız kazandırmıştır (TBB, 2008: 6; Bulut, 2015: 10).

Devletlerin Merkez Bankası fonlarına talepte bulunma yönteminin bir getirisi olarak sarsılan ekonomik düzenin etkisi 1953'ten sonra giderek artan enflasyon, cari açıklar ve artan dış borçlar şeklinde görülmüştür. Yabancı paranın yeterli olmaması dolayısıyla ithalatın zorlu koşullar altında gerçekleştirilebilmesi ve dışalım ihtiyaçlarını gideremeyen fabrikaların düşük sınırdaki faaliyet göstermeye başlaması, Türk lirasının devalüe edilmesi gereksinimini doğurmuştur. 1958'de bahsedilen istikrar programının bir ögesi olarak dolar 2,8 liradan 9 liraya yükselmiştir. Programın desteklenmesi adına Avrupa ülkelerinden dış kredi de sağlanmış olmasına karşın, kamusal giderlerde kısıtlamaya gidilmesinde başarıya ulaşılamaması ve Merkez Bankası fonlarına başvurulmasının sürdürülmesi, enflasyonun 1959 yılında da artarak sürmesine yol açmıştır (TBB, 2008: 7).

1950'lerde faiz düzeyleri ve bankacılık işlemlerinden sağlanacak komisyon düzeylerinin hükümet tarafından açıklanması ve dövize kaynaklı işlem yetkisinin sadece Merkez Bankası'nda olmasının da sonucu olarak, mevduat sunmaya ve şube bankacılığını esas alan bir rekabet modeli önem kazanmıştır. Yaygın şekilde şube bankacılığının kullanımı, yerel bankaların tasfiyesi sürecine hız kazandırmıştır (Toprak, 2010: 41).

1.6.5. Planlı Dönem (1961-1980)

1950'li yılların sonunda ekonomik yapının yaşadığı durağanlık ve 1958 istikrar programına karşın ekonomik düzenin sağlanamaması, 1950'li yıllarda izlenen liberal ekonomi yönteminin bırakılarak kamunun iktisadi açıdan etkisinin hız kazandığı karma ekonomi faaliyetlerinin uygulanmaya başlamasına yol açmıştır. 1960-1980 dönemleri arasında, özel sektör ve kamu iktisadi teşebbüsleri vasıtasıyla, 1963 yılında birincisi

hayata geçirilen kalkınma planlarında bulunan yatırımlarda bulunarak, dış alım yapılan endüstriyel ürünler yerli üretimin gerçekleştirilmesini hedefleyen bir endüstrileşme planı sürdürülmüştür. “İthal ikameci” yönteminin uygulanması esnasında ülkemiz ekonomisi, iyileştirme çalışmaları yapılan alanların korunması için, dışa kapalı bir ekonomi şeklinde idare edilmiş, döviz kurları ve faiz oranları gibi ana tutarlar dünya piyasalarından ayrı şekilde hükümet tarafından açıklanmıştır. Planlarda, kalkınma kapsamında ilk olarak açıklanan ihracat, madencilik, ulaştırma, enerji, bayındırlık, sanayi alanlarının fon gereksinimlerinin düşük tutarla giderilebilmesi için negatif reel kredi faiz politikası ve yine bu alanların dışalım girdi masraflarının düşük seyredebilmesi için Türk lirasının özellikle çok fazla değer kazandığı bir döviz kuru politikası uygulanmıştır (TBB, 2008: 11).

Turizm Bankası, bu dönemde turistik yapılar inşa etmek, turistik tesisleri işletmek, turizm kapsamında yatırımlarda bulunarak turizm endüstrisine katkıda bulunmak, turizm işletme ve kurumlarına kredi sunmak adına 1960 yılında açılmıştır. 1955 yılında kurulan Türkiye Turizm Bankası'nın aktif ve pasifini devralan Turizm Bankası, 1962 yılında çalışmalara başlamış ve 1989 yılında Türkiye Kalkınma Bankası'na katılmıştır (Gülhan, 2009: 28).

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Türkiye Kredi Bankası, Vakıflar Bankası, Garanti Bankası, Akbank, Osmanlı Bankası ve Türkiye İş Bankası'ndan meydana gelen bankalarca kalkınma bankası niteliğinde kurulan bir özel sektör bankasıdır. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın açılmasıyla kalkınma planlarında özel kesim için belirlenen konularda yatırım sağlamak adına gereken uzun ve orta vadeli kredilerin, özel sektör birikimleri ve yabancı sermaye ortakları vasıtasıyla sağlanması hedeflenmiştir. Devlet Yatırım Bankası, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yatırımları adına ihtiyaç duyulan kredileri sağlamak, gerekli olması halinde bu amaçla teminat sağlamak ve kedisine atfedilen diğer yetkileri gerçekleştirmek için 1964 yılında kurulmuş ve 1987'de Türkiye İhracat Kredi Bankası ismi altında çalışma alanlar tekrar düzenlenmiştir (Gülhan, 2009: 33).

Bu süreçte yeni yerli olmayan banka ve bir takım özel durumlar haricinde yeni ticaret bankası açılmasına onay verilmemiştir. Böylelikle kısıtlı olan sektör kaynaklarının, kısıtlı rekabet koşullarında, var olan bankalar vasıtasıyla, planlarda yer verilen şekilde dağılımının yapılması sağlanmıştır. Döviz ve faiz ücreti değişikliklerinden doğan risklerin olmadığı, mal ve ücret rekabetinin bulunmadığı böyle ortamlarda çalışmalarını yapan özel sektör bankaları, negatif reel faizle sağladıkları mevduatları artırmak için şube bankacılığına yönelmişlerdir. Var olan bankalar yeni şube açmaya yönlendirilmiş, küçük bankaların bir araya getirilerek ortalama sabit giderlerinin düşürülmesi için çalışmalar yapılmıştır. 1950'lerde kurulan birçok küçük ölçekli banka için 1960'lı yıllarda tasfiye kararı alınmıştır (TBB, 2008: 12).

Planlı döneme gelindiğinde hızlı bir kalkınma gerçekleşmiş aynı zamanda, endüstrileşmenin finansmanında enflasyona neden olan tekniklerden yararlanılması ve ilerleme kaydeden endüstrinin yüksek enflasyon koşullarında iç tüketime ilişkin üretimin sağlanması ve ihracat girişiminde bulunamaması, 1970'lerde ciddi bir döviz sıkıntısı gelişmesine yol açmıştır. Bu sıkıntının üstesinden gelmek için alınan dövize dönüştürülebilir mevduat uygulaması vb. tedbirler sonucu dış borçlar ciddi düzeyde yükselmiştir. Ödemeler dengesi ve döviz kısıtlılığı problemi dolayısıyla, ihracatın yapılmasının güçleşmesi ve dış alım ikamesi yöntemi ile açılan fabrikaların ithal girdisi almasında görülen problemler dolayısıyla belirli bir kısıtlama ile faaliyet göstermeye başlaması, 1980'lerin başında, bu endüstrileşme yönteminin bırakılmasına ve dış piyasalara üretim sağlamayı hedefleyen yeni bir yöntemin benimsenmesine neden olmuştur (TBB, 2008: 12).

1.6.6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1981-2001)

1970'lerin sonunda ödemeler dengesi sorunları dolayısıyla meydana gelen ekonomik durağanlık, endüstrinin döviz ihtiyacının da giderebilecek yeni bir endüstrileşme stratejisinin benimsenme mecburiyetini doğurmuştur. 1980'de, iç pazara ilişkin üretimin gerçekleştirildiği ithal ikameci endüstrileşme yöntemi bırakılarak, pazar ekonomisine dayanan, dışa açılmayı ve ihracata ilişkin üretimi temel alan bir kalkınma

stratejisi kabul edilmiştir. Gelişen bu politikayı desteklemek, serbest piyasa ekonomisi esaslarına uygun şekilde ekonominin tekrar yapılanmasının ve kaynakların düzenli büyüme için gereken düzeye çıkmasını sağlamak adına, esnek döviz kuru ve derinleşmesine ilişkin düzenlemelerde bulunulmuş ve kurumlar oluşturulmaya başlanmıştır (TBB, 2008: 14).

Bu dönemde Türkiye'nin dış alımında önemli bir yere sahip olan petrol fiyatının artması yabancı para gereksinimi ciddi düzeyde artırırken, buna ek olarak dış borç bulmada karşı karşıya kalınan problemler dahil olunca, Türkiye üretimde yararlanılan girdilerini dışarıdan alamamaya başlamış, ana mallarda yaşanan kıtlıklar ise kuyruk ve karaborsayı ortaya çıkarmıştır. Ekonomide yaşanan bu tıkanıklığın üstesinden gelebilmek için yeni fon arayışına gidilmiştir. IMF, Dünya Bankası gibi fon sunan kurumlar söz konusu yardımları ekonomik politikalarında yapısal bir reform uygulanması şartına bağlamışlardır. Böylelikle 1980 yılı içerisinde söz konusu yapısal reformları da kapsayan "24 Ocak Kararları" adıyla bilinen bir takım tedbirler uygulamaya konulmuştur. Her ne kadar 24 Ocak Kararları kararlılık tedbirleri olarak anlaşılrsa da, yeni bir reform altyapısını oluşturacak kalıcı unsurlar barındırmaktadır (Gülhan, 2009: 37).

Eskiden olduğu üzere bu dönemde de yüksek oranlarda kamusal alanda finansal açıkların yaşanması neticesinde, özellikle 1989 yılının ardından ekonomide “yüksek enflasyon, yüksek faiz” sürecine geçilmiştir. Hızla artan bütçedeki açıkların bir kısmının Merkez Bankası kaynakları ile giderilmesi enflasyona baskı oluştururken önem arz eden bir kısmının da iç borçlanma yöntemiyle giderilmesi ekonomik fonlara karşı kamu talebinin artış göstermesine yol açmıştır. Bu arada sermaye hareketlerinin serbest duruma getirilmesine karşın iç talep artışına bağlı olarak enflasyonist politikalar ödemeler dengesi kapsamında oldukça önemli baskılar yaratmış, bunlar reel faizlerin artmasına neden olmuştur. Makro dengesizliklerin ortadan kaldırılmasına ilişkin doğru stratejilerin pratiğe aktarılamaması sebebiyle beklentiler olumsuz dönmüş ve belirsizlik artmıştır. Makro ekonomide yitirilen disiplin para sektörünün çalışmasına ve kontrolüne de yansımıştır.

Ekonomik birimler para birikimleri kapsamında döviz türünde fonların oranını arttırmışlar, TL türünden finans varlıklarına olan talep ise yüksek faiz oranıyla ve oldukça

kısa vadeli varlıklara yönelik olarak gerçekleşmiştir. Bu durum bankaların bilançolarını olumsuz açıdan etkilemiş, kar verimliliği azalmış, özkaynakların güçlendirilmesi kısıtlanmıştır. Buna karşın kamu alanında artan borçlanma gereksiniminin neden olduğu baskının da etkisi sonucu hızla artan TL fonlama masrafları dolayısıyla bankalar yurtdışına daha fazla borçlanmışlar ve döviz durumu açıklarını artırmışlardır. Bilançoda gerek faiz gerekse kur riski ciddi oranda artmıştır (TBB, 2008: 15).

1980’li yıllarda önemi artan bir başka gelişme de teknolojinin bankacılık alanında daha yaygın olarak kullanılmasıdır. Bu gelişmeler; sektörün ağır rekabet koşulları, özellikle bilgisayar yaygın şekilde kullanmanın sağladığı verimlilik artışı bütün bankaları teknolojinin sağladığı avantajlardan faydalanmaya itmiştir. Bilhassa, 1990’lı senelerde pek çok banka otomasyon faaliyetleri ve teknolojik altyapılarını gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda bankalarımızın önemli bir bölümü merkezi Brüksel’de yer alan Dünya Bankalar arası Telekomünikasyon Kurumu (SWIFT)’na üye olmuşlardır. Bu sistemle bankaların bilgisayar teknolojisine dayalı olan haberleşme sistemi ile uluslararası bankacılık faaliyetleri hızlanmıştır. 1992 yılında Elektronik Fon Transferi (EFT) faaliyete geçmiştir. Yine bu süreçte kredi kartları, tüketici kredileri, ofis ve ev bankacılığı faaliyetleri ve ATM’ler gibi yeni hizmet ve ürünler müşterilerin kullanımına sunulmuştur (Gülhan, 2009: 41).

Ekonomide serbest piyasa aracının bu dönemde işlevini kazanması ve finansal piyasaların serbestleşmesine ilişkin düzenlemelerde bulunulması, bankacılık sistemi üstünde dikkat çeken etki yaratmıştır. Sektöre yeni yabancı ya da yerli bankaların girmesiyle onay verilmesi ve kredi/mevduat faiz düzeylerinin serbest kalmasına bağlı bir şekilde sektörde rekabeti yoğunlaşmıştır. Artan rekabet koşulları, tipik mevduat bankacılık yerine, bankaların gerek fon gerek deplasman çeşitliliğinin zenginleştirdiği bir bankacılık modelinin kabullenmesine ortam hazırlanmıştır. Söz konusu süreçte banka kaynaklarının bir kısmı sermaye piyasa aktiviteleri, yabancı para, hazine bonoları alımı, devlet iç borçlanma senedi işlemlerinde değerlendirilmiştir. Banka müşterilerine future, forward, swap, forfaiting, factoring, leasing, döviz tevdiat hesabı, kredi kartları, tüketici kredileri gibi yeni hizmet ve ürünler sunulmuş, bilgisayar otomasyonları ve farklı teknolojik

değişimlerden faydalanılması ve iş görenlerin eğitimine özen gösterilmesi sonucunda sektörde verim düzeyi artmaktadır (Yetiz, 2016: 112).

1995 yılı sonrası ekonomide yaşanan hızlı iyileşme tüm alanlarda olduğu üzere bankacılık yapısının da büyümesini pozitif açıdan etkisi altına almıştır. Yüksek reel faizler Türk Lirası türünden yatırım kaynaklarını cezbedici bir duruma sokmuş, para ikamesini yavaşlatmış, fakat tersine çevirememiştir. Kapatılan döviz yerleri yeniden açılmış, maliyetinin daha fazla olmasıyla birlikte yurtdışına borçlanma başlamıştır. Ayrıca yatırımcıların isteği oldukça kısa vadede araçlara odaklanmıştır. Yurtdışı bağlantılardan elde edilen borçlanmaya vergi koyulmuş, Türk Lirası ve yabancı borçlanmayla ilgili parasal yükler fazlaştırılmıştır. Söz konusu gelişmeler vadeli döviz ve repo işlemlerinin hızlı bir şekilde artmasına yol açmıştır. Bankacılık alanında vadesi ve vadeli mevduatın önemli bir kısmı gündelik vadeli ve çok yüksek faizi olan repoya yönelmektedir. Gayri nakdi krediler üstünden açık konumlarda büyüme görülmüştür. Finansal ve para yüklerin maliyetlerine ilişkin negatif etkisi dolayısıyla fonların bir kısmı kıyı bankacılığına yönelmiştir.

Finansal piyasalarda daralmanın artmasına karşın kamunun fon isteğinde azalma olmamış, aksine daha da artmıştır. Bu artışın piyasalarda neden olduğu baskının azaltılması için kısa süreli geçici tedbirler alınarak para piyasalarında tedirgin ortam sürdürülmüştür. 1996'da kamu ortak hesabı uygulaması, hızlı avans kullanımı kamu borçlanmasının artması, bedelsiz ithalat, döviz olarak borçlanma, enflasyona bağlı borçlanma ihtiyacının faizler artırılmada giderilmesine ilişkin başlıca uygulamalar olmuştur (TBB, 2008: 16).

1999 senesinde ekonomik etkinlik kapsamı küçülmüştür. Bu süreçte vergi yasalarında güncellemeler yapılması gerektiğini öne süren, ortakları da barındıran kredi tanımını kapsayan, dolaylı kredi özkaynak ilişkisini daraltan, risk yönetiminin, problemlili bankaların güçlendirilmesinin ve çalışmalarının planlanmasını hedefleyen yeni düzenleme ve güçlendirme çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca bankaların çalışmalara başlamaları, çalışmaların takibi, kontrolü ve bunun getirilerinin karşılaştırılması adına

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (B.D.D.K.) oluşturulmuş ve bunun yanı sıra, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (T.M.S.F.) da hizmet vermeye başlamıştır. Yurtbank, Interbank, Yaşarbank, Esbank ve Egebank yonetimi tasarruf mevduat sigorta sistemine bırakılırken, kalkınma ve yatırım bankaları kapsamında bulunan Birleşik Yatırım Bankası'nın çalışmaları durdurulmuştur (Yetiz, 2016: 112).

IMF ile 1999 yılında imzalanan "Stand-by" anlaşması neticesinde fiyat düzenini gerçekleştirmeyi ve sürdürülebilir bir kamu borçlanma modeline ilişkin olumlu sonuçlar 2000 yılının ilk yarısında görülmeye başlanmıştır. İ borçlanma faiz düzeyleri ve enflasyonda d şuş yaşanmıştır. Fakat yine 2000 yılının diğer yarısında yapısal uyum çalışmalarında gecikme yaşanması, enflasyonda yaşanan gerilemenin öngörülenden az olması, kamu ürün ve hizmetlerine enflasyon artışı oranında zam yansıtılması gibi sebepler olumsuz bir duruma neden olmuş ve 2000 yılı Kasım ayında bankacılık alanında bir dalgalanma gerçekleşmiştir. Bu süreçte döviz kurunda ve faiz düzeylerinde yaşanan büyük iniş-ıkışlar dolayısıyla zarara uğrayan pek çok banka piyasadan ayrılmıştır. Özel sermayeli ticaret bankası olan Bank Kapital, Etibank, Demirbank yonetimleri TMSF'ye bırakılmıştır. Kıbrıs Kredi Bankası (ticaret bankası)'nın ve bir Park Yatırım Bankası (kalkınma ve yatırım bankası)'nın çalışmalarının sonlandırılması ile Fon'da yer alan banka sayısı 11'e çıkmıştır (Yetiz, 2016: 113).

2000 yılının ikinci yarısında Türkiye'de, kamu bankalarının yapısal uyum çalışmalarında yaşanan gecikme, enflasyonun öngörüldüğü kadar hızla inmemesi, kamu ürün ve hizmetlerine enflasyon oranında zam uygulanması, alınan ek tedbirlere karşın iç talebin kontrolünün sağlanamaması neticesinde, yılsonuna doğru ekonomik durumda bozulmalar gelişmeye başlamış ve Kasım 2000'de bankacılık alanında kriz kapıya dayanmıştır. 2000 yılının Kasım ayında meydana gelen krize yol açan yapısal düzenlemelerle ilgili yavaş gelişimi, kısıtlanamayan iç talebe bağlı cari işlem açığının artışının sürmesi ve yabancı para kurlarına ilişkin yoğun baskının artması gibi problemler 2001 yılına gelindiğinde daha da yoğunlaşmıştır. Türkiye ekonomisinde 2001 şubat ayında parasal sistemde başlayıp oldukça hızla reel kitleye sıçrayan ikinci kriz gerçekleşmiştir. Krizin ardından, 2001 yılı Nisan ayında ekonomide yaşanan yapısal

problemleri ortadan kaldırmak ve parasal yapının finansal boyutunu güçlendirmek için, güçlü ekonomiye geçiş programı hayata geçirilmiştir (Arabacı, 2018: 26).

1.6.7. Yeniden Yapılanma Dönemi (2002 ve Sonrası)

2001 yılında bir önceki yıl meydana gelen olumsuz iniş çıkışların daha da artması dolayısıyla önce parasal alanda ortaya çıkan daha sonra reel kitleye kısa sürede yansıyan Şubat 2001 krizi meydana gelmiştir. Döviz kurları ve faiz oranları hızla artmıştır. Bankacılık sektörü güç kaybetmiş, 8 banka daha TMSF'ye bırakılmıştır. Ayrıca, Esbank, Interbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank, Sümerbank, Yaşarbank, Yurtbank, Egebank ise Etibank kapsamında bir araya getirilmiştir (Yetiz, 2016: 113).

Krizden sonra, 2011 yılı Nisan ayında ekonomide yaşanan yapısal problemlerin ortadan kaldırılması, parasal yapının finansal yapısının sağlamlaştırılması, bankacılık yapısının güçlendirilmesi, kamu borçlarının düşürülmesi ve enflasyonun düşürülmesi için “güçlü ekonomiye geçiş programı” hayata geçirilmiştir. 2002 yılının başında “Güçlü ekonomiye geçiş programı”, 2002-2004 dönemini içerecek biçimde güncellenmiştir. Program, ekonominin dış şoklara dayanıklılık düzeyinin artırılmasını, borçların azaltılmasını, finansal düzenin gerçekleştirilmesini, enflasyonun düşürülmesini ve bankacılık yapısının güçlendirilmesini amaçlamıştır (Yetiz, 2016: 114; TBB, 2008: 20).

Program amaçlarının iyi belirlenmesi ve 2002-2007 döneminde titiz bir uygulama ile program amaçlarının genel olarak yerine getirilmiş olması; 2002-2007 döneminin hem ekonomi hem de bankacılık alanı bakımından tekrar yapılandırılma süreci olarak incelenmesini ve tanımlanmasını olanaklı hale getirmiştir. Bu süreçte, programın ana kurallarının kararlı şekilde hayata geçirilmesi, politik düzen ve dünya ekonomisindeki olumlu konjonktürün de katkısıyla, ekonomide ve bankacılık yapısında olumlu açıdan, dikkat çekici gelişmeler olmuştur (Gülhan, 2009: 49-50). Bu dönemde alınan ekonomik tedbirlerin olumlu etkileri 2004 yılı sonu itibari ile bankacılık alanında görülmeye başlanmış, enflasyonda düşüş yaşanmasıyla kredi ve mevduat faizleri de düşüşe geçmiştir. 2005 yılında Bankacılık Kanunu kanun kapsamına alınmıştır. Bankacılık alanında

gerçekleştirilen düzenleme ve denetlemelere dair bütün yetki Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası'ndan alınıp, yeni oluşturulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) aktarılmıştır (Arabacı, 2018: 34).

1.7. Türkiye'de Yabancı Sermayeli Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

19. Yüzyılın ikinci yarısında devletin aşırı borçlanması durumunda yabancı bankalar bu borçlarla ve Türkiye'nin iktisadi yapısıyla alakalı olarak kendi menfaatlerine uygun olarak harekete geçmişler ve hızla artmışlardır. Cumhuriyet'in ilanından bir müddet sonra da yabancı kaynaklı bankaların bu konudaki çalışmalarının sürdüğü dikkati çekmektedir. Ancak bankaların açılması durumu değiştirmiştir. Ne var ki liberal ekonomi politikaları kapsamında yabancı sermayeli bankalar 20.yüzyılın ikinci yarısı itibari ile tekrar artmış ve ülkemizin 1980'li yıllardan sonra dışa açılım çalışmaları ile yabancı bankalar sayıca önemli düzeyde artmıştır. 2000 yılından sonra devletin uyguladığı özelleştirme politikaları ile yabancı sermayeli banka sayısı ve ekonomik faaliyetleri tekrar artmaya başlamıştır (Akgüç, 2007: 6). Bu kısımda Türkiye'de yabancı bankaların tarihsel gelişimiyle ilgili bilgiler aşağıda başlıklar halinde ifade edilmiştir.

1.7.1. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Sermayeli Bankalar

1923 yılında 20 yerel ve 15 yabancı kaynaklı banka bulunmaktaydı. 1920'de bankalardaki tasarruf mevduatının %30'u yerli, %70'i yabancı kaynaklı bankalarda yer alırken 1923 yılında oranlar yerel bankalar için %60, yabancı bankalar için %40 şeklinde değişmiştir. Osmanlı Bankası'nın, 11 Haziran 1930 yılında çıkarılan 1715 sayılı Cumhuriyet Merkez Bankası kanunu gereğince 3 Ekim 1931 yılında yetkisini ulusal merkez bankasına bırakması, bankacılık alanında yabancı bankaların etkisinin azalmaya başlamasının kanıtlarından biri olmuştur (Sönmez, 2014: 29).

1.7.2. 1923-1980 Yılları Arasında Yabancı Sermayeli Bankalar

1929 yılında yaşanan dünya ekonomik buhranı ülkemizin dış ticaret faaliyetlerini de olumsuz açıdan etkilemiştir. 1930 yılından sonra ülkemizin iktisat politikasında değişiklikler yapılmış ve kambiyo kontrolleri hayata geçirilmiştir. Bu düzenlemeler

ülkemizde yabancı sermayeli banka çalışmalarına kısıtlama getirilmiş ve 9 banka ülkemizdeki çalışmalarını sonlandırmış ya da ara vermiştir. 1929- 1933 yıllarında şube düzeyinde çalışmalarını sonlandıran bankalar sırayla; Ionian Bank Ltd. (1929), Bank Marmaros Blank ve Şürekası (1929), Banaye Belge Pour L 'Etranger (1929), İtalyan Şark Bankası (1931), Credit Lyonnais (1933), Banque Général Pour Le Commerce Etranges – Umumi Ticareti Hariciye Bankası (1933, Banque Franco Asiatique –Bank Franco Azyatik (1933), Banque Française Des Pays Orient (1933), American Express Company Inc. (1933)' dir (Karacaoğlan, 2011: 68; Akgüç, 2007: 11).

II. Dünya Savaşı'nın ardından özel sektöre üzerine kurulu bir endüstrileşme anlayışının benimsenmesi ile bankacılık alanında da özellikle 1945-1959 yılları arasında özel sermayeli yerel bankaların arttığı dikkati çekmektedir. 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nca hazırlanmaya başlanan beş yıllık kalkınma planları ile yaşanan planlı dönemde ise bankacılık alanı önemli oranda devlet kontrolü kapsamında kalmış, yeni yabancı banka ve bazı özel durumlar haricinde yeni ticaret bankası kurulmasına onay verilmemiştir (Kocaman, 2004: 257; Akt. Karacaoğlan, 2011: 69).

1.7.3. 1980-2000 Yılları Arasında Yabancı Sermayeli Bankalar

24 Ocak 1980 istikrar programı ve bu programda dışa açılma, dışsatıma dayalı büyüme, liberalleşme, serbest piyasa ekonomisine geçiş gibi amaçların dahil edilmesi, ayrıca dünya ekonomi piyasasında kaydedilen gelişmeler Türk bankacılık sistemi üzerinde de etkili olmuştur. 24 Ocak kararlarıyla birlikte, dünya finans piyasalarında liberal eğilimler, yabancı sermayeli bankaların açılması ve/veya Türkiye'de şube uygun ortam yaratılması, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, dünya ticaretinin giderek hızlanması, anapara hareketlerine serbestlik getirilmesi, kambiyo kontrollerinin kaldırılması, küreselleşmeye uygun şartlar doğurmuştur (Akgüç, 2007: 12).

1980 ile 1992 yılları arasında açılan yabancı kaynaklı bankalar ele alındığında genellikle tek şubeli, uluslararası bankacılık faaliyetleri yoğun olan bankalar olduğu dikkati çekmiştir. 1980 yılında 40 adet olan ticari banka sayısı 1990'da 56'ya ve 2000 yılında 61'e çıkmıştır. Ticari bankalar bünyesinde yabancı kaynaklı bankaların sayısı da

1980’de 4’ten 1990’da 23’e çıkmış ve 2000’de 18’e düşmüştür. 1980 yılında 3 adet olan kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı ise 1990 yılında 10’a ve 2000 yılında 18’e çıkmıştır. Yabancı kaynaklı yatırım ve kalkınma bankaları 1990 yılında 3 tanedir ve 2000 yılında da aynı sayıyı korumuşlardır. 1980 yılında 43 adet olan toplam banka sayısı, 1990 yılında 66’ya, 2000 yılında 79’a çıkmıştır (Sönmez, 2014: 29-30).1985 yılı itibari ile ülkemize gelen yabancı sermayeli bankalardan bazıları farklılaşan piyasa şartlarını dikkate alarak bir Türk ortak ile banka açılması doğrultusunda harekete geçerken, ülkemizde şube düzeyinde çalışmalarda yer alan yabancı bankalar da anonim şirket pozisyonuna geçmeye başlamışlardır (Karacaoğlan, 2011: 70).

Yabancı kaynaklı bankaların 1980 ile 2000 yılları arasında bankacılık alanındaki payı incelendiğinde, aktif kaynakların 1980 senesinde %2.9’una hakimken 1990 yılında %3.5’ine ve 2000 yılında artışını sürdürerek %5.4’üne sahip olmuşlardır. Türk Bankacılık alanındaki pay değişimiyle ilgili yabancı kaynaklı bankalar mevduat, özsermaye ve personel oranları aktif gelişimi birlikte yaşamıştır. Mevduattan sağladıkları oran 1980 senesinde %2.3’ten oranından 1990 senesinde %2.4’e ve 2000 senesinde %3.2’ye çıkmıştır. Özsermaye kapsamındaki gelişimi ise 1980 senesinde %2.2’den, 1990 senesinde %3.8’e ve 2000 senesinde %7.6’ya yükselmiştir. Çalışan sayısı ise sektör kapsamında 1980 senesinde %1.5 iken, 1990 senesinde %1.9’a çıkmış ve 2000 senesinde artış sürerek %2.2’ye çıkmıştır. Yabancı kaynaklı bankaların Türk Bankacılık alanındaki kredi oranı ise iniş-çıkış göstermiş, 1980 senesinden önce %1.8’den 1990 senesinde %3.5’e çıkmış, daha sonra 2000 senesinde %2.8’e düşmüştür. Şube adeti değerlendirildiğinde ise stabil şekilde bir düşüş yaşanmıştır, 1980 yılında sektör kapsamındaki oranı %1.8’den 1990 senesinde %1.7’ye 2000 senesinde ise 51.5’e düşmüştür (Sönmez, 2014: 30).Görüldüğü üzere yabancı kaynak, Osmanlı İmparatorluğu ve 1980 – 2000 dönemlerinde Türkiye’de yeni banka açarak ya da şube açarak, bankacılık alanına adım atarken; 2000 yılından sonra pay satın alarak, yeni bir banka kurmadan bankacılık alanında çalışmalar yapmaya, yoğunluğunu artırmaya başlamıştır (Akgüç, 2007: 12).

1.7.4. 2000 Yılından Sonra Yabancı Sermayeli Bankalar

Küreselleşme hareketleri ile beraber 1980 yılından sonra pek çok ülkede finansal anlamda liberalizasyon süreci ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye 24 Ocak 1980 istikrar kararları sonucu liberalizasyon kapsamına alınmış ve 1989'da istikrar kararlarının devamı özelliğindeki düzenlemeler sonucunda zamanla hızla yol almıştır. Hayata geçirilen liberal politikalar neticesinde bankacılık alanındaki küreselleşmeye uyum sağlanmış, yabancı sermayeli bankaları ülkemize girmeleri hızlanmıştır. 1990'lı ve 2000'li yıllardaki ortaya çıkan gelişmeler ve krizler bankacılık sektörünün finansal yapısında sarsılmalara yol açmıştır. Ancak; 2001 yılında "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" ve "Bankacılık Yeniden Yapılandırma Programı"nın hayata geçirilmesi ile ülkemiz ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi ve dolayısıyla bankacılık alanındaki küreselleşme çalışmalarını izlemesi sağlanmıştır (Karacaoğlan, 2011: 1; Koyuncu ve Şahan, 2011: 259). 2001 yılından sonra yabancı sermayenin bankacılık alanına girişinde, banka satın alma, blok alım yöntemi ile nitelikli paya sahip olma ve İMKB'de banka pay senetleri satın alma yöntemi ile olmuştur (Akgüç, 2007: 13).

2001 senesinde yerli olmayan bankalara ülkemizde ilk banka satışları Sitebank ve Demirbank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na yapılmıştır. 2005 senesinde Dışbank'ın, yatırım bankası olan C Kredi Bank'ın, 2006 yılında Finansbank'ın National Bank of Greece egemen ortaklı şekilde satışı tahmin edilenden çok daha fazla bir tutara yapılmış ve aynı yıl MNG Bank'ın, Şekerbank'ın, Denizbank'ın, Tekfenbank'ın ve bir başka yatırım bankası olan Tatbank'ın satışları sürmüştür. 2007 yılı ilk etapta gelişmiş ekonomilerin daha sonra da diğer ülkelerin kriz yaşadığı 2008 yılından önceki son iyi ekonomik dönem olmuş ve Oyakbank'ın ve Turkish Bank'ın satışları yaşanmıştır. 2012 senesinde yeniden satışlar söz konusu olmuş bu kez Türk Bankalarına talepler Ortadoğu ülkelerinden gelmeye başlamış Tekfen'i Eurobank, Kuveyt ve Alternatifbank'ı Katar merkezli bankalar satın almıştır. 2001 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından Sitebank'ın merkezi Portekiz'de bulunan Novabank'a satılarak 2003 senesinde bank Europa, 2006'da Millenium Bank olarak isimlendirilmiştir. 2006 senesinde Finansbank'ı National Bank of Greece yoğunluklu olarak satışının ardından finans dünyasından ayrılan

Fiba Holding, 2008 senesinde yaşanan krizin yurtdışı piyasalarına etki etmesi neticesinde Türkiye bankacılık sektöründen çekilmeye karar veren bankayı 2009 senesinde satın almış ve banka Fibabank olarak isimlendirilerek yabancı bankadan yerel banka şekline dönmüştür (Sönmez, 2014: 32).

2005 senesinde Belçika – Hollanda ortaklığı Fortis Bank’a satışı yapılan Dışbank, 2008 krizinden sonra yurtdışında pek çok banka bir araya gelmiş, Türkiye’de Türk Ekonomi Bankası’nın ortağı olan BNP Paribas ile Fortis Bankaları birleşmiş bunun Türkiye’deki etkisi olarak da her iki bankanın ülkemizde mevcut bankaları da 2011 yılında birleşmiş ve Fortis Bank çalışmalarını bitirmiştir (Sönmez, 2014: 33).

Yabancı sermayeli bankaların özellikle 2000 sonrasında Türkiye’ye yatırım yapmalarına neden olan unsurlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Kar maksimizasyonu: Kapitalist sistemde esas amaç karlılık düzeyinin maksimum seviyeye çıkarılmasıdır. Olgunlaşmış, gelişmiş finansal piyasalarda genel olarak kar oranlarının düşüklüğü, bankaların yabancı ülkeleri tercih etmelerinde önemli bir faktördür. İfade edilen diğer sebepler de esasında bu asıl hedefle ilişkilidir.

Ölçek ekonomilerden faydalanma: Bankacılık sektöründe ölçek ekonomileri (economies of scale) büyük kapsamlı çalışmalar gerçekleştirmenin neden olduğu gider tasarrufu, oransal gider azaltımı, bazı endüstri alanlarında olduğu gibi ciddi düzeyde olmasa bile, geçerliliğini korumaktadır. Dolayısıyla bankalar, yeni piyasalara adım atarak çalışmalarının kapsamını genişletmek, faaliyet kaldıraçının (operating leverage) pozitif etkisinden faydalanmak eğilimindedirler.

Gelişmiş pazarlarda müşteri profilinin değişmesi: Gelişmiş parasal piyasalarda parasal kaynak teknikleri ve araçlarının farklılaşması, önemli kurumların banka kredilerinden daha fazla çeşitli yöntemleri, para ve sermaye piyasası kaynaklarını kullanarak fon elde etmeyi kabullenmeleri, bankaların müşteri portföyünü değiştirerek, bankaları farklı kredi piyasaları aramaya yönlendirmiştir.

Sınır dışında çalışmalar yapan müşterileri izleme, müşteri odaklı hareket etme stratejisi: Bankalar yönünden yüksek kredi değerine sahip bir müşteri profili yaratmak, bu profili muhafaza etmek, kredi politikası hedefleri kapsamındadır. Dolayısıyla bankaların önemli müşterileri sınır ötesi yatırım, sınai veya ticari çalışmalarına adım attığında banka müşterisini kaybetmemek, sınır dışında da hizmet sağlama becerisini ispat etmek için, müşterisini ülke sınırları dışında da takip etmektedir. “Müşteriyi izle” taktiğinin en dikkat çeken etkeni de ihracat finansmanı olmaktadır.

Gidilen ülkede kâr marjı, kredi ve faiz oranlarının yüksekliği: Özellikle Türkiye gibi iç tasarruf açığı bulunan, yüksek düzeyde bütçe açığı bulunan, dış ticaret açığı kronik hale gelen ekonomilerde faiz düzeyinin, kar marjının yüksekliği, yabancı bankaları, yabancı anaparayı etkilemektedir. Bankalar gelişimi tamamlanmış parasal piyasada düşen kar oranlarını, gelişmekte olan piyasalardaki kar oranlarının yüksekliği ile dengeli hale gelmektedir.

Finansal piyasalarda hızlı gelişme ya da gelişme potansiyeli: Parasal piyasaları hızla artan veya potansiyel görülen ekonomilere gidiş, bankaların çalışma kapasitesini artırdığı gibi karlılık oranlarını da artırmaktadır. Türkiye’de tüketici kredilerinde ipotekli konut kredilerinde (mortgage) gelişim ve gelişme kapasitesi, dış ticaret finansmanı yabancı bankalar bakımından çekim sebebi olarak değerlendirilmektedir.

Özelleştirmenin sağladığı sermaye gelirinden faydalanma: Gidilen ülkede özelleştirme çalışmaları veya uygulaması neticesinde bankaların tutarı, yerine koyma maliyetine hatta tasfiye değerine göre düşük ise başlangıçta potansiyel sermaye geliri sağlamak için yabancı kaynaklı banka satın almakta, daha sonra varlık portföyünü değiştirerek, sermaye kazancını realize etmektedir.

Bankaların itibar değerinin (reputation value) ya da marka değerinin (franchise value) düşmüş olması: Ortaya çıkan finansal krizler, gidilen ülkede bankaların değerinde düşüş yaşanmasına neden olmakta, düşük bir miktara banka satın alma imkânı, yabancı kaynaklar için cazip gelmektedir.

Kredi- hisse senedi takası: Gidilen ülke, borçlarını ödeme ve transfer konusunda zorluk yaşıyorsa, alacaklı olan yabancı, kredisi karşılık olarak borcu bulunan bankanın hisse senetlerini alarak ortaklık bağı sağlamakta veya anapara getirme mecburiyeti olmaksızın, söz konusu ülkede banka kurma imkânı sağlamaktadır. Yabancı banka borcu bulunan kişi ya da kurumlardan çoğunlukla az bir tutar karşılığında borcu kadar haklarını satın alarak, bu sermayeyi yeni bir bankanın kuruluşunda anapara payı şeklinde değerlendirebilmektedir. Böylelikle yabancı banka ya alacak olduğu mevcut hakkını ya da düşük tutarlarla üçüncü kişilerden sağladığı alacak hakkını, gidilen ülkede, yeni bir bankanın kurulması için anapara şeklinde kullanmakta veya alacağını, bir bankanın ortaklık payına çevirmektedir. Türkiye’de 24 Ocak kararları alacak hakkının anaparaya çevrilmesine imkân verdiği için, Citibank ve Chase Manhattan Bank, bu imkândan faydalanarak, Türkiye’de çalışmalara başlamışlardır.

Yabancı sermaye teşvikinden faydalanma: Gidilen ülkede yabancı anapara teşvik edilmekte, vergi oranları görece düşük, bankacılık etkinliklerine dair sınırlandırmalar daha az ise, yabancı bankalar bu imkândan faydalanmak için söz konusu ülkeye gitmektedir (Akgüç, 2007: 15).

1.8. Cibuti Ekonomisinin Temel Özellikleri

Cibuti, yetkililerin büyümeyi hızlandırmak ve yaygın yoksulluk ve işsizliği azaltmak için hayati önem taşıdığını düşündüğü kamu yatırımlarında ağırlıklı olarak borçla finanse edilen bir artış yaşıyor. Yatırım ölçeğinin büyümesi, ekonominin küçük olması nedeniyle - 1 milyondan az insan ve 2014 yılında 1,6 milyar dolarlık GSYİH - mali ve dış borç göstergelerinde önemli bir bozulmaya yol açan iki büyük altyapı projesinden kaynaklanmaktadır. Devlet gelirleri üzerine projelerin, işler ve yoksulluk üzerindeki olası etkisini tahmin etmek için yeterli bilgi yoktur. Ancak, negatif faiz dışı bakiyelerin 2015-34’e hâkim olacağı öne sürülüyor ve bu da mali sürdürülebilirliği artırmak için mali konsolidasyonun zorunlu olduğunu gösteriyor. Kapsayıcı büyümeyi teşvik edebilecek yoksul yanlısı harcamalar için alan yaratırken, mali konsolidasyonu desteklemek için mali reformlara ihtiyaç duyulacaktır. Yatırım teşvik çerçevesi reformu ve genel vergi rejimi

sadece mali konsolidasyonu desteklemek için değil, aynı zamanda yatırımcılar için oyun alanını eşitlemek ve gelir seferberliğini geliştirmek için de gereklidir. Sosyal güvenlik ağları yoksulların korunmasına yardımcı olmak için çok gereklidir, fakat zayıf kamu kurumsal kapasitesi ve yüksek düzeyde yoksulluk göz önüne alındığında, tasarım ve uygulaması zor olacaktır (IMF, 2016). Bu kapsamda Cibuti'de ekonomik yapının güçlendirilmesi için aşağıdaki uygulamaların yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Mali reform, Cibuti'nin artan dış borcuna hizmet etmek ve risklere karşı tamponlar yaratmakta gereken gelirleri oluşturmak için mecburidir.

Ağırlıklı olarak borçla finanse edilen kamu yatırım harcamaları, 2015-16'da GSYİH'nın yüzde 28'ine ulaşacak ve toplam yatırımı GSYİH'nın yüzde 57'sine çıkaracak. Yatırım patlaması ekonomik büyümeyi artıracak olmasına rağmen, borç finansmanı halihazırda yüksek olan borç sıkıntısı riskini daha da kötüleştirecektir. Dış borcun GSYİH'ye oranı 2013'te yüzde 48'den 2017'de yüzde 80'e yükselecek, borç ödemesi ise 2019'a kadar vergi gelirlerinin yaklaşık beşte birini gerektirecek. Bütçe açıkları 2015-16'da GSYİH'nın yüzde 14'ü ile zirve yapacak. Mevcut politikayı temel alan tahminler, yurt içi gelirlerin 2015'te GSYİH'nın yüzde 19,3'ünden 2019'da yüzde 17,3'e düşeceğini gösteriyor. Bazı riskler bu senaryoyu ağırlaştırabilir. İlk olarak, borç servisi değişken faiz oranlı borç için yükselebilir. İkincisi, eğer yatırım projeleri borçlarını karşılamaya yetecek kadar gelir yaratmazsa, merkezi hükümet devreye girmek zorunda kalacak. Üçüncüsü, donör ülkelerdeki olumsuz gelişmeler, onları 2010-14'te devlet harcamalarının yaklaşık yüzde 15'ini finanse eden dış yardımı kesmeye itebilir. Dahası, yardım girişleri değişken olup, gelir tahminini sınırlandırmakta ve bütçe ve makroekonomik yönetimi zayıflatmaktadır. Dördüncüsü, denize kıyısı olmayan ve Cibuti'nin liman hizmetlerinin ana müşterisi olan komşu Etiyopya'daki bir durgunluk Cibuti'nin kamu maliyesine zarar verecektir. Beşincisi, uluslararası petrol fiyatlarındaki bir artış, enerji ürünleri için mevcut vergi rejimi altında vergi gelirlerini azaltabilir (IMF, 2016).

Mali reform, Cibuti'nin temel sorunu olmaya devam eden kapsayıcı büyümeyi teşvik etmek için de gereklidir.

Nüfusun yaklaşık yüzde 22'si aşırı yoksulluk içinde yaşarken, işgücünün yüzde 48'i işsiz. Son günlerdeki yüksek ekonomik büyüme, esasen sınırlı düşüşle birlikte limanlara yapılan yatırımlardan kaynaklanmıştır. Ortaya çıkan işlerin çoğu, zayıf bir yerel beceri tabanı nedeniyle gurbetçiler tarafından alınmıştır. Bu durum, istikrarsız bir bölgede istikrar cenneti olarak düşünülen bir ülkede sosyal ve siyasi gerilimi artırabilir. Personel ve teknik yardım raporları, mevcut mali çerçevede yoksullara yönelik kapsayıcı büyümeyi baltalayabilecek temel zayıflıkların altını çizdi. Yabancı yatırımı çekmeyi amaçlayan yaygın vergi muafiyetleri beklenen istihdam faydalarını sağlamadı. Yatırımcılar için daha küçük, emek-yoğun yerli girişimleri kenara iten eşitsiz bir oyun alanı yarattılar. Azaltılmış vergiler yoluyla enerji ürünlerine uygulanan örtük sübvansiyonlar da mali gelirlerin kaybedilmesine yol açarak yüksek gelir grupların orantısız bir şekilde fayda sağlamıştır (IMF, 2016).

Yetkililer, mali reform ihtiyacının farkındadır.

- Haziran 2015'te, kapsamlı vergi reformuna yönelik önemli bir adım olarak kabul edilen uzun zamandır beklenen vergi konferansını düzenlediler. Konferans sırasında, vergi idaresi, iş dünyası, akademi ve sivil toplumdaki kilit paydaşlar, aşağıdaki temalar etrafında Cibuti'deki vergi reformunun yönlerini tartışmıştır:
 - Mali rejimin basitleştirilmesi
 - Mali eşitliğin artırılması
 - Vergi verimliliğini artırılması
 - Mali gelirleri güvence altına alınması (IMF, 2016).

Kamu yatırım harcamaları, 2013'teki yaklaşık yüzde 14'ten, 2015-16'da GSYİH'nın yüzde 28'ine ulaşacak.

Kamu yatırım harcamalarında iki büyük proje, toplamın yaklaşık yüzde 60'ını oluşturuyor. İlki, 2016 yılında faaliyete geçmesi beklenen Cibuti ve Etiyopya'yı birbirine bağlayan bir demiryolu hattının inşasını içeriyor. Her ülke kendi topraklarındaki inşaatlardan sorumludur. Cibuti'nin demiryolu hattının 98 km'lik bölümü 550 milyon dolara (2015 GSYİH'nın yüzde 32'si) mal oluyor ve Çin ihracat-ithalat bankası bunun için 490 milyon dolarlık imtiyazsız kredi sağlamıştır. Yetkililerin başlangıçta kalan miktarı temin etmek için kullanmayı planladıkları yerel kaynaklardaki bir açığı kapatmak için, paylarının yüzde 10'unu demiryolunun işleyişini denetleyecek olan henüz kurulmamış Cibuti-Etiyopya ortak şirketine sattılar. Yetkililer, demiryolunun artan liman trafiği vasıtasıyla gelir elde etmesini, istihdam yaratmasını ve 100 milyon nüfusu ile, uluslararası mal ticaretinin yüzde 90'ını Cibuti limanlarından geçiren Etiyopya'ya mal geçişini artırmasını umuyor. İkinci proje, Etiyopya'dan içme suyunun taşınması için 340 milyon dolarlık (2015 GSYİH'nın yüzde 20'si) bir boru hattının inşasını içeriyor. Bu proje, Çin ihracat-ithalat bankasının 320 milyon dolarlık imtiyazsız kredi sağladığı Cibuti hükümeti tarafından tümüyle finanse edilecek.1 2 Arta kalan miktarı devlet temin edecek. 2018 yılında faaliyete geçmesi beklenen boru hattı, sosyal ve siyasi gerginliklerin kaynağı olan Cibuti'deki su talebi eksikliğini azaltacak. Aynı zamanda yetersiz su kaynağı nedeniyle engellenmiş yatırımları da tetikleyebilir. Devlete ait limanlar da yeni limanlar inşa ediyor ve mevcut limanları genişletiyor. Bu harcamalar, kaydedildikleri yerde özel yatırımı 2013-16'da GSYİH'nın yüzde 27'sine yükseltecek.

Yetkililer, kamu yatırım harcamalarını finanse etmek için devlete ait Doraleh Limanı'nı kısmen özelleştirdiler.

Limandaki yüzde 23 hisse, 2013'te 185 milyon dolara satıldı (2013 GSYİH'nın yüzde 13'ü). Özelleştirme gelirleri Cibuti'nin demiryolu projesine katkısının karşılanmasına yardımcı oldu ve hükümetin bazı sosyal projelerine yatırım yapmasına olanak sağladı. Yatırım programını finanse etmeye yardımcı olacak varlıkların satışı,

geleneksel borç ve mali göstergelerin programın finansmanının tam etkisini yakalayamayabileceğini gösterir.

Mevcut harcama, yatırım harcamalarını kısmen dengeleyerek kısıtlanmaktadır.

Cari gider 2012'de GSYİH'nın yüzde 24,2'sinden 2014'te yüzde 22,9'a düştü. 2019'dan itibaren GSYİH'nın yüzde 20'sinin daha altına düşeceği ön görülmekte. Düşüşün altında yatan ana politika, eğitim ve sağlık sektörleri dışındaki kamu hizmetlerinde işe alımların dondurulması ve memurlar için maaş artışlarının dondurulması olmuştur.

Mevcut mali yol sürdürülemez görünüyor.

Zamanlar arası bütçe kısıtlamasını temerrüde düşmeksizin karşılamak için, bir hükümetin bugünkü değeri, borç servisinin bugünkü değerini karşılamaya yeterli olması gereken faiz dışı fazlalara ulaşması gerekir. Şekil ve tablo, Cibuti için, en son borç sürdürülebilirlik analizinin kapsadığı 2015-34 döneminde, faiz dışı bakiyelerin neredeyse her zaman negatif olduğunu ve borç servisi gereksinimlerinin altında kaldığını göstermektedir. Örneğin, 2021'den başlayarak, borç servisi ihtiyacına göre faiz dışı denge açığı, bir yılda ortalama GSYİH'nin yaklaşık yüzde 6 puanıdır. İç borçlanmanın sınırlı kapsamı dikkate alındığında, borç servisi gereksinimlerinin devlet tasarrufları yerine devamlı olarak dış borçlanma yoluyla karşılanması gerekecektir. Bu, hükümet borçlanamazsa veya hükümet harcamalarında ani ve büyük ayarlamalar veya vergilerde büyük artışlar varsa, temerrüt olasılığını artırır. Bu nedenle, mevcut mali yol sürdürülemez olabilir.

Projeler karlı olursa mali sürdürülebilirlik artacaktır.

İki altyapı projesinin mali gelirleri üzerindeki muhtemel etkisini değerlendirmek için yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle, temel senaryo, hükümet geliri üzerindeki etkilerine ilişkin muhafazakâr bir tutum benimser. Muhtemel ek gelirlerin çoğunun uzun vadede olması beklenmektedir. Gerçek ve öngörülen kredi ödemeleri, borç servisi

gereksinimleri ve projelerin inşaat aşaması ile alakalı kamu harcamaları hakkında bilgi mevcuttur.

Ekonomiyi sürdürülebilir bir mali ve borç yoluna döndürmek için mali konsolidasyon mecburidir.

Uzun vadede, ekonomiyi sürdürülebilir bir mali ve dış borç yoluna döndürmek için yatırım harcamalarını orta seviyelere düşürmek gerekecektir. Kesintilerin boyutu, büyük yatırım projelerinin borçlarını ne ölçüde karşılayabileceğine bağlı olacaktır.

Hızla artan dış borcun azaltılması ve yönetilmesi acil bir önceliktir.

Kamu veya kamu garantili tavizsiz borçlanma sınırlandırılmalıdır çünkü halihazırda yüksek olan borç sıkıntısı riskini artıracaktır; borç servisi kapasitesi bütçe planlama sürecine entegre edilmelidir; bütçe, borç servisi maliyetlerini karşılamak ve borçların birikmesini önlemek için yeterli likidite tamponları sağlamalıdır; ve hükümetin şarta bağlı yükümlülüklerinin izlenmesi ve yönetimi sıkılaştırılmalıdır.

Kamu yatırım yönetimi kapasitesinin güçlendirilmesi için aşağıdaki uygulamaların yerine getirilmesi öngörülmektedir.

-Yatırım projelerini değerlendirmek ve denetlemek için kamu kapasitesinin güçlendirilmesi.

-Herhangi bir yatırım projesi üstlenilmeden önce bir fayda-maliyeti analizinin yapılması.

-Kaynak kısıtlamaları göz önüne alınarak önerilen projelerin yürütülmesine öncelik verilmesi.

-Büyük yatırım projelerinin işletmesini devralacak olan su ve darık şirketleri gibi kamu kuruluşlarının, projelerin ticari açıdan sürdürülebilirliğini sağlamak için yeniden düzenlenmesi.

-Kârlı olabilmeleri ve borçlarının ödenmesi için gereken gelirleri üretebilmek adına projelerin ticari temelli yürütülmesi.

-Borç yönetimine dahil olan devlet kurumları arasında daha iyi koordinasyon sağlanması, borç servisinin bütçe sürecine entegre edilmesi dahil olmak üzere, kamu borç yönetimi kapasitesinin güçlendirilmesi.

-Yatırım projelerinin formüle edilmesi, müzakere edilmesi ve yönetilmesinde yer alan kuruluşlar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi.

Cömert vergi muafiyetleri yoluyla yabancı yatırımı çekme, Cibuti'nin büyüme stratejisinin temel dayanağı olmuştur.

- Yatırım teşvikleri, her biri kendi vergi rejimine sahip üç kanal vasıtasıyla bağışlanmıştır. Serbest bölge yasası, hak sahiplerine 50 yıl boyunca doğrudan ve dolaylı vergilerden tam muafiyet sağlamaktadır. Herhangi bir alanda endüstriyel, ticari, finansal veya hizmet faaliyetlerinde bulunan sınırlı sorumlu şirketler, tek kişilik işletmeler veya şubeler uygundur. 2015'te uygulamaya konulan yüzde 5 temettü vergisi, çalışan gelir vergisi ve KDV uygulanabilir vergilerdir. Hak sahipleri, sosyal güvenlik için standart yüzde 15,7 yerine yüzde 10,2 oranında indirimli işveren katkısı ödemektedir. Cibuti serbest bölgesi, geliri vergilendirmeyen ve sadece yüzde 5'lik gümrük vergileri uygulayan Dubai modelini takip etmektedir. Cibuti serbest bölgesi, petrol ihraç etmeyen Afrika ülkelerindeki diğer tecrübelerle kıyasla kısmen cömerttir. Örneğin Tunus'ta 10 yıl muafiyet verilmektedir. Fas'ta, hak sahipleri patent lisanslarından ve damga vergilerinden 15 yıl ve kâr vergisinden 5 yıl boyunca muaf tutulmakta ve bundan sonra, hak sahibi olmayanlar için yüzde 30'luk oranla karşılaştırıldığında, yüzde 8,75 indirimli kâr vergisi oranına tabi kalmaktadır.

Yatırım kanunu, işletmeleri A ve B rejimleri olarak sınıflandırır. Rejim A, 5 milyon DF'den (28.134 \$) daha fazla yatırım yapan ve 'yeterli' sayıda kalıcı iş yaratan işletmelere uygulanır. Beş yıl süreyle iç tüketim vergisinden muafırlar. Rejim B, en az 100 milyon DF (563.000 \$) yatırım yapan veya "yeterli" sayıda kalıcı iş yaratan

işletmelere uygulanır. İç tüketim vergisi, kâr vergisi, arazi / konut vergisi (bir bina inşa edildikten sonra yedi yıl süreyle) ve inşaat izin ücretlerinden yedi yıl muaftırlar.

Muafiyetlerden feragat edilen gelirler tahmin edilmemiştir.

- Bunun sebebi, bazı hususlarda, hak sahibi işletmeler tarafından mali tablolarını gerektiği gibi vergi makamlarına sunmamlarından kaynaklanan bilgi eksikliğidir.

Vergi muafiyetleri, yüzde 25'lik tek tip bir kâr vergisi ve yüzde 10'luk bir KDV (2015'ten önce yüzde 7) alan genel vergi kanununa tabi olan yararlanıcı olmayanları cezalandıran yatırımcılar için eşit olmayan bir oyun alanı yaratmıştır.

Yatırıma geri dönüş gerçekleşmeden önce ve zarar durumunda herhangi bir geri ödeme yapmaksızın, yatırım sırasında ödenmesi gereken iç tüketim vergisi yoluyla sermaye ve hammaddeyi vergilendirerek yatırımı cezalandırır. Yatırıma uygulanan marjinal efektif vergi oranı 2012'de yüzde 65 idi.

Yüksek uluslararası petrol fiyatlarının yerli tüketiciler üzerindeki etkisini hafifletmek için 2007-08 küresel mali krizinin ardından örtük sübvansiyonlar getirildi.

Gazyağı, dizel ve benzin için mevcut fiyatlandırma mekanizması CIF fiyatlarına çeşitli vergi ekliyor. Örtük sübvansiyonlar, bu ürünler üzerindeki geçerli vergileri azaltan isteğe bağlı negatif bir vergi ayarlaması şeklini alır. 2011 için, dizel için vazgeçilen gelirlerin GSYİH'nin yüzde 1,7'si, gazyağı için yüzde 0,4 ve benzin için yüzde 0,1'den az olduğu tahmin ediliyordu. 2012'de, örtük sübvansiyonla bile, vergi oranları, gazyağı için yüzde 39, dizel için yüzde 50 ve benzin için yüzde 91 olan geçerli oranlara kıyasla, CIF dizel ve gazyağı fiyatının yüzde 18'i ve benzinde yüzde 83'tü.

Farklılaştırılmamış fiyat sübvansiyonlarından sağlanan kazançların büyük bir kısmı daha zengin hanelere gitmektedir.

Dizel ve gaz için, en yüksek gelirli beşte birlik haneler doğrudan sübvansiyonlarda en fakir iki beşte birlik grubun toplamından 12 kat daha fazla almaktadır. Gazyağı çoğunlukla yoksullar tarafından tüketilir.

Yetkililer yurt içi fiyatlarını büyük ölçüde değiştirmezken, uluslararası petrol fiyatları 2014 sonundan bu yana yüzde 50'nin üzerinde düşerek, örtük sübvansiyonların ortadan kaldırılmasına neden olmuştur.

- Böylelikle, geçmiş vergi sübvansiyonlarının en azından bir kısmı kurtarıldı. Personel, ana yakıt ürünü olan dizel için varil başına 87 \$'lık uluslararası bir fiyatın altında, uygulanabilir vergilerin idari olarak belirlenen yurt içi fiyatlarla tamamen tahsil edilebileceğini tahmin ediyor. Böylece, örtük sübvansiyonlar varil başına 87 \$ 'lık uluslararası bir fiyatın altında ortadan kaldırıldı (IMF, 2016).

İçinde bulunduğu ekonomik koşullar nedeniyle Cibuti'de ekonomik büyüme sürecinde bazı alanlara öncelik verilmesi önem arz etmektedir. Yoksul ve savunmasız nüfusu herhangi bir sonradan gelecek fiyat artışından korumak için güvenlik ağları ile beraber uluslararası fiyatların tam olarak geçişine izin veren bir fiyatlandırma mekanizması uygulamaya sokulmalıdır. Uluslararası petrol fiyatlarında son dönemde yaşanan düşüş, yurt içi fiyatları arttırmaksızın piyasaya dayalı bir fiyatlandırma mekanizması kurma fırsatı sunmaktadır. Yetkililer prensipte anlaştılar ancak yeterli bir güvenlik ağı programı geliştirme ihtiyacının altını çizdiler. Ancak, bu tür bir güvenlik ağı programını tasarlamak, uygulamak ve gözlemek için finansman ve zayıf kurumsal kapasite, nüfus içindeki yoksul ve savunmasızların büyük payı ile beraber, başlıca kısıtlamalardır. Bunun yanında orta vadede bir bütçe çerçevesi geliştirmek için eylem planını uygulayın ve faydalı uluslararası uygulamalara uygun bir şekilde kamu maliyesinin düzenli denetimlerini yapın. Bu gibi önlemler, kamu mali yönetiminde

şeffaflığı ve hesap verebilirliği geliştirmek, çağdaşlaştırmak ve artırmak için gereklidir. 2013 FAD teknik yardım misyonun önerdiği gibi KDV ve gelir vergisi idaresini büyük bir vergi mükellefi birimi halinde birleştirilmelidir (IMF, 2016; Benon ve Koukpaizan, 2013). Bunun yanında Cibuti’de mali reformu tamamlamak için diğer alanlarda reformlara ihtiyaç vardır. Devlete ait işletmelerin reformu kritik öneme sahiptir, çünkü bütçe koşullu yükümlülüklerini azaltacak, özellikle elektrik ve telekomünikasyon için yüksek üretim maliyetlerini azaltacak ve bu hizmetlerin kalitesini artıracaktır. İş ortamının iyileştirilmesi de bir önceliktir. Eğitim yoluyla becerilerin gelişmesi, yatırım patlaması tarafından gerçekleşen gelir – üretim ve istihdam faaliyetlerinden faydalanmak için Cibuti işgücünü kolaylaştıracak ve geleneksel olmayan faaliyetlerde ekonomik çeşitlendirmeyi kolaylaştıracaktır.

Cibuti’de ekonomiyi olumsuz yönde etkileyen kurumsal ve yönetsel sorunlar bulunmaktadır. Bütçe süreci ve kamu mali yönetimi zayıftır. Birincisi, bütçe süreci, az gelir ve masraf tahmini ve çok yıllık planlamayı kolaylaştırmak için orta vadeli bir bütçe çerçevesinin olmaması gibi zorluklarla karşı karşıyadır. İkinci olarak, devlet kurumlarının düzenli denetimleri yapılmamaktadır. Kamu mali yönetiminde şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırmak için bunlara ihtiyaç duyulmaktadır. Üçüncüsü, hazine nakit yönetimi zayıftır ki bu da bazen gecikmiş borç birikimine yol açmaktadır (IMF, 2016).

1.9. Cibuti’de Kamu Yatırımı, Büyüme ve Borç Sürdürülebilirliği

Cibuti, liman kapasitelerini güçlendirmek ve bazı altyapı açıklarını kapatmak için birçok büyük yatırım projesine imza attı. Borçla finanse edilen yatırım programı daha yüksek ekonomik çıktıya neden olabilir, ancak ülke zaten borç sıkıntısı riski yüksek olduğunda mali ve dış borç zayıflıklarını da şiddetlendirir. Hükümet harcama ve gelir tarafında verimsizliğe maruz kaldığında, bu not, borç sürdürülebilirliği ve büyüme üzerine kamu yatırımı büyütmenin etkilerini incelemektedir. Personel rapor tahminlerine dayalı bir temel senaryo, yüksek yatırım senaryosuyla karşılaştırılır. Simülasyonlar, yatırım projelerinin sürdürülebilirlik ve büyüme açısından başarısının, büyük ölçüde kamu yönetiminin verimliliğinin iyileştirilmesine, yatırım getirilerine ve hükümetin vergileri

artırmaya hazır olmasına bağılı olduğunu göstermektedir. Verimsizliklerin varlığında, yüksek yatırım profili, temel senaryodan önemli ölçüde daha yüksek bir büyüme yaratmamakta ve kamu borcu sürdürülemez hale gelmektedir (IMF, 2016). Cibuti’de kamu yatırımı, büyüme ve borç sürdürülebilirliğine ilişkin diğer bulgular aşağıdaki gibi özetlenmektedir;

Son yıllarda, borçla finanse edilen yatırım, Cibuti’deki büyümenin ve ekonomik faaliyetlerin ana itici gücü olmuştur.

Ülke esas olarak liman faaliyetlerine ve ulaştırma sektörüne bağımlı olmuştur. Ülkenin doğal kaynaklardan yoksun olduğu, tarım ve sanayi sektörlerinin neredeyse hiç olmadığı göz önüne alındığında, ekonomik tabanı çeşitlendirmek hala zordur. Sonuç olarak, yetkililer, liman ve taşımacılık sektörünü genişletmek için yeni yatırım projelerini memnuniyetle karşılamaya devam etmekte. Yatırımın, bir önceki yılın yüzde 44’ünün aksine, 2015 yılında GSYH’nin yüzde 60’ından fazlasına ulaşması bekleniyor. Ana yatırım projeleri arasında demiryolu, su boru hattı, yeni limanların inşası ve mevcut limanların genişletilmesi yer alıyor.

Son yıllarda diğer birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi, bu ülkelerin çoğu Cibuti’den daha düşük borç-GSYİH oranlarına sahip olmasına rağmen Cibuti, kamu yatırımları için imtiyazlı olmayan borçlanma sözleşmesi imzaladı.

Başlıca kamu yatırım projeleri, toplam maliyeti 570 milyon dolar olan Cibuti-Addis Ababa Demiryolu ve 339 milyon dolarlık Cibuti-Etiyopya su boru hattıdır. Her iki altyapı projesi de dışarıdan finanse edilmektedir. Yetkililer, bu projelerin yoksulluğu ve işsizliği azaltmak için hayati önem taşıdığını düşünüyor. Ancak, ekonominin küçük boyutuna kıyasla çok büyük yatırımlar olan bu projeler, ülkenin hâlihazırda yüksek bir borç sıkıntısı riskiyle karşı karşıya olduğu durumlarda, mali ve dış borç kırılganlıklarını şiddetlendirecektir. Mali açığın 2015 yılında GSYH’nin yüzde 16,8’ine ulaşması ve kamu ve kamu garantili nominal borcun 2017’de GSYH’nin yüzde 80’ine ulaşması bekleniyor.

Bu nedenle, hükümetin borcunu ödemesi için yeterli kaynak yaratmak için güçlü büyüme ve mali reformlar gereklidir.

Büyüme üzerindeki yatırım projelerinin büyüme üzerindeki etkisi dikkatlice değerlendirilmemiştir ve bu yatırımların yoksulluğu ve işsizliği azaltabileceğine dair sorunlar vardır.

Son zamanlardaki birçok proje, çok az yurtiçi istihdam yaratmasıyla birlikte yoğun sermayelidir. Yatırım programının sürdürülebilir bir şekilde kapsamlı büyüme ve istihdam yaratması için iş ortamının iyileştirilmesi gerekmektedir. Kamu hizmetlerinin maliyetini düşürmek, işgücü tedarik becerilerini geliştirmek, finansal katılımı teşvik etmek, yolsuzluğu azaltmak ve yargı sisteminin etkinliğini artırmak Cibuti'de sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için en önemli faktörler arasında yer almaktadır (IMF, 2016).

Diğer düşük-gelirli ülkelerde olduğu gibi, Cibuti'deki kamu yatırımı kapasite ve yönetim kısıtlamalarına bağlıdır.

- Cibuti gibi sermaye kıtlığı olan ülkelerde, kamu yatırımlarının yüksek getiri elde etmesi bekleniyor, ancak büyüme üzerindeki etki büyük ölçüde kamu yönetiminin kalitesine bağlıdır. IMF tarafından yapılan bir çalışmada⁶, Kamu Yatırım Yönetimi Endeksi oluşturmak için Dünya Bankası kamu yatırım yönetim sistemindeki teşhisleri, bütçe anketi veri tabanlarını ve başta bulunanları ve uzman analizleri kullanılmıştır. Bu endeks, bir dizi gelişmekte olan ve yükselen ekonomi için kamu yatırım yönetimi sürecinin etkinliğini ölçer. Kamu Yatırım Yönetim Endeksi 'nde (PIMI) Cibuti, 40'ı Düşük Gelirli Ülkeler 'de yer alan ülkeler olmak üzere 71 gelişmekte olan ülkeler arasında 50. sırada yer aldı. Sonuç olarak, kamu yatırım yönetimi sistemindeki iyileştirmeler, güçlü bir gelir yaratmanın yolunu açabilir, sürdürülebilir mali ve borç yollarının izlenmesine olanak sağlayabilir.

1.10. Cibuti’de Yatırım Senaryoları ve Sonuçları

Altyapı projelerinden düşük getiri sağlayan, kamu yatırımlarının verimliliğinin azaldığı veya gecikmiş vergi ayarlamasının olduğu temel senaryo, belirgin bir borçla finanse edilen kamu yatırımı tehlikesini göstermektedir

Her durumda, kamu borç seviyesi GSYH’nin yüzde 80’ini aşıyor ve yüksek borç sıkıntı riski 20 yıldan fazla sürüyor. Mali politika ayarlamasının gecikmesi durumunda, büyüme ve tüketim taban çizgisine göre azalmaz, ancak ülke daha borçlu hale gelir ve yüksek borç seviyesi daha uzun süre devam eder.

Temel senaryo, borç sürdürülebilirliği ve büyüme açısından en iyi sonucu verir.

Temel senaryo, 2015 ve 2016’da (sırasıyla yüzde 30 ve 25) yüksek düzeyde bir kamu yatırımı olduğu varsayılarak personel raporunun mevcut tahminine dayanmaktadır ve daha sonra yüzde 15 olarak sabitlenecektir. Bu yol, belirsiz finansman kaynaklı gelecekteki yatırım projeleri, yetkililerin mevcut yatırım planları ve sözleşmeli projeleri tarafından yönlendirilir. Temel senaryoda, kamu yatırımlarının etkinliği ve altyapı yatırımlarının ilk brüt getirisi sırasıyla yüzde 60 ve 30 olarak tahmin edilmektedir. Temel senaryoda iki durum analiz edilir: ilk durumda, kamu yatırımlarındaki artış ve imtiyazlı borçlanmaya ve hibelere giden yol göz önüne alındığında, vergiler ve transferler hükümetin mali açığını kapatmak için sürekli olarak düzenlenir; ikinci durumda, hükümet mali açığını kapatmak için dış ticari krediler kullanır. İlk durumda, hükümetin mali açığı vergileri artırarak kapatmaya yönelik mali tepkisi acil uygulanır.

Ticari borç piyasasına erişim, kamu yatırımlarının büyümesiyle ilişkili geçiş dinamiğini yumuşatabilir.

Dış ticari borçlanma olmadığında, kamu yatırım düzeyini GSYH’nin7 yüzde 15’inde tutmak için vergi oranının yüzde 60’ı aşması gerekir. Öte yandan, ticari borçlar

tavizli borçlanmaları desteklediğinde, düzeltmeye yardımcı olabilir. Bu durumda, vergi oranı yüzde 20'ye ulaşacak ve nihayet büyüene kadar azalacaktır.

Yüksek yatırım senaryosu, sürdürülemez bir borç düzeyine yol açarken, temel senaryoya kıyasla sınırlı yarar sağlar.

Uzun vadeli yatırım seviyesi, temel senaryodan sadece birkaç yüzde puan daha yüksek olmasına rağmen, kamu borcu modeldeki parametrelere çok duyarlı hale geliyor. Tüm senaryolarda, ticari borç ve kamu borcu sürdürülemez bir yola giriyor. Yine, büyüme ve tüketim, 'altyapı yatırımlarının düşük getirisi' ve 'kamu yatırım verimliliğinin düşmesi' kadar zarar görmez ama hala borç sürdürülemez şekilde devam eder. Genel olarak, temel senaryo ile karşılaştırıldığında, yüksek yatırım senaryosu daha yüksek büyüme ile sonuçlanmaz, ancak bu, borcu sürdürülemez bir yola itebilir. Modelin kamu temerrüdü içermediğine, ancak bariz bir şekilde, düşük büyüme oranına sahip olan kamu borcu için patlayıcı bir yolun gelecekte temerrüde yol açacağına dikkat edin.

1.11. Cibuti'de Bankacılık Sistemi ve Özellikleri

2006 yılında Cibuti bankacılık sektörünün serbestleştirilmesi, banka sayısında bir artışa ve finansal hizmetlere erişimi yansıtan göstergelerde bir iyileşmeye yol açmıştır. Bununla birlikte, yetişkin nüfusun çoğu, küçük ve orta ölçekli işletmelerin mali hizmetlere erişimi olmadığı için, mali katılım seviyesi düşük kalmaktadır. Finans sektörü, işleri birkaç ekonomik oyuncu üzerinde yoğunlaşmak olan bankalar tarafından yönetilmektedir. Yoksulluğu azaltmak amacıyla kapsamlı büyümeyi arttırmak, finansal katılımı genişletmek için finansal altyapının güçlendirilmesi, mikro finans sektörünün ve ekonomik biçimlendirmenin gelişmesi gerekli olacaktır (IMF, 2016). Cibuti'de bankacılık sisteminin temel yapısı ve özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Mali hizmetlere erişim, yoksulluğun önemli ölçüde azaltılmasını teşvik edecek kapsamlı ve daha adil bir büyüme için gereklidir.

Demirguc ve Klapper (2013), böyle bir erişim olmadan, bireylerin eğitimlerine yatırım yapmak veya girişimci olmak için kendi kaynaklarını kullanmak zorunda olduklarını ve küçük ölçekli işletmeler, büyüme fırsatlarından yararlanmak için sınırlı kaynaklarına güvenmeliler ki bu da gelir eşitsizliğini yükselttiğini ve büyümeyi engellediğini buldular. Beck, Demirguc-Kunt ve Levine (2007), finansal gelişmenin en yoksul beşte birlik kesimde orantısız bir gelir artışına yol açtığını ve bu nedenle, gelir eşitsizliğini azalttığını ve sermaye dağılımının etkinliğini arttırdığını, bu da toplam etken verimliliğini arttırdığını bulmuşlardır. Hannig ve Jansen (2010), finansal tabana yayılmanın, özellikle kaynakların daha verimli bir şekilde dağıtılmasının sonucu olarak riskleri çeşitlendirerek finansal istikrarı iyileştirebileceğini savunmaktadır.

Son yıllarda bankacılık sisteminin hızlı genişlemesine rağmen, Cibuti'de finansal hizmetlere erişim yetersiz kalmaktadır.

Bankacılık sisteminin serbestleştirilmesinin bir sonucu olarak, banka sayısı 2006'da ikiden şu anda 10'a yükselmiştir. Bununla birlikte, bankacılığın yayılma seviyesi düşük kalmaktadır. 2014 yılında Cibuti yetişkinlerinin yüzde 20'sinden azının bir bankada mevduat hesabı ve yüzde 8'den azının bir kredi hesabına erişimi var. Mevcut mevduat GSYH'nin yüzde 82'sine ulaşırken, ticari bankaların ödenmemiş kredileri, son zamanlarda artmasına rağmen, sadece yüzde 32'ye ulaştı. 2011 yılında yetişkinlerin sadece yüzde 4'ü kayıtlı bir finans kuruluşundan kredi alabilirken, yetişkinlerin yüzde 18'i aile veya arkadaş çevrelerinden kredi temin etmiştir.9 10 Krediyeye erişim, resmi sektör işletmeleri için temel kısıtlamalardan biridir. Resmi sektör işletmelerinin yalnızca yüzde 5'inin banka finansmanına erişimi vardır. Cibuti, banka hesapları, banka şubeleri ve ATM'lerin sayısı açısından bölgedeki diğer birçok ülkenin gerisinde kalmaktadır.

Bankacılık sistemindeki yüksek likidite seviyesine rağmen, bankalar arasındaki artan rekabet ve büyüyen kredi talebi, finansal hizmetlere özellikle banka finansmanına erişim, bireylerin ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin çoğu için hala sınırlıdır.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için banka finansmanı seviyesi hala oldukça düşüktür ve işletmelere tahsis edilen toplam kredinin yalnızca yüzde 12'sini temsil etmektedir. Düşük orta gelirli ülkelerde yüzde 79 iken Cibuti'deki kredilerin yüzde 84'ü için teminat gerekmektedir ve teminat olarak kredi değerinin ortalama yüzde 228'i gerekmektedir. İpotek kredilerine teminat tescili için yüzde 2'lik ücret ve teminatın serbest bırakılması için yüzde 2'lik başka bir ücret gibi belirli şartların olması krediye erişimi kısıtlamaktadır. Çoğu KOBİ kayıt dışı sektörde yer almaktadır ve bankalara gerekli belgeleri (idari, vergi ve mali kayıtlar) veya gerekli teminatı sağlayamadıkları için banka kredisine erişimden fiilen hariç tutulmuştur. 2010 yılında tahmini 10.000 işletme nüfusunun neredeyse üçte ikisi kayıt dışı sektörde faaliyet göstermektedir.

Finansal derinlik açısından, Cibuti, bölgedeki ülkelerle karşılaştırıldığında olumludur. 2014 yılında sırasıyla yüzde 32 ve yüzde 82 olan GSYH'ye kredi ve GSYH'ye mevduat, finansal derinliğin kaba göstergeleridir.

Bununla birlikte, GSYH'ye olan yüksek kredi ve mevduat seviyeleri, düşük seviyedeki finansal katılımı tezat oluşturuyor ve bu, birkaç kişi ve işletme arasında yüksek bir yoğunlaşma olduğunu gösteriyor. Nitekim bankacılık sisteminin serbestleştirilmesinin bir sonucu olarak, özel sektöre verilen kredi 2007'de 33,9 milyar Cibuti Frank'ından 2014'te 90,3 milyar Cibuti Frank'ına önemli ölçüde artmıştır. Birkaç müşteri arasındaki yüksek yoğunlaşma, tüm bankalar tarafından tek borçlanma limitinin aşılmasına neden olmaktadır.

Finansal hizmetlere erişimi sınırlayan kısıtlamalar hem arz hem de talep tarafında bulunmaktadır.

Talep tarafında, erişimin önündeki engeller öncelikle nüfusun yüzde 22'sindeki mutlak yoksullukla ve aktif nüfusun yaklaşık yarısını etkileyen işsizlikle bağlantılıdır. Özellikle düşük gelirli sektör için hesap açma ve kullanma maliyetleri hala bir engel olmasına rağmen bankalar arasında artan rekabet, hesap açmak için daha kolay koşullara olanak sağlamıştır. Kayıt dışı sektörün faaliyet alanı, alım satım işlemlerinde yaygın

olarak nakit kullanımına yol açmakta ve bankacılık hizmetlerinin kullanımını kısıtlamaktadır.

Arz tarafında, bankacılık sisteminin serbestleştirilmesi finansal aracılık faaliyetlerin gelişmesine öncülük ederken, sonraki hala oldukça sınırlıdır.

Sırasıyla yüzde 13 ve yüzde 3 olan ortalama borç verme ve para yatırma faizleri arasındaki fark hala önemlidir. Oldukça düşük enflasyon seviyeleri ve düşük fon maliyeti ışığında, kredi maliyeti büyük ölçüde bankaların risk primini yansıtır. Bankalar, bilgi asimetrisinin, kredi raporlama sistemindeki eksikliklerin, kredi geçmişi eksikliğinin ve güvenilir finansal tabloların olmamasının sonucu olarak küçük ve orta büyüklükteki işletmelerle ilişkili önemli temerrüt riski nedeniyle yüksek kredi oranları uygular ve/veya önemli teminat gerekliliği duyarlar. (Grafiklere bakınız). Daha önce de belirtildiği gibi, Cibuti bankaları, ortalama olarak kredi başvuru tutarının yüzde 228'ini teminat olarak talep ederken, bu oran Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri için yüzde 190 ve Sahra Altı Afrika Ülkeleri için yüzde 179'dur.

Bankaların orta ve uzun vadeli finansman sağlama kapasiteleri, yüzde 75'i kısa vadeli mevduat olan kaynaklarının yapısı ile sınırlandırılmıştır.

Bankalar tarafından verilen kredinin üçte ikisi kısa vadeli finansman içindir. Dahası, Bankalar arası bir pazarın ve son çare olarak borç verenin olmaması, bankaların müşterilerinin ihtiyaçlarını ve potansiyel kayıplarını karşılamak için likidite fazlasının korunmasını gerektirir. Toplanan fonların yüzde 40'ından daha azı kredi şeklinde ekonomiye yeniden enjekte edilir ve geri kalanı genellikle yurtdışına verilir.

Finansal altyapı eksikliği, finansal hizmetlere erişimin önündeki bir başka engeldir.

Kredi bilgi sistemi ve ödeme sistemi bu altyapının temel bileşenleridir. 2009-10 Finansal Sektör Değerlendirme Programı (FSDP), Cibuti'nin mali altyapısındaki önemli

eksiklikleri tespit etti ve bu altyapının güçlendirilmesi gerektiğini tavsiye etti. Ancak, bu alanda şimdiye kadar sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.

Cibuti'nin kredi raporlama sistemi, risk raporlama ve analiz merkezi, ödenmemiş çeklerin merkezi kayıtlarından oluşur

Cibuti Merkez Bankası bu iki bilgi kaynağını yönetirken, faaliyet alanı ciddi kısıtlamalardan zarar görmektedir. Benzer şekilde, nakit ağırlıklı ödeme sistemleri hala az gelişmiş durumdadır. Yeni bankaların kurulması, kapsamı ve faaliyet alanı sınırlı kalmasına rağmen, yeni finansal hizmetlerin ve araçların sunulmasını mümkün kılmıştır.

Finansal sektör, kurumlar ve finansal araçlar arasında yetersiz çeşitlilik ve bankaların önemli bir egemenliği tarafından tanımlanmaktadır.

Bankacılık sektörü, sektörün toplam varlıklarının yüzde 95'inden fazlasını ve GSYH'nin yüzde 106'sını oluşturan finans sektörünün ana bileşenidir. Sektör, toplam varlıklarının yaklaşık yüzde 67'sini temsil eden en büyük iki banka tarafından yönetilirken, bu bankaların payı yeni bankalardan gelen rekabet sonucu azalmaktadır. Bankalar arası piyasa yoktur.

Bankacılık sisteminin serbestleştirilmesi, şariat kanunlarına uymak isteyen müşterileri hedef alan İslami bankaların kurulmasını teşvik etmiştir.

Dört İslami banka kuruldu, ancak İslami bankaların ortaya çıkışı henüz İslami finansal araçlarının çeşitlendirilmiş bir talebine yol açmadı.

Mikro finans sektörü, 2008 yılında ortaya çıkmasından bu yana gelişmemiş bir şekilde kalmıştır.

Ana mikro finans kurumu olan, Cibuti'nin Cibo Ekonomik Kalkınma Fonu (CPEC), 2012-2015 yılları arasında yönetim sorunları nedeniyle merkez bankası tarafından alındı. 2012 yılında sektöre yönelik bir kalkınma stratejisi hazırlanmış ve henüz

uygulanmamış olmasına rağmen kabul edilmiştir. Sorunlarına rağmen, Cibuti CPEC üyeliği 2014 yılında 14.000'i aştı, bu da ülkenin yetişkin nüfusunun yüzde 2-3'üne eşdeğerdir, ancak kurum tarafından dağıtılan ödenmemiş kredi bakiyesi, yetersiz finansal kaynaklar nedeniyle önemsemeye değmez.

Öte yandan, Cibuti Ekonomik Kalkınma Fonu (FDED), KOBİ'lerin kurulmasını ve geliştirilmesini öncelikle kredi vererek desteklemektedir.

Bu amaçla, bağışçılar tarafından hibe edilen ve hükümet tarafından garanti altına alınan birçok kredi olanaklarına erişim vardır. Ancak, faaliyet kapsamı hala 3,5-50 milyon Cibuti frangı arasında kredi sunarak ve her şeyden önce bir devlet çalışanı veya kamu kuruluşundan ortak teminat şartı ile sınırlıdır.

Cibuti'nin vergi sistemi, resmi sektörde faaliyet göstermek isteyen küçük işletmeler için bir engeldir.

Kâr düzeyine bakılmaksızın, bu tür işletmelerin, ilk yıldan itibaren 120.000 Cibuti Franklık asgari bir götürü vergi ödemesi gerekmektedir ki bu da küçük ölçekli işletmelerdeki ortalama cironun yaklaşık yüzde 10'unu temsil eder. Ek olarak, Cibuti'nin gerileyen vergi sistemi, vergi oranı azaldıkça, büyük işletmeleri desteklemektedir. Bu durum, KOBİ'leri kayıt dışı sektörde tutma eğiliminde olup, banka kredisine erişimlerini ve kalkınma fırsatlarını sınırlarken, vergi tabanının genişlemesini de sınırlamaktadır.

Cibuti KOBİ'leri tarafından sağlanan muhasebe ve finansal bilgilerin güvenilmezliği, bankaların risk algısını daha da şiddetlendirme eğilimindedir.

Öte yandan, bankalar sıklıkla yetersiz mali bilgilere ve teminat seviyelerine uyarlanmış işlemlerden, KOBİ'lerde uzmanlaşmış hizmetlerden yoksundur.

Cibuti, aynı diğer birçok gelişmekte olan ülkeler gibi finansal katılım engelleriyle karşı karşıyadır.

Bu engeller üç geniş kategoride gruplandırılabilir:

- Erişim engelleri, bir hesabın açılması, kapatılması ve bakımı için yüksek yönetim maliyetine yansıtılır. Bürokrasi, garanti şartı, istihdam ve maaş gereksinimleri ve mevduat gerekliliği finansal hizmetlere olan talebi azaltmaktadır.
- Finansal derinliğin önündeki engeller genellikle teminat gereksinimleri, kredi ve mevduat oranları, bilgi açıklama gereksinimi ve sözleşme takviyesi ile ölçülür.
- Aracılık etkinliği, finansal kuruluşlar arasındaki rekabetin neden olduğu arz tarafı engellerini ve kredi piyasasındaki bilgi asimetrisinin derecesini yansıtır. Verimsizlik daha sonra faiz oranı yayılımına ve bankaların genel giderlerine yansıtılır (IMF, 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE CİBUTİ BANKACILIK VERİLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Türkiye ve Cibuti ülkelerinin bankacılık verileri arasındaki farklılıklar incelendiği zaman en büyük farklılığın banka sayılarında olduğu görülmektedir. İki ülkede faaliyet gösteren bankaların sayısal dağılımlarına ilişkin bilgiler tablo 1’de sunulmuştur (Banque Centrale De Djibuti, 2019: 12; TBB, 2021a).

2.1. Türkiye ve Cibuti Banka Sayısı Karşılaştırması (Adet).

Tablo 1. Türkiye ve Cibuti Banka Sayısı Karşılaştırması (Adet).

Banka Türleri	Türkiye	Cibuti
Mevduat Bankaları	34	9
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	-
Katılım Bankaları (İslami Bankalar)	6	3
Toplam	54	12

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47> ve Banque Centrale De Djibuti, 2019: 12

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkiye’de 34 mevduat bankası, 3 kamu sermayeli banka, 2 tasarruf mevduatı ve sigorta fonuna devredilen banka ve 21 yabancı sermayeli banka hizmet verirken, Cibuti’de 3 İslami banka ve 9 geleneksel banka bulunmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’deki banka sayılarının Cibuti’de faaliyet gösteren bankalardan oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Bankacılık sektörünün güçlü yönlerini gösteren parametrelerin başında aktif büyüklük gelmektedir. Bilindiği gibi Türk bankacılık sisteminde sermaye türlerine göre bankalar kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar olarak üç gruba ayrılmaktadır. Türkiye’de bankaların aktif büyüklükleri incelendiği zaman aktif büyüklükleri bakımından yabancı sermayeli bankalar özel sermayeli bankaların gerisinde yer almaktadır (Aslan, 2017: 228). Türkiye ve Cibuti bankalarının aktif büyüklüklerine ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur (Banque Centrale De Djibuti, 2019: 12; TBB, 2021b).

2.2. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Büyüklüklerinin Karşılaştırılması

Tablo 2. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Büyüklüklerinin Karşılaştırılması

Ülkeler	2018 YILI	2019 YILI	2020 YILI
Türkiye	735	758	826
Cibuti	10.1	10.9	11

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47> ve <https://investingroup.org/insight/219/islamic-banking-on-the-rise-djibouti/>

Tablo 2 incelendiği zaman Türkiye bankalarının aktif büyüklüklerinin Cibuti bankalarından anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Talebin sürekli değiştiği ve sermaye yatırımlarının yüksek olduğu sektörlerde gelir ve gider maliyetlerinin kontrol edilmesi önemli bir konudur. Bunun yanında yoğun rekabet ortamında karlılık oranının düşmesinin sektörel açıdan birçok sorunu beraberinde getirdiği bilinmektedir (Karadeniz ve İskenderoğlu, 2011: 66) bankacılık sektörü de böyle bir yapıya sahip olduğu için bankacılık sektöründe aktif karlılık oranı önemli bir performans göstergesidir. Türkiye ve Cibuti bankalarının aktif karlılık oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 3'te sunulmuştur (Banque Centrale De Djibuti, 2019: 33; Demirel ve diğerleri, 2021: 604).

2.3. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Karlılık Oranları

Tablo 3. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Karlılık Oranları

Ülkeler	2018 YILI	2019 YILI
Türkiye	1.45	1.16
Cibuti	0.9	1.1

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47>, Banque Centrale De Djibuti, 2019: 33

Tablo 3 incelendiği zaman iki ülke bankalarının aktif karlılık oranlarının eksi değerlere düştüğü dönemler olmakla beraber, genel olarak Türkiye’deki bankaların aktif karlılık oranlarının Cibuti bankalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bankacılık sektörünün güçlü yönlerini gösteren diğer bir unsur ise özkaynak karlılık oranıdır. Türkiye ve Cibuti bankalarının özkaynak karlılık oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 4’te sunulmuştur (Banque Centrale De Djibuti, 2019: 33; Demirel ve diğerleri, 2021: 604)

2.4 . Türkiye ve Cibuti Bankalarının Özkaynak Karlılık Oranları

Tablo 4. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Özkaynak Karlılık Oranları

Ülkeler	2018 YILI	2019 YILI
Türkiye	14.83	11.48
Cibuti	14.2	17.7

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47>, Banque Centrale De Djibuti, 2019: 33

Türk ve Cibuti bankalarının özkaynak kârlılık oranlarına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, Türk bankalarındaki özkaynak kârlılık oranının Cibuti bankalarındaki değerlerle orantılı olmadığı ortaya çıkıyor. Ayrıca azami özkaynak kârlılığı seviyeleri değerlendirilirken Cibuti bankalarının özkaynak kârlılığına dikkat çekilmektedir. Türk bankalarının getirisinden daha yüksek

Bankacılık sektöründe bir diğer önemli finansal gösterge de sorunlu kredi oranıdır. Türkiye ve Cibuti’deki bankalardaki sorunlu kredi oranlarına ilişkin sonuçlar Tablo 5’te sunulmaktadır (Central Bank of Cibuti, 2019: 38; BDDK, 2020: 14).

2.5. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Takipteki Kredi Oranları

Tablo 5. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Takipteki Kredi Oranları

Ülkeler	2018 YILI	2019 YILI
Türkiye	3.87	5.36
Cibuti	10.20	13.50

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47>, Banque Centrale De Djibuti, 2019: 33

Tablo 5'te yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman Türkiye'de takibe düşen kredi oranının Cibuti bankalarından daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de bireysel ve kurumsal kredi ödemelerinin Cibuti bankaları müşterine kıyasla daha fazla ödendiği söylenebilir

2.6.TÜRKİYE VE CİBUTİ BANKALARI ATM SAYISI KARŞILAŞTIRMASI

Tablo 6.Türkiye ve Cibuti Bankaları Atm Sayısı Karşılaştırması

Ülkeler	2014 YILI	2015 YILI	2016 YILI	2017 YILI
Türkiye	42252	45767	48436	48530
Cibuti	43	53	62	80

Kaynak.Banque Centrale De Djibuti 2017 ve <https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/>

Tablo 6 da Cibuti banka ATM sayısının son üç yılda arttığı görülmektedir. Cibuti kapsam ve müşteri hizmetlerine erişim açısından önemli ilerleme kaydetmiştir. Böylece, Banka ATM'lerinin payı artmıştır. Bu, durum ATM'ler açısından Cibuti bankalarının gelişmesine rağmen, Cibuti bankalarının ATM'lerinin kapsamının iyileştirilmesinde müşteri hizmetlerine önemli katkısını yansıtmaktadır, ancak yine de Cibuti Bankaları Türkiye'ye kıyasla ATM sayısı açısından yetersizdir. Cibuti bankaları, Türk bankalarına göre ATM sayısı açısından çok daha az ve teknolojik gelişmişlik olarak geri olmasına rağmen, ATM artış hızı açısından daha iyi performans göstermektedir.

2.7. SWOT Analizi

SWOT sözcüğü bir kısaltma olmakla beraber güçlü yönler (Strengths), zayıf yönler (Weaknesses), fırsatlar (Opportunities), tehditler (Threats) sözcüklerinin baş harflerinden meydana gelmektedir (Küçüksüleymanoğlu, 2007: 4). Güçlü yönler ve zayıf yönler kurumun iç dünyasını ifade ederken, fırsat ve tehditler ise dış dünyaya yansıtan ve bundan etkilenen durumları anlatmaktadır (Acar, 2007: 33). Kurumun iç ve dış dünyasını ve

bunlardan ne seviyede etkilendiğini ifade eden önemli bir analiz metodu olan SWOT analizi stratejik planlar dahilinde de kullanılmaktadır (Küp, 2011: 21). Ayrıca iş hayatında kabul edilip daha sonra diğer çevrelerin de uygulaması kapsamına giren SWOT analizi tekniği yaşamın içine de alınabilir. Kimi zaman yaşamı önemli düzeyde etkileyecek kararlar vermek durumunda kalınabilir. Söz konusu kararları netleştirmeden önce bu kararın yarattığı tehdit ve fırsatları, güçlü ve zayıf yönleri tespit edilirse kararı vermek daha da kolaylaşır. Bu sayede karar süreci sonrası da pişmanlık minimum düzeye inebilir (Özdemir, 2019: 37). Kurumlar için stratejik planlarda yararlı bir analiz metodu olarak nitelendirilen SWOT analizi bazı analizlere katkı sağlamak için de tercih edilebilmektedir ve SWOT analizinin yararlı olduğu diğer analizleri şu şekilde ifade etmek olanaklıdır;

- Müşteri potansiyelinin analizi
- Örgüt içi analiz
- Personel analizi
- Paydaşların analizi
- Çevresel faktörlerin ele alınması
- Uygulanmakta olan yasal sistemin ele alınması
- Hükümetin izlemiş olduğu yolun ele alınması
- Ürün ve hizmet sağlanan noktaların verimliliğinin ele alınması
- Pazarın değerlendirilmesi (Karaman, 2011: 47).

2.7.1. SWOT Analiz Yönteminde Amaç

İç ve dış dünyayı dikkate alarak güçlü boyutlardan ve fırsatlardan maksimum seviyede yarar sağlamak; zayıf yönleri ve tehditleri ise kuruma yansıtacak en az düzeye çekmektir (Şahin, 2013: 27). SWOT analizi geliştirilirken, öncelikle firmaların bağımsız şekilde yaşamadıkları düşünülerek çevreyle olan etkileşimleri irdelenmiş, her firmanın kendine göre amaçları olduğu göz önünde bulundurularak mevcut çevrede firmayı diğerlerinden ayıran noktaların gruplandırılması yapılmaktadır (Efeoğlu ve diğerleri, 2009: 27). Bu gruplandırma sonucu firmaların güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri şeklinde bölümler hazırlanmıştır. Hazırlanan bu bölümlerden güçlü ve zayıf

yönler iç faktörlerden kaynaklanırken; fırsatlar ve tehditler ise dış faktörlerden etkilenmektedir (Özdemir, 2019: 37).

2.7.2. Türk Bankalarının Zayıf Yönleri

Türk bankacılık sisteminin zayıf yönlerinin başında mevduatın önemli bir kısmının döviz cinsine dönüştürülmüş olması gelmektedir. %61'i gerçek kişi mevduatından oluşan mevduatın, ticari ve diğer kuruluşlar oranının %36 ve resmi kuruluşlar mevduatının payı ise %3'tür. Bankacılık alanında gerçek kişi mevduatının yüksek düzeyde olması muhtemel bir durumdur, ancak söz konusu hesapların vade şekli ele alındığında çok kısa süreli mevduatlardan meydana geldiği dikkati çekmektedir. Açılış vadelerine bağlı olarak, toplam mevduat dahilinde vadesiz mevduatın oranı %22 ve 1-3 ay arası mevduatın oranı %54'tür. Bu anlamda yatırımcıların bankacılık alanına güven düzeylerinin çok da güçlü olmadığı, söylenti ve kaygılar nedeniyle bankalardan para çekme veya para türlerini çevirme girişimlerinde bulunmaları olasıdır. Bu yapı Türk bankacılık alanının en zayıf yönlerinden birisidir (Akın, 2018: 70). Ayrıca Türk bankacılık alanında mevduat yüksek olmasına karşın, mevduatların krediye çevrilmemesi de bankacılığın güçsüz olduğu yönlerindedir. Türk bankacılığının zayıf olan diğer boyutları ise aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir;

- Uzun süreli makroekonomik tahminlerde bulunulamaması,
- Politik ve iktisadi gerekçelerle yaşanan değişimlerin temel yapıya etkileri,
- Güçlü borç ödeme kapasitesine karşılık yatırım gerçekleştirilebilir düzeyde olmamanın neden olduğu yüksek kaynak giderleri,
- Yükseliş trendindeki takipteki alacak kapasitesi,
- Kayıt dışı ekonominin yüksek olması ve penetrasyon güçlükleri (KPMG, 2020: 11-24).

2.7.3. Türk Bankaları Açısından Fırsatlar

Ekonomik koşulların sürekli değişiklik gösterdiği Türkiye'de bazı dönemlerde ekonomik belirsizlikler olmasına rağmen bankacılık sektörü açısından birçok fırsatın söz konusu

olduğu görülmektedir. Türkiye’de bankacılık sektörünü yakından ilgilendiren fırsatlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Türkiye’de genç nüfus oranı yüksek olduğu için bankacılık sektörü yabancı sermaye açısından cazip hale gelmektedir. Bu durum, bankacılık sistemi için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.
- Hükümetler tarafından açıklanan ekonomik büyüme paketleri de yabancı sermayeyi teşvik ederek bankacılık sistemini güçlendirmektedir.
- Yatırım teşvik planlarının uygulanması bankacılık sistemi için önemli bir fırsat sunmaktadır.
- Türk bankacılık sektörü teknolojiyi iyi kullanan ve hayata geçiren uygulamalar sayesinde büyüme fırsatı bulmaktadır.
- Faize karşı olumsuz tutum sergileyen vatandaşların paralarını katılım bankalarında tutmaları katılım bankacılığının gelişmesine fırsat sunmaktadır (KPMG, 2018: 16).

2.7.3. Türk Bankaları Açısından Tehditler

Türkiye’de bankacılık sektörü makroekonomik ve mikroekonomik unsurların yanında yasal düzenlemelerde sürekli olarak değerlik yapılması nedeniyle birçok tehdit ile karşı karşıya kalabilmektedir. Türkiye’de bankacılık sektörünü tehdit eden makroekonomik unsurların başında kamu açıklarının yüksek düzeyde olması, gelişmiş ülkelerde sermaye fazlalıklarının bulunması, enflasyon ve yüksek işsizlik oranı, küreselleşme çabalarına paralel olarak spekulatif amaçlı para hareketleri olması gibi faktörler gelmektedir. Türk bankacılık sektörü açısından tehdit unsuru olan mikroekonomik faktörlerin başında ise bankaların sermaye yapıları, banka aktiflerinin ve kredilerinin yönetim süreçlerinin kaliteli olmaması, döviz ve likidite pozisyonları ile mali piyasadaki belirsizlikler gelmektedir (Aloğlu, 2005; Akt. Koç, 2013: 276). Bunun yanında yurtiçi tasarrufların düşük miktarda olması, yüksek meblağlı kısa dönem dış borçlar, aracılık ve kaynak maliyetlerinin yüksek olması gibi nedenler de Türkiye’de bankacılık sektörü açısından önemli birer tehdit olarak kabul edilmektedir (KPMG, 2018: 16).

2.7.5. Cibuti Bankalarının Güçlü Yönleri

Cibuti’de bankacılık sisteminin güçlü yönlerinin başında kurumsal uygulamaların ve iş etiğinin gelişmiş olması gelmektedir. Bunun yanında bankacılık sisteminde alt ve üst yönetimlerin görev ve sorumlulukları net bir biçimde çizilmiş olup, bu durum bankacılık sektöründe iç kontrolün önemli ölçüde sağlanmış olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Cibuti’de bankacılık sektöründe alt ve üst yönetimler arasında oluşturulan politikalar arasında sıkı bir bağ olduğu, buna paralel olarak üst yönetim ile alt komiteler arasında hazırlanan raporların yüksek güvenilirlik düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında Cibuti bankacılık sistemi sektörde ortaya çıkabilecek her türlü kriz ve olumsuzluk ile mücadele edebilecek bir alt yapıya sahiptir. Bu kapsamda bankaların olağanüstü ekonomik koşullarda ve kriz ortamında kendisini kurtarabilme potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir (Bank of Djibouti, 2010).

Cibuti bankalarının güçlü yanlarından bir diğeri ise uluslararası finansal faaliyetlerin gerçekleştirildiği bir bölgede yer almasıdır. Bilindiği gibi Cibuti’nin sınırı ötesi finansal faaliyetleri, 2006 yılında Afrika ve bölgeye uluslararası finans ve ticari hizmetler için bir merkez olarak kurulan Cibuti tarafından yürütülmektedir (Djibouti, 2015).

2.7.6. Cibuti Bankalarının Zayıf Yönleri

Cibuti bankacılık sektörünün zayıf yönlerinin başında operasyonel verimsizlik gelmektedir. Bu kapsamda sektörün kâr marjının inişli çıkışlı bir grafik sergilediği ve kâr marjının sürekli artmadığı görülmektedir. Örneğin; 2009 yılında %11.3 olan kâr marjının 2010 yılında %9.6 düzeyine keskin bir biçimde düştüğü görülmektedir. Bunun yanında bankacılık sektörünün verimliliği de doğrusal olarak artış göstermemektedir. Sıkı ekonomik koşullar ve gevşeyen para politikası nedeniyle 2009 yılında %7.7 düzeyinde olan net faiz geliri 2010 yılında %4.1 düzeyine gerilemiştir (Bank of Djibouti, 2010).

Cibuti’de bankacılık sektöründe personel maliyetlerinin yüksek olması bankacılık sektörünün zayıf yönleri arasında yer almaktadır. 2010 yılından itibaren bankalar çalışan sayılarını arttırma eğilimi içine girmişlerdir. Bu kapsamda bazı bankalar eleman sayısını

arttırmış, bazı bankalar ise eleman sayılarını yayınlamış ya da mevcut elemanlarını bankada tutabilmek için maaş artışına gitmiştir. Bu durum personel maliyetlerini de arttırmış ve bankacılık sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir (Bank of Djibouti, 2010).

Bankacılık sektöründe azalan kar ve marjinal olarak artan karlılık sektörün diğer bir zayıf yönünü göstermektedir. Bankacılık sektöründe hem faiz hem de faiz dışı gelirdeki sürekli düşüş bankacılık sektöründe kâr marjının düşmesine zemin hazırlamıştır. Bankacılık sektöründe döviz kurunda 2009 yılı içinde 50 baz puanlık indirim sonucunda kredi ve avanslardan kazanılan faiz artmıştır. Kârlılık cephesinde özkaynak kârlılığı oranı 2009 yılında % 40,3'ten % 5,8 azalarak 2010 yılında % 34,5'e düşmüştür. Bunun yanında bankacılık sektöründe varlıkların getirisi marjinal olarak 2009 yılında % 2,7 düzeyinden 2010 yılında sadece % 3'e yükselmiştir. Bunu yanında bankalar gelir elde etmek için varlıklarının verimliliğini artırmaya çalışma zorluğuyla mücadele etmeye devam etmişlerdir (Bank of Djibouti, 2010).

Cibuti bankacılık sisteminde likidite eksikliği de bankacılık sektörünü zayıf kılan unsurlar arasında yer almaktadır. Nitekim Cibuti bankacılık sektörü, büyük ölçüde likit varlıkların negatif büyümesi nedeniyle, likit varlıkların mevduata oranının 2014 yılında % 32'den 2015 yılında % 82'ye düşmesine de yansıyan, geç likidite riskiyle mücadele etmiştir. Bunun yanında likit varlıkların toplam varlıklara oranında da aynı nedenle 2004'te % 43'ten 2015'te % 35'e keskin bir düşüş yaşanmıştır (Bank of Djibouti, 2014).

2.7.7. Cibuti Bankaları Açısından Fırsatlar

Bölgenin önemli bir liman merkezi olması, buna paralel olarak ticari faaliyetlerin gelişmesi Cibuti bankacılık sektörü açısından önemli bir fırsattır. Ekonominin başlıca gelir kaynağı olarak limanlara ve ulaşım ticareti olup, söz konusu faaliyetlere yönelik bağımlılığını azaltmak için Cibuti hükümeti önemli adımlar atmaktadır. Bu kapsamda Cibuti bankalarının oluşturulması, bankacılık sektörüne muazzam bir fırsat sunarak, finansal kiralama finansmanı, varlık yönetimi, kurumsal, hisse senedi komisyonculuğu ve

hazine hizmetleri dahil olmak üzere bankacılık alanında önemli gelişmelere katkı sağlamıştır (Djibouti, 2014).

2.7.8. Cibuti Bankaları Açısından Tehditler

Son yirmi yıllık zaman diliminde Cibuti bankacılık sisteminde kredilerin yeniden yapılandırılması sürecine girilmiş, 2006 yılında hane halkına sunulan kredi miktarı %39 iken, bu oran daha sonra %41 düzeyine yükseltilmiştir. Bu durum halkın alım gücünü olumlu yönde etkilediği gibi perakende sektörünün de canlanmasına katkı sağlamıştır. Bunun yanında bankalarda kredi süreçlerinin yeniden yapılanması ile birlikte daha çok birey ev ve otomobil kredisi almak için bankalara başvurmaya başlamıştır. Buna karşılık verilen kredi miktarının henüz istenilen düzeyde olmadığı ve düşük seviyede kaldığı görülmektedir (Bank of Djibouti, 2010). Bunu yanında yapılan çalışmalarda bankaların riskli kredi verme düzeylerinin de yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu durum, zaman içerisinde bankacılık sektöründe iflas ile karşılaşılabilceğini göstermektedir (Bank of Djibouti, 2015).

2.8. Türk Bankacılık Sektörü İle Cibuti Bankacılık Sektörünün Karşılaştırılması

Tablo 7. Türk Bankacılık Sektörü İle Cibuti Bankacılık Sektörünün Karşılaştırılması

	Türk Bankacılık Sektörü	Cibuti Bankacılık Sektörü
Güçlü Yönleri	Banka ve şube sayısı ile çalışan sayısı fazladır. Mevduat oranı yüksektir. Sermaye yeterliği yüksektir. Karlılık ve büyüme hızı yüksektir. Menkul portföyü yüksektir.	Gelişmekte olan ülke statüsünde bulunması. Liman ülkesi olması nedeniyle bölge ticaretinde söz sahibi olabilecek bir pozisyonda bulunması. Kriz ortamında iflastan kurtulabilecek bir yapıya sahip olması.
Zayıf Yönleri	Uzun süreli makroekonomik tahminlerde bulunamama. Politik ve iktisadi değişimlerin sürekli olarak farklılaşması. Borç ödemelerine karşı güçlü bir yatırım imkânı bulamama. Kayıt dışı ekonominin yüksek olması.	Banka ve şube sayısı ile banka personeli sayısı düşüktür. Mevduat oranı düşüktür.
Fırsatlar	Genç nüfusun yüksek olması nedeniyle yabancı yatırımcıların dikkatini çekmesi. Hükümetler tarafından açıklanan büyüme paketlerinin yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmesi. Yatırım teşvik planlarının sürekli uygulanmaya çalışılması.	Bölgenin özellikle liman kenti olması nedeniyle Afrika ticaretinde önemli bir konuma sahip olması. Farklı bankacılık işlemlerinden (finansal kiralama finansmanı, varlık yönetimi, kurumsal, hisse senedi komisyonculuğu) gelir elde etme potansiyeline sahip olunması.
Tehditler	Yüksek ve kısa vadeli dış borçlar. Aracılık ve kaynak maliyetlerinin yüksekliği. Yurt içi tasarrufların düşük düzeyde olması. Spekülatif para hareketlerinin fazla olması.	Operasyonel verimsizlik ve bankacılık sektöründe çalıştırılan personelin yüksek maliyetli olması. Likidite eksikliği sorununun çözülmemesi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1.Cibuti ve Türkiye-deki İslami bankalar arasında bir işbirliği

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) ile Cibuti Sektöründen Sorumlu Ekonomi ve Maliye Bakanlığı (MEFI) arasında Cibuti'de İslami bankacılık finansmanının gelişimini desteklemek amacıyla bir Mutabakat Zaptı imzalandı.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisi tarafından imzalanan Mutabakat Zaptı kapsamında, küçük ve mikro işletmelerin gelişimine katkı sağlamak amacıyla Cibuti'deki katılım finansmanı, iş modelleri, süreçler ve yasal yapı yerel paydaşlarla paylaşıldı. Cibuti'deki katılım finansmanı sektörü için küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman süreci. Türk ülkeleri gelişmiş olduğu için Cibuti'ye bilgi, beceri ve teknik bilgi aktarılacaktır.

Özdemir, "Bu sistem bir ortaklık finansman sistemidir ve ekonomik krizlere ve hatta koruyucu bir yapıya sahiptir, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yapıyı güçlendirir ve gelir dağılımını genişletir. Katılım finansmanı sisteminin anlamı çok geniştir. Finansal piyasalar açısından, banka tekafül sigortası, ortaklık finansmanı sistemi Katılım emekli maaşları, katılım fonu planı, katılım endeksi, faizsiz sermaye piyasası araçları, finansal ortaklıklar, girişimci destek programları, Cibuti'deki İslami bankaların sertifikaları ve finansal teknolojisi bu planın önemli bileşenleridir.

"Özellikle 2015 yılından itibaren Türkiye'de İslami bankalar, halkın sektöre oyuncu olarak katılmasıyla büyüme hızının arttığını geliştirdi. Son beş yılda bankacılık sektörüne katılan bankaların payı yüzde 5'ten yükseldi. Bu dönemde danışma kurulu, Merkez Bankası sektöre standartlar koymaya başladı Cumhurbaşkanlığı İstanbul Finans Merkezi projesinin önemli bir bileşeni olan İslami finans alanına Katılım Finansmanı Bölümü ile önemli destek sağlandı. Finansman Dairesi ve Merkez Bankası bünyesinde kurulan Katılım Bankaları Müdürlüğü gözetiminde kurulmuştur. Yatırımların en büyüklerinden biri olarak planlanan İstanbul Finans Merkezi, İslami finans için yeni bir çekim merkezi olmaya adaydır.

Türkiye'nin özellikle İslam ülkeleriyle iyi ilişkiler içinde olduğunu vurgulayarak, Cibuti de dahil olmak üzere ortaklığın finansman kuruluşlarıyla yakın temas halindedir.

3.2. BANKALARIN PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Cibuti'de son yıllarda ekonomik alanda yapılan yatırımların arttığı görülmektedir. Yatırım patlaması hem mali fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. Bu, iç gelir tabanının potansiyel genişlemesinin yanı sıra büyük ekonomik gelişme için bir fırsat sunmaktadır. Yatırımın cesaretini kırmadan genel vergi rejimini ve özellikle de yatırım teşvik çerçevesini yeniden düzenleyerek vergilendirilebilir faaliyetteki genişlemeden yararlanmak önemli bir zorluktur. Bir başka zorluk ise, yatırım projelerinin başarılı bir şekilde yürütülmesini ve işletilmesini sağlamaktır, böylece büyük dış borcu azaltmak ve hizmet etmek için gereken önemli gelirleri üretebilirler. Kamu yatırımları için kurumsal kapasitenin yanı sıra mali ve borç yönetimi için kurumsal kapasitenin oluşturulması, bu zorlukların üstesinden gelmek açısından kritik öneme sahip olacaktır. Uzun vadede, yatırım harcamalarındaki kesintiler yoluyla mali öteleme, mali sürdürülebilirliği artırmak için gerekli olacaktır. Çoğu şey, yatırım projelerinin ürününe bağlı olacaktır. Mevcut tahminlerin ötesinde yatırım projelerinin başarısı, fizibilite çalışmaları da dâhil olmak üzere güvenilir bilgilerin yetersizliği nedeniyle iyi bilgilendirilmemiş devlet finansmanı ve ekonomi için potansiyel olarak dönüştürücü olabilir (IMF, 2016). Bunun yanında devletin tüm alanlarda mali açıdan kalkınmaya katkı sağlaması söz konusu olmadığı için Cibuti'de bankaların mali yapılarının daha güçlü hale gelmesi bölgesel ve ulusal kalkınmanın desteklenmesi açısından önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de bu konuda yapılan ve bankacılık üzerinde yürütülen araştırma bulguları değerlendirildiği zaman (Tandoğan ve Özyurt, 2013: 49; Turgut ve Ertay, 2016: 114), bankacılık sektörünün hem ekonomik büyümeye hem de sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağladıkları görülmektedir.

Cibuti’de 2006 yılında bankacılık sektöründe serbestleşmeye gidilmesi hem banka sayısında artışa hem de finansal göstergelerde olumlu sonuçlara zemin hazırlamış olsa da özellikle KOBİ’lerin mali hizmetlere erişim sorunu nedeniyle bankalara mali katılımlarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir (IMF, 2016). Türkiye’de ise bankacılık sektöründe serbestleşme hareketleri 1980-2000 yılları arasında gözlenmiş, 2002-2007 döneminin hem ekonomi hem de bankacılık alanında yeni reformlar yapılması bankacılık sektörünün daha güçlü bir hale gelmesine zemin hazırlamıştır (Gülhan, 2009: 49-50). Bunun yanında 2000 yılından itibaren özellikle yüksek kar elde amacıyla yabancı sermayeli bankaların Türkiye’ye gelmesi bankacılık sektörünün 2000’li yılların başından itibaren ciddi düzeyde gelişmesine katkı sağlamıştır (Akgüç, 2007: 15). Bu kapsamda Türkiye’de bankaların büyüme hızları ve gelir düzeyleri Cibuti bankalarından daha yüksek seviyededir. Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra yapılan araştırma bulguları da hem banka karakteristiklerinin hem de makroekonomik ve finansal yapının bankaların karlılık ve verimliliklerini arttırdığını göstermektedir (Ata, 2009: 137).

Cibuti’de bankaların finansal açıdan büyümelerini etkileyen olumsuz unsurların başında insanların banka hizmetlerine erişimlerinin kısıtlı olması gelmektedir. Son yıllarda Cibuti bankalarının müşterilere erişim sağlama noktasında önemli adımlar attıkları görülsede gerek dijital erişim imkanlarının gerekse de ülkedeki ATM sayılarının bölgedeki diğer ülkelerin gerisinde olduğu görülmektedir (IMF, 2016). Türkiye’de ise ülke genelinde ATM sayısının 50.000’e yakın olduğu bilinmektedir (TBB, 2019: 2). Bilindiği gibi finansal hizmetlere erişimin sağlanması bankacılık sisteminin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Finansal hizmetlere erişimi sağlayan araçların başında da banka şubeleri ve ATM’lerin insanlara olan uzaklıkları gelmektedir. Bir bölgede banka şubesi ya da ATM sayısının yetersiz olması insanların bankacılık hizmetlerinden yararlanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle dünyanın birçok ülkesinde kilometreye düşen ATM ve şube sayısı finansal hizmetlere erişilebilirliğin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (TCMB, 2011: 20). Bu kapsamda Türkiye’nin bankacılık hizmetlere erişim konusunda Cibuti’de faaliyet gösteren bankalardan daha gelişmiş olduğu söylenebilir.

Cibuti'de bankaların finansal kalkınmayı desteklemek için KOBİ'lere verdikleri kredilerin hem genel krediler içerisinde düşük bir orana sahip olduğu (%12) hem de kredi verilirken yüksek teminatlar istendiği görülmektedir. Şüphesiz bu durum hem finansal kalkınmayı hem de bankacılık sektörünün büyümesini olumsuz yönde etkilemektedir (IMF, 2016). Bu konuda Cibuti'de bankacılık ve KOBİ kredileri arasındaki ilişkinin Türkiye'de de benzer olduğu görülmektedir. Nitekim Türkiye'de son yıllarda KOBİ'lere sağlanan banka kredilerinde birçok ülkeye kıyasla artış meydana geldiği görülse de KOBİ'lerin kredilere erişim sürecinde birçok sorunla karşılaştıkları görülmektedir (Yüksel, 2011: 2).

Cibuti'de bankaların finansal açıdan büyümelerine ve daha fazla sayıda müşteri kazanmalarına engel olan unsurların başında işlem ücretlerinin yüksek olması ve düşük gelirli bireyler için hesap açma ve kapatma bedellerinin fazla olması gibi nedenler de yer almaktadır. Son yıllarda bankalar arasındaki rekabetin artmasına paralel olarak hesap ve işlem ücretlerinde azalmalar meydana gelse de düşük gelir düzeyine sahip bireyler için mevcut sistem bankacılık işlemlerinin kısıtlı olmasına neden olmaktadır (IMF, 2016). Türkiye'de ise hesap açma ve kapatma ücreti alınmamakla beraber müşterilere işlem ücretleri konusunda da kolaylık sağlandığı bilinmektedir.

Cibuti bankalarında gerek finansal erişim imkanlarının kısıtlı olması gerekse de hesap ve işlem ücretlerinin yüksekliği insanların bankalardaki mevduat oranlarına da yansımaktadır. Tarihsel süreç içerisinde bankalar arasındaki rekabetin artmasına paralel olarak bankada mevduatı olan birey sayısı da artmaya başlamıştır. Uluslararası Para Fonu tarafından yapılan çalışmada 1.000 birey başına düşen mevduat sayısı incelenmiş, çalışmada 2008 yılında 20 olan sayının 2014 yılında 80 olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada mevduat sayısında gözle görülür bir artış meydana geldiği belirtilmiştir (IMF, 2016). Mevduat oranı son yıllarda Türkiye'de de ciddi bir artış göstermektedir. Yapılan çalışmalarda 2017 yılında 20.245 TL olan kişi başı mevduatın 2018 yılında 23.992 TL olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada Türkiye'de son yıllarda mevduatta meydana gelen artışın temel nedenlerinin başında Türk Lirası'nın başlıca yabancı paralara karşı değer

kaybetmesi, iç talepte yavaşlama meydana gelmesi ve kredilerdeki artışın ılımlı seviyede kalması gösterilmiştir (TBB, 2019: 1).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Cibuti’de son yıllarda bankacılık alanında atılan ve bankacılık sektörünün gelişmesine katkı sağlayan uygulamaların başında bankacılıkta serbestleşmeye gidilmesi gelmektedir. Dünya da az gelişimi ve gelişmekte olan birçok ülkede son yıllarda bankacılık sektöründe değişim görüldüğü bilinmekte olup, Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişmesi için yapılan serbestleşme çalışmalarının 1980-2000 yılları arasında yürütüldüğü görülmektedir. Bunun yanında 2001 krizinden sonra bankacılık ve ekonomi alanında yapılan reformlara ve yabancı sermayeli bankaların Türkiye’ye giriş yapmasına paralel olarak son yıllarda Türkiye’de bankacılık sektörünün geliştiği, işlem hacmi ve piyasa değeri olarak bankaların Cibuti bankalarından daha fazla gelişim kat ettiği göze çarpmaktadır.

Literatürde yer alan çalışmalarda Cibuti bankalarında mevduatların son yıllarda artış gösterdiği görülmekle beraber, insanların finansal araçlara erişimlerinin kısıtlı olması nedeniyle bankacılık işlemlerine fazla yönelmedikleri, bunun yanında hesap ve işlem ücretlerinin yüksekliğinin insanların banka işlemleri yapmalarının önünde engel teşkil ettiği görülmektedir. Türkiye’de de son yıllara banka mevduatlarında ciddi bir artış meydana gelmekle beraber, Türkiye’de insanların bankacılık araçlarına erişim konusunda ciddi problemleri bulunmamaktadır. Bu nedenle hem bireysel hem de kurumsal açıdan Türkiye’de bankacılık hizmetlerinin oldukça gelişmiş olduğu görülmektedir. Literatürde konu ile ilgili yapılan araştırma bulguları ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

Cibuti’de bankacılık hizmetlerinin daha yaygın hale gelmesi ve insanların banka hizmetlerine daha kolay ulaşabilmeleri için banka şubeleri ve ATM sayılarının artırılmasına yönelik uygulamalara gidilebilir.

Cibuti’de bankalar arasında artan rekabet koşullarına paralel olarak hesap ve işlem ücretlerinde azalma meydana gelmiş olsa da sosyo-ekonomik statüsü düşük insanları söz

konusu ücretler nedeniyle bankacılık işlemlerine yönelmedikleri görülmektedir. Bu noktada bankaların hem daha fazla müşteri kazanma hem de daha fazla ürün satma ve mevduat sayısını arttırmak amacıyla hesap ve işlem ücretlerini kaldırmaya yönelik uygulamalar yapması faydalı sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Bankacılık sistemlerinin gelişmesi için bölgesel ve ulusal kalkınmanın sağlanması önemli bir yere sahiptir Buna karşılık Cibuti bankalarının bölgesel kalkınmayı sağlamak için özellikle KOBİ'lere verdikleri kredi miktarının düşük lduğu göze çarpmaktadır. Bu kapsamda Cibuti'de bankaların KOBİ'lere daha kolay ve fazla miktarda kredi vermelerine yönelik düzenlemeler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akhan, A. (2010). *Katılım bankaları ile mevduat bankaları'nın müşteri odaklılıklarının karşılaştırılması*. Tezsiz Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Arabacı, H. (2018). Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişimi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 25-42.
- Arslan, E. C. (2017). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series.
- Ayanoğlu, Y. (2013). *Bankaların kuruluşu ve organizasyon yapısı*. Bankaların yönetimi ve denetimi içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bozdemir, T. (2007). *Türk bankacılığının tarihsel gelişimi ve reel sektöre katkısına ilişkin bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, K. (2015). *Türkiye'de bankacılık sektörünün finansal yapısı ve bu yapının müşteri tercihine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun, A. (2008). *Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun, M. N., Ardor, H. N., Çermikli, A. H., Eruygur, H. O., Öztürk, F., Tokatlıoğlu, İ., & Dağlaroğlu, T. (2012). *Türkiye'de bankacılık sektörü piyasa yapısı, firma davranışları ve rekabet analizi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Gülhan, Ü. (2009). *Bankacılık sektöründe kârlılığı etkileyen faktörler: Türk bankacılık sektörüne yönelik bir uygulama*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İmren, C. (2018). *Ülkemizde Bulunan banka çeşitleri nelerdir?*. <https://bilgihanem.com/ulkemizde-bulunan-banka-cesitleri-nelerdir/> erişim tarihi: 10.11.2020.
- Karacaoğlan, Ç. (2011). *Yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörüne girişi*. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Karapınar, A. (2013). *Bankaların yönetimi ve denetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Koyuncu, C., & Şahan, D. (2011). Türkiye'de yabancı bankaların varlığının yatırım ve GSMH üzerindeki etkisinin analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 259-270.
- Ortabağ, E. (2018). *Osmanlı imparatorluğunda bankacılığın gelişimi ve regülasyon*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Sarı kale, H., & Kayahan, C. (2019). Türk bankacılık sektörünün aktif yapısındaki değişim ve gelişimler. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 21(1), 209-222.
- Sönmez, A.K.K. (2014). *Türkiye'de yabancı sermayeli bankaların gelişimi ve yabancı sermayeli altı bankanın özsermayeye serbest nakit akımları yöntemi ile değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TBB. (2008). *50. yılında Türkiye bankalar birliği ve Türkiye'de bankacılık sistemi "1958-2007"*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Toprak, Z. (2010). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bankacılık sektörü (1838-1991)*. Geçmişten Geleceği Türk Bankacılık Sektörü. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- Uçarkaya, S. (2006). *Kamu bankalarının bankacılık sistemindeki rolü*. Uzmanlık Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ünalın, N. (2016). *Ülkemizde Bulunan Banka Çeşitleri Nelerdir?*. <https://paratic.com/ulkemizde-bulunan-banka-cesitleri-nelerdir/> erişim tarihi: 10 11.2020.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Academic Review of Economics & Administrative Sciences*, 9(2), 107-117.
- <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tarihce.html> , 24.04.2006
- <https://www.muhasabedersleri.com/banka-islemleri/banka.html> 06.11.2020
- Ata, H. A. (2009). Kriz Sonrası Türkiye'de mevduat bankaları kârlılığına etki eden faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 10(2), 137-151

- Benon, O, & Koukpaizan, V. P., (2013). *Renforcement de l'Administration de la TVA*. Fiscal Affairs Department, IMF, Technical Assistance Report
- Demirguc-Kunt, A. & Klapper, L. (2012). *Financial Inclusion in Africa*. Policy Research Working Paper No. 6088, June
- Beck, T., Demirguc-Kunt, A. & Levine, R. (2007). *Finance, inequality and the poor*.
- Hannig, A. & Jansen, S. (2010). *Financial Inclusion and Financial Stability: Current Policy Issues*, Asian Development Bank Institute, Working Paper No. 259 (December)
- IMF. (2016). *Djibouti: Selected issues*. International Monetary Fund: Washington, D.C.
- Sucu, İ. (2010). *Bankacılık Sektöründe Müşteri İlişkileri Yönetimi: Denizbank ve Halkbank Karşılaştırmalı Örnekleri*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, K. (2013). Cinsiyete göre Bankacılık sektöründe Hizmet Kalitesi üzerine bir çalışma. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 34-48.
- Şahna, T. (2019). *Bankacılık Sektöründe Hizmet Kalite Algısı ve Ürün Memnuniyet Düzeyindeki Sosyodemografik Farklılıklar: Kuveyttürk Katılım Bankası Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tandogan, D., & Özyurt, H. (2013). Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme ve Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Üzerine Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Nedensellik Testleri (1981-2009). *Marmara University Journal of Economic & Administrative Sciences*, 35(2), 49-80.
- TBB. (2019). *Türkiye'de Bankacılık Sistemi Seçilmiş Göstergelerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı 2018*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- TCMB (2011). *Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*. Mart, Ankara.
- Turgut, A., & Ertay, H. İ. (2016). Bankacılık sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye üzerine nedensellik analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4), 114-128.
- Yüksel, A. (2011). *Türkiye'de Kobi'lerin Banka Kredilerine Erişimi: Uzmanlık Tezi*. TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. Uzmanlık tezi, sosyal sektörler ve koordinasyon genel müdürlüğü.

- Akın, F. (2018). *Türk bankacılık sektörünün yapısı ve sorunları*. *İş ve Hayat*, 54-73.
- Aloğlu, Z.T. (2005). *Banacılık Sektörünün karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizleri Üzerine Etkileri*. *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Müdürlüğü. Ankara.
- BDDK. (2020). *Türk bankacılık sektörü temel göstergeleri*. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- Koç, S. (2013). *Bankaların karşılaştıkları riskleri yönetmedeki etkinliği: Türkiye ölçeği*. *Maliye Dergisi*, (165), 275-297.
- KPMG. (2018). *Bankacılık: Sektörel bakış*. *kpmg.com.tr Erişim tarihi: 01.04.2021*
- KPMG. (2020). *Bankacılık: Sektörel bakış*. *kpmg.com.tr Erişim tarihi: 28.03.2021*
- TBB. (2021a). Gruplar bazında banka ve banka sayıları. https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp Erişim tarihi: 20.05.2021
- TBB. (2021b). *Türkiye'de bankacılık sistemi banka grupları bazında sermaye yapısı*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği.
- Karadeniz, E., & İskenderoğlu, Ö. (2011). İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören turizm işletmelerinin aktif karlılığını etkileyen değişkenlerin analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 65-75.
- Demirel, B. L., Koçyiğit, S. Ç., & Kevser, M. (2021). Makroekonomik değişkenler ve içsel faktörler ile bankaların finansal performansı arasındaki ilişki: türkiye için ampirik bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 598-611.
- Aslan, E. (2017). Türk bankacılık sisteminde aktif büyüklüğüne göre ilk yedi bankanın karlılık ve verimlilik açısından karşılaştırmalı analizi: 2003–2015 Dönemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(34), 226-247.
- Banque Centrale De Djibuti. (2019). Rapport annuel: Supervision bancaire exercice. www.banque-centrale.dj Erişim tarihi: 20.05.2021
- BDDK. (2020). *Türk bankacılık sektörü temel göstergeleri*. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.

- Acar, E. (2007). *Yarı resmi bir örgütte stratejik planlama uygulaması: Aydın Ticaret Odası örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Efeoğlu, İ., Ergün, B., Keleş, C., Sezgin, A., & Yakut, E. (2009). *Osmaniye ili SWOT analizi*. Osmaniye: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Yayınları.
- Karaman, A. E. (2011). *Üniversitelerin stratejik planlarındaki SWOT analizleri*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2007). İlköğretim örgütlerinde stratejik slanlama süreci: Bir örnek olay İncelemesi. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 6-33.
- Küp, H. F. (2011). *Stratejik planlama süreci ve küçük ve orta ölçekli işletmelerde yaşanan sorunların stratejik planlama ile çözülmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, D. (2019). *Eğitimde stratejik plan SWOT analizi: Türkiye'deki devlet üniversitelerinin SWOT analizlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Şahin, A. E. (2013). Okullarda stratejik planlamanın önemli bir aracı: SWOT analizi. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 21, 25-32.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye ve Cibuti Banka Sayısı Karşılaştırması (Adet).....	733
Tablo 2. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Büyüklüklerinin	74
Tablo 3. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Aktif Karlılık Oranları.....	74
Tablo 4. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Özkaynak Karlılık Oranları	755
Tablo 5. Türkiye ve Cibuti Bankalarının Takipteki Kredi Oranları	75
Tablo 6. Türkiye Ve Cibuti Atm Sayısı Karşılaştırması	766
Tablo 7. Türk Bankacılık Sektörü İle Cibuti Bankacılık Sektörünün Karşılaştırılması.....	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Banka Türleri.	16
-----------------------------	----

ÖZGEÇMİŞ

İlkokulu al taawon okulunda tamamladıktan sonra, al zaid okuluna başladım. Ortaokul ve liseyi aynı okulda tamamladım. 2012 yılında mezun oldum. Mezun olduktan sonra Cibuti Üniversitesi Muhasebe Bölümünü kazandım . 2016 yılında lisans mezuniyetimi aldım. 2016-2018 arasında ortaokulda öğretmenlik yaptım. Yine 2018 yılında Karabük Üniversitesi Finans ve Katılım Bankacılığı Yüksek Lisans programında eğitim almaya hak kazandım ve Türkiye'ye geldim. Halen Türkiye'de Yüksek Lisans Eğitimine devam etmekteyim.